

Сергій Шевченко

***ІСТОРІЯ КІРОВОГРАДСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
(1964–1999 рр.)***

Кіровоград – 2005

ББК 74.584 (Укр=Кір)
УДК 37(09)
III 37

Шевченко С.І. Історія Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (1964–1999 рр.). – Кіровоград: ВО “Акорд”, 2005. – 126 с.

Рецензенти: Куценко Л.В., доктор філологічних наук, професор;
Мельничук С.Г., доктор педагогічних наук, професор;
Парсамов С.С., доктор історичних наук, професор.

Редколегія: Ачкіназі Б.О., кандидат історичних наук, доцент;
Балан М.М., кандидат біологічних наук, доцент;
Безтака П.М., кандидат історичних наук, доцент;
Білоус О.М., кандидат філологічних наук, доцент;
Дідич Г.С., кандидат педагогічних наук, доцент;
Постолатій В.В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Цигульська О.М., кандидат історичних наук, доцент.

У книзі вперше розкриваються основні етапи розвитку провідного гуманітарного вищого навчального закладу Центральної України в сер. 60-х – напр. 90-х рр. ХХ ст. Висвітлено досягнення та труднощі у його діяльності в радянську добу та часи незалежної України, у якості держпедінституту і держпедуніверситету. Показано особливості навчальної, наукової, виховної, організаційної, громадської роботи викладацького і студентського колективів, досягнення випускників закладу різних років.

Для науковців, викладачів, учителів, ветеранів педагогічної праці, краєзнавців, студентів, абітурієнтів, усіх, хто цікавиться історією освіти Кіровоградщини, як складовою літопису рідного краю.

Рекомендовано до друку вченою радою
Кіровоградського державного
педагогічного університету
ім. В. Винниченка.

©Шевченко С.І., 2005.

**75-річчю Кіровоградського
державного педагогічного
університету ім. В.Винниченка
присвячується**

ВСТУП

1 жовтня 1930 р. уряд Радянської України ухвалив постанову про реорганізацію Зінов'євського інституту соціального виховання в педагогічний інститут [11, 3]. Відтоді ця дата вважається початком офіційного відліку історії провідного гуманітарного вищого навчального закладу Центральної України, який у процесі свого розвитку став Кіровоградським державним педагогічним університетом імені Володимира Винниченка. Добре знаний в Україні і за її межами освітянський заклад забезпечує загальноосвітні школи молодими вчителями, практично, з усіх спеціальностей, потрібних для виховання нового покоління, підготовки до дорослого життя юних громадян молодій незалежній державі з давніми історичними традиціями. Цьому сприяють нагромаджені протягом тривалого часу вагомий досвід підготовки кваліфікованих кадрів, традиції провідних наукових шкіл, значний методичний потенціал.

Працівники університету досліджували різні аспекти його діяльності в минулому. Повнішу історіографічну базу нагромаджено про перші десятиріччя функціонування педінституту. Помітною публікацією тут є нарис тодішнього ректора С.К. Королюка в наукових записках за 1951 р. [21]. Найбільш повною працею з минулого вузу до середини 1960-х рр. стали оприлюднені 2004 р. “Сторінки з історії Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (1865–1965 рр.)” канд. пед. н., доц. кафедри педагогіки, В.В. Постолатія. Автор викладає матеріал, починаючи від рішення комісії Єлисаветградських земських зборів (11.09.1865 р.) про відкриття місцевої семикласної гімназії з педкласами. Відносно ж педуніверситету, як вищого навчального закладу, дослідник дійшов висновку, що він має неперервну історію з 01.06.1921 р. [33]. Це не єдина альтернативна дата початку літопису вузу. 2000 р. викладач кафедри народознавства І.А. Вівсяна на шпальтах “Університетського меридіану” зауважила: “Постановою Директорії Української Народної Республіки під номером 114 від 26 січня 1919 року було відкрито учительський інститут в Єлисаветграді” [13]. За чотири роки колишній студент загальнонаукового факультету, краєзнавець Ю.М. Матівос ствердить, що найстарішим вищим навчальним закладом міста є Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка “заснований 1860 р. як двокласне жіноче

училище, реорганізоване згодом у громадську жіночу гімназію”. При цьому кузною педагогічних кадрів для області автор вважає вуз лише “протягом більше ніж півстоліття” [27, 107]. Із другої пол. 2003 р. в університетській атрибутиці (календарі, проспекти тощо) з’являється зображення старого корпусу з назвою закладу та ще однією датою “1881”. Для доведення вказаних точок зору гадаємо, необхідно оприлюднити тексти джерел про створення, статус, діяльність і зв’язок з приміщенням по вул. Шевченка, 1 згаданих навчальних закладів, що могло б бути здійснено в спеціальному збірнику документів і на конференції з історії педагогічної освіти 1860–1930-х рр. у Центральній Україні. Поки ж що керівництво закладу зі шпальт “Університетського меридіана” (у 2000 р. – О.Є. Поляруш [32] і 2004 р. – В.В. Радул [34]), декани історичного (І.А. Козир) та філологічного (В.М. Ожоган) факультетів зі сторінок проспекту “Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка” [17, 10–11] називають 1930-й роком створення і відліку історії вузу, з чим згоджуємося на сьогоднішній день і ми.

У меншій мірі висвітлено історію вузу останніх чотирьох десятиріч. З ініціативи тодішнього ректора Ф.Г. Овчаренка наприкінці 1960-х рр. було зібрано деякі робочі матеріали для її написання, але справу не було завершено [33, 3]. До 50- [15] та 60- [16] (відп. за вип. С.Г. Мельничук) річних ювілеїв КДПУ ім. О.С. Пушкіна видано проспекти з коротким викладом літопису закладу, тематичні випуски вузівської багатотиражки [29].

У період незалежності України в наукових записках вузу вийшла стаття тодішнього ректора, проф., канд. філолог. н. Поляруша О.Є. “Роки зростання і змужніння інституту” [31]. Згодом опубліковано дослідження з літопису історичного (автори – кандидати іст. н. Бабак Т.І. і Шевченко С.І.) [7] та філологічного (відп. ред. докт. філолог. н. Ожоган В.М.) [37] факультетів і підготовлено рукопис нариса з історії факультету іноземних мов [5].

Наприкінці 1990-х рр. ректорат ініціював написання історії КДПУ ім. В. Винниченка, маючи на меті видати роботу до його 70-річного ювілею. Тоді, рукопис книги, частину якого (за осінь 1964 – весну 1999 рр.) підготував автор даного дослідження, опубліковано не було. Між тим, саме в останні десятиріччя ХХ ст. значною мірою закладалися структура, традиції, наукові школи, кадрове ядро педколективу і атмосфера в останньому, система громадської роботи, які здебільшого здійснюють вплив на досягнення і недоліки в діяльності вузу і на поч. ХХІ ст. У зв’язку з цим, у роботі в хронологічному порядку увага звертається саме на вказаний період історії педуніверситету, який досі не має свого узагальненого і оприлюдненого дослідження. Акцент зроблено на висвітлення особливостей навчальної, наукової, виховної, організаційної роботи вузу, життя викладацького і студентського колективів, розвитку матеріально-технічної бази, досягнень випускників у освітянській та інших галузях різних десятиріч

часів УРСР і незалежної України. Автор намагався, по можливості, максимально персоніфікувати літопис колективу, кожен член якого зробив свій внесок у його діяльність.

У процесі дослідження різних сторін минувшини КДПУ ім. В.Винниченка інтерес становлять короткі історичні довідки, які складали свого часу керівники структурних підрозділів [3]. Події вузівського життя віддзеркалювалися у багатотиражці “Радянський студент” (згодом – “Освітнянський гарт”, “Університетський меридіан”), публікаціях викладачів на шпальтах різноманітних видань [28, 30, 35, 38, 41], статтях журналістів [11, 12, 25]. Велика їх кількість внесена до рубрик каталогу університетської бібліотеки, присвячених історії вузу і публікаційній діяльності професорсько-викладацького складу. Частково ця тематика відображена і в каталозі відділу краєзнавства Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського. Інформативними є спогади ветеранів і випускників закладу (їх бажаючі подавали автору згідно звернення керівництва педуніверситету і публікацій у пресі наприкінці 1990-х рр.). Цікавий ілюстративний матеріал містився на стендах з історії вузу у старому корпусі. Досягнення викладачів і випускників висвітлюються в різноманітних довідникових виданнях [8–10, 22–24, 42].

Найбільший масив інформації містять тисячі документальних джерел. У Держархіві Кіровоградської області зберігаються фонди КДПУ ім. В.Винниченка (ф.Р-5380, по 1992 р.), інститутських осередків Компартії (ф.П-323) і Комсомолу України, судові справи на репресованих, а потім реабілітованих викладачів, випускників і студентів (ф.П-5907) [1]. Особові справи колишніх викладачів і студентів, серед яких – знані в області й Україні (чи й за її межами) люди, знаходяться в університетському архіві. Тут же – документи з основної діяльності за 1993–1999 рр. [2].

Досліджений матеріал, діяльність вищого навчального закладу, очевидцем і учасником якої автор є з 1986 р., як сумісник, а з 1992 р., – як штатний працівник, висвітлювалися ним протягом цього періоду в першому виданні історії університетського факультету [7], наукових збірниках [39] та газетних статтях [40].

Гадаємо, що перша спроба видання книги з історії КДПУ ім. В.Винниченка середини 1960-х – кінця 1990-х рр. дасть можливість іншим дослідникам, ветеранам, керівникам структурних підрозділів, випускникам університету проаналізувати ступінь вивчення цього періоду, визначити в ньому наявність “білих плям”, висловити пропозиції і зауваження, долучити нові матеріали і спогади. Можливо, видання стимулює інших авторів до написання історії закладу поч. ХХІ ст., власного варіанту викладу подій ХХ ст., що зрештою може сприяти виходу в світ книги про весь час існування КДПУ ім. В. Винниченка. Подібні літописи деяких інших навчальних закладів Центральної України вже опубліковано [18].

Автор висловлює подяку за сприяння у зборі матеріалу, творчу допомогу, консультації колишньому проректору з наукової роботи, канд. іст. н., доц. Брайченку О.Д., тодішньому декану історичного факультету, канд. іст. н., доц. Бабаку Т.І., керівникам інших структурних підрозділів інституту 1990-х рр., завідуючій університетським архівом Єсюковій Г.О., ветеранам педагогічної праці, випускникам даного вузу, першим уважним читачам матеріалу ще на рівні рукопису – членам редколегії та рецензентам, усім, хто сприяв створенню колективного образу найстарішого вищого навчального закладу Центральної України.

Розділ 1. У ЧАСИ ПЕРЕБУДОВИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ (ВЕРЕСЕНЬ 1964– ГРУДЕНЬ 1969 рр.)

Влітку настає пора відпусток працівників навчального закладу і студентських канікул. Але життя в ньому повністю не припиняється. Вступні іспити, практика, ремонт, прибирання, охорона, підготовка до нового навчального року прокладають місток між червнем і вереснем. Але по-справжньому стіни вищої школи оживають лише першого дня осені. Ветеран-професор, авторитетний доцент, енергійний асистент, перспективний аспірант і студентське оточення одночасно вдихають в них особливу ауру науки, неповторну атмосферу формування дипломованого фахівця, притаманні саме вищому навчальному закладу. 1 вересня 1964 р. за студентські лави Кіровоградського державного педагогічного інституту імені О.С. Пушкіна сіли юнаки й дівчата, які обрали фах учителя. Тоді діяли факультети англійської мови, фізичного виховання, підготовки вчителів I–IV класів, філологічний, фізико-математичний та загальнонауковий. Майбутні вчителі фізкультури з 1956 р. навчалися у приміщенні колишнього педучилища на вул. Я. Томпа (тепер – В. Пермська). Інші факультети й керівництво інституту розташовувалися у збудованому на рубежі XIX–XX ст. для жіночої гімназії двоповерховому будинку на вул. Шевченка, 1.

Ректором із 1957 р. працював колишній заввідділом шкіл Центрального Комітету Компартії України та заступник міністра освіти УРСР Федір Овчаренко. Найважливіші питання діяльності інституту розглядалися його вченою радою, а також компартійною, комсомольською і профспілковою організаціями. На початку нового навчального року було підведено підсумки літньої екзаменаційної сесії, прийому студентів на денне, вечірнє і заочне відділення. Розпочалася реалізація планів роботи інституту, факультетів, кафедр, методичних секцій.

Але в жовтні 1964 р. відбулася зміна вищого керівництва СРСР. Вона означала відхід від ряду реформ хрущовського періоду, закінчення часів “відлиги”. Новий апарат країни на чолі з Леонідом Брежнєвим узяв курс на згортання процесів деєсталінізації суспільного життя. У зв’язку з цим увесь навчально-виховний процес в 1964-1965 навч. р. підпорядковувався виконанню рішень жовтневого і листопадового 1964 р. та березневого 1965 р. пленумів ЦК КПРС відповідно до директив Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР, республіканських відомств. Було внесено зміни до навчальних програм з історії КПРС, філософії та основ наукового комунізму,

планів семінарських занять, робочих планів викладачів, екзаменаційних білетів. Суспільствознавцями обговорювалися питання про фактор і зміст місцевого матеріалу в лекціях, про методику проведення семінарських занять, про роль практичних занять у підвищенні рівня самостійної роботи студентів, про культуру викладання філософії та основ наукового комунізму, про підготовку та випуск навчальних посібників з марксистсько-ленінської філософії. Викладачів цих дисциплін було закріплено за факультетами, зобов'язавши їх вивчити профільний предмет і більш широко використовувати зміст фахових наук у своїй навчально-виховній роботі. На семінарах писалися реферати з тем, які на них не розглядалися, проводились колоквиуми. Однак велике навантаження, перебудова роботи в ході навчального року, ідеологізація не завжди сприяли ефективній роботі викладачів.

Велику роль у піднесенні рівня навчально-виховної, науково-дослідної і методичної роботи кафедр, у якісній підготовці вчителів відіграла вчена рада інституту. За рік на її 17 засіданнях було обговорено 42 питання (підвищення ідейно-теоретичного рівня викладання, ідейного спрямування лекцій, семінарських і практичних занять, наукового росту викладачів, аналізу стану успішності студентів, організації самостійної роботи, діяльності гуртків, художньої самодіяльності, естетичного і атеїстичного виховання, педагогічної практики студентів факультету підготовки вчителів I–IV класів та ін). На початку року Радою було затверджено заходи з надання допомоги школам, узагальнення передового педагогічного досвіду викладачів, інших форм співробітництва колективу інституту з школами області. Підвищенню науково-методичного рівня учителів шкіл сприяла лекційно-методична робота кафедр. Одним із напрямків взаємодії зі школою була педагогічна практика. Студенти за цей час проводили уроки і комплекс виховних заходів, нерідко вважаючи себе перевантаженими навчальними і громадськими функціями в педагогічних колективах.

Важливу роль у формуванні майбутніх учителів відігравали факультет громадських професій, багатотиражка “Радянський студент”. Кафедри і викладачі намагалися використовувати в навчальному процесі кращий вітчизняний і зарубіжний досвід.

У 1964–1965 навчальному році було виявлено добрі знання з ряду профільних предметів. 90 % студентів філологічного факультету склали іспит з педагогіки на “відмінно” і “добре”. Майже подібну успішність показали майбутні вчителі фізики й математики. Непоганих результатів того року досягли студенти факультетів англійської мови і філології з психології, де не було жодного невстигаючого. Дещо гіршими були показники факультету фізичного виховання.

У цілому в першій половині 60-х років найкращі показники успішності мали студенти факультету підготовки вчителів I–IV класів. За це факультет

був нагороджений перехідним Червоним прапором. Непогані результати мали філологічний та фізико-математичний факультети. У 1961–1965 рр. якісний показник успішності на денній формі навчання в середньому по інституту складав 54,5 %, на заочній – 19,9 %.

На всіх факультетах викладалась історія КПРС. У 1968-1969 навчальному році 8 осіб із 652 не змогли скласти з неї іспит. Відмінником з цього предмету був кожен п'ятий. Дещо кращими були показники з філософії.

У середині 60-х років велику роботу з озброєння своїх слухачів систематичними знаннями з психології, педагогіки, ознайомлення із передовим педагогічним досвідом, поширення його серед учителів-вихователів проводив народний університет педагогічних знань. Під час Всесоюзного огляду народних університетів у 1965 р. він був відзначений Дипломом I ступеню і грошовою премією.

У другій половині 60-х років у школах проводилися виїзні засідання кафедр, семінари. Так, у 1965-1966 навчальному році кафедра педагогіки і психології організувала їх в Олександрії і Новоукраїнці, а в Кіровограді за 20-годинною програмою – лекції з педагогіки та психології для викладачів технікумів. Кафедра педагогіки і методики початкової освіти проводила інструктивно-методичні семінари за 30-годинною програмою для вчителів початкових класів шкіл області з ручної праці, малювання, співів, методики арифметики, української мови, педагогіки.

Педінститут спільно з обласним інститутом удосконалення кваліфікації учителів надавав дійову допомогу керівникам міських і районних предметних комісій. Зокрема, з ініціативи кафедри російської мови і літератури в 1965 р. було проведено 5-денний семінар учителів – керівників предметних комісій з мови та літератури. Тут пропагувався, зокрема, передовий досвід викладання цих предметів.

У зв'язку з виходом постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР “Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи” зусилля колективу інституту були спрямовані на надання практичної допомоги школам у покращенні якості знань учнів з основ наук, активізації навчального процесу, підвищенні ефективності уроку, “в справі боротьби з другорічніцтвом”, піднесенні успішності учнів, організації позакласної роботи, а також у пропаганді науково-педагогічних знань серед трудящих. До проведення занять у вузі запрошувалися досвідчені педагоги шкіл – випускник фізмату, директор обласного інституту вдосконалення учителів, заслужений учитель України, кандидат педагогічних наук О.О. Хмура, О.Н. Яворська, Л.З. Пігарєва та ін. Кафедра іноземної мови провела зустріч студентів із досвідченими учителями англійської мови. Колектив вузу допомагав у перепідготовці вчителів різних спеціальностей, в освоєнні нових програм. Ця робота активізувалася у 1969 р., коли курси підвищення

кваліфікації вчителів були переведені з обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів до педінституту.

У 1967 р. в інституті відкрився музично-педагогічний факультет. Усі заняття із суспільних, психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін проводились у головному корпусі по вул. Шевченка, 1. У 1969 р. факультету рішенням міськвиконкому передано колишнє приміщення будівельного технікуму по вул. Леніна. Зростання кількості факультетів і чисельності студентів викликало потребу будівництва в інституті. У кінці 60-х років функціонували два новозбудованих студентських гуртожитки місткістю близько тисячі мешканців, а на факультеті фізичного виховання – новий спортивний зал.

У 1966–1970 рр. якісний показник знань студентів на стаціонарі знизився до 43,3 % . При цьому на заочному відділенні він складав лише 14,7 %. Поліпшити склад студентів було покликане підготовче відділення, яке відкрилось у 1969 р. Воно приймало робітничу і селянську молодь на спеціальності “Фізика і математика”, “Російська мова і література”, “Українська мова і література”, “Фізичне виховання”.

Загалом у 60-і роки інститут закінчили 5224 особи, з них 2440 – стаціонарно, 2628 – заочно, 136 – за вечірньою формою. Вони отримали спеціальності учителів української мови і літератури, російської мови і літератури, фізики і математики, фізичного виховання, педагогіки і методики початкового навчання. До шкіл Кіровоградської області в 1961–1970 рр. направлено 1392 із усього 2557 випускників. За призначенням не з’явилися 144 з них. Крім цього, за вказану десятирічку вибуло до закінчення вузу більше тисячі осіб, у т.ч. через неуспішність.

У 60-х роках Кіровоградський педінститут був не лише центром підготовки педагогічних кадрів Центральної України, а й провідним науковим осередком у галузі гуманітарних досліджень. Наукова і науково-дослідна робота проводилась, як за координації Академії педагогічних наук СРСР, так і з власної ініціативи, зокрема на господарсько-договірних засадах. У цей час суттєвою вадою суспільних наук було те, що вони продовжували не лише пропагувати, а й обґрунтовувати положення партійних документів, виступів Л.І. Брежнєва. Будь-яка спроба відійти від цього проголошувалася партапаратом ідейно ворожою. Окремі викладачі зазнали репресій за свої переконання, потрапивши в поле зору структур Комітету держбезпеки.

У ці роки в інституті працювали кавалери ордена Леніна проректор із заочної освіти П.А. Рябой, головний бухгалтер інституту П.П. Бугайов, доцент кафедри вищої математики Г.М. Оліфер, вахтер В.М. Фурсіков. У середині 60-х років кількість кафедр зросла до 17, викладачів – до 125, асистентів – до 45, кандидатські дисертації захистили 10 осіб.

Науковий потенціал, штатна структура вузу давали змогу забезпечувати наукові дослідження у кількох напрямках. Проводилася розробка

теоретичних і методологічних проблем з окремих напрямків науки. Здійснювався аналіз попередніх програм і тем. Створювалася база даних для подальших досліджень у тій чи іншій галузі, наприклад, словники, фундаментальна довідкова література. Розроблялася навчально-методична література (підручники, посібники, збірники документів, хрестоматії для вузу і школи).

Ряд викладачів активно друкувались у фахових та інших журналах. Зокрема, працівники кафедри педагогіки і методики початкового навчання Андрш Й.В. і Мельничук С.Г. опублікували статті, відповідно у “Радянській школі” (“Розв’язання задач способом відношень”. – 1968. – № 1 і “Розв’язання задач двома способами”. – 1969. – № 2) та “Партийной жизни” (“Будущему педагогу – эстетическую подготовку”. – 1966. – № 17). Активно займалися науковою роботою їхні колеги з кафедри української мови. У 1969 р. Яловий Ф.З. захистив кандидатську дисертацію на тему “Закономірності сполучуваності предикативних одиниць у різних типах складних речень”. Жмурко О.М. підготувала працю “Письмові роботи як один із засобів піднесення культури мови учнів середньої школи” (1968 р.), а Ружинський О.В. завершив дослідження “Особливості використання діалогічних структур у публіцистиці і поезії” в 1969 р.

Учені інституту зроблене ними за певний період підсумовували у наукових доповідях на вузівських, міських, обласних, республіканських і всесоюзних конференціях. Вони присвячувалися проблемам з окремих галузей наук, ювілеям держави, діячів культури. 17 вересня 1964 р. у вузі відбулася наукова конференція до 100-річчя із дня народження М.М. Коцюбинського. З доповідями, зокрема, виступили канд. філолог. н. І.Г. Бацула (“М.М.Коцюбинський – великий український письменник, революціонер-демократ”) та З.В. Торговець (“М.М.Коцюбинський і А.П.Чехов”).

Особливо ретельно в інституті готувалися до ювілеїв корифеїв українського театру. 13–14 травня 1965 р. тут відбулася міжвузівська наукова конференція, присвячена 125-річчю із дня народження М.Л. Кропивницького. Доценти А.П. Бойчук і М.Т. Чечот, письменник М.К. Смоленчук, канд.філолог.н. Л.І. Добржанська, ст.викладач І.Г. Бацула проаналізували драматургію Марка Лукича, показали його зв’язок з Єлисаветградщиною. На науковій конференції, присвяченій 125-річчю з дня народження російського критика і публіциста, революційного демократа Д.І. Писарева (27 жовтня 1965 р.) інтерес викликали доповіді та повідомлення “Філософські та суспільно-політичні погляди Д.І. Писарева” (канд. філософ. н. Е.Я. Макогон), “Д.І. Писарев про виховання і освіту молоді” (ст. викл. Л.Й. Шкот), “Д.І. Писарев і українська література 50-60-х рр. XIX ст.” (ст. викл. Г.І. Олійниченко).

27 травня 1966 р. слово про І. Франка на конференції, присвяченій 110-річчю з дня його народження, виголосили М.Т. Чечот, І.Г. Бацула, А.П. Бойчук, Л.І. Добржанська. Педінститут у ті десятиріччя носив ім'я О.С. Пушкіна, що передбачало посилений інтерес до його життєвого і творчого шляху, пропаганду спадщини російського письменника. У 1966 р. кафедра російської та зарубіжної літератури виступила з ініціативою провести в Кіровограді XIV конференцію пушкінознавців Півдня, яка й відбулася в інституті у червні наступного року. Крім викладачів вузу у ній взяли участь учені Одеси, Кишинєва, Сімферополя, Донецька, Кривого Рогу, співробітники меморіальних музеїв О.С. Пушкіна та П.І. Чайковського у Кам'янці.

Конференції проводилися й за іншими напрямками. У 1966 р., зокрема, відбулася науково-теоретична конференція на тему “Теорія відносності – одна з фундаментальних основ сучасного природознавства”. Актуальним проблемам були присвячені доповіді канд. пед. н. Н.Я. Прайсмана (“Еволюція природничо-наукових уявлень про простір і час”), канд. фіз.-мат. н., доц. С.М. Чашечнікова (“Математичні основи теорії відносності”), канд. філософ. н. Е.Я. Макогон (“Деякі філософські питання теорії відносності”), ст. викл. О.І. Гриденка (“Основні поняття теорії відносності”). У кінці 1967 р. в Донецькому держуніверситеті була проведена республіканська наукова конференція з питань естетичного виховання молоді. Від Кіровоградського держпедінституту виступив з доповіддю С.Г. Мельничук.

У ході відзначення загальнореспубліканських ювілеїв 20 грудня того ж року на конференції в інституті було обговорено доповіді до 50-річчя радянської влади на Україні. Поруч з ідеологічною інформацією прозвучали й виступи, присвячені розвитку освіти (ст. викл. Л.Й. Шкот), української літературної мови (доц. Є.С. Регушевський). Із доповіддю “Досягнення і перспективи розвитку вітчизняної радіоелектроніки” виступив в.о. доц. Г.О. Дубовов. Георгій Дубовов працював у вузі з 1947 р. у т.ч. в.о. зав.кафедрою фізики і загально-технічних дисциплін. Був головою профбюро фізико-математичного факультету, виступав у інституті вдосконалення вчителів, товаристві “Знання”, школі юних фізиків. Захистив кандидатську дисертацію і отримав звання доцента. Але останнє припало вже на час перебування його в ув'язненні. 24 вересня 1968 р. Георгій Олексійович написав анонімного листа Президенту, ЦК Компартії і уряду Чехословаччини з приводу подій у цій державі, адресувавши його посольству ЧССР у Москві. У зв'язку з розходженням його думки з позицією керівництва ЦК КПРС органи КДБ з порушенням Конституцій СРСР і УРСР встановили автора листа, а обласний суд виніс вирок: ув'язнення у виправно-трудових таборах посиленого режиму на 6 років з наступним засланням на 5 років, позбавлення вченого ступеня і права викладати у вищих і середніх навчальних закладах протягом 5 років після відбуття покарання.

Восени 1968 р. виповнилося 150 років із дня народження І.С. Тургенєва. 15 листопада з цієї нагоди в інституті відбулася наукова конференція. Аналіз творчості російського письменника зробили канд. філолог. н. З.В. Торговець, О.М. Осмоловський і В.К. Чернецький, канд. пед. н. І.М. Проценко.

Усього за 1961–1970 рр. викладачами вузу було опубліковано 844 роботи обсягом 971 др. арк. У другій половині 60-х років розпочалися роботи з госпдоговірної тематики. За п'ять років їх було виконано в цілому на 30 тис. крб. Викладачі до науково-дослідної роботи залучали студентів. Якщо в 1961–1965 рр. таких було 1186 осіб, то у 1966–1970 рр. – 1387.

В останні десятиріччя науково-дослідна робота студентів стала одним із найважливіших факторів розвитку творчої ініціативи та виховання спеціаліста на передових досягненнях науки, техніки й культури та забезпечення підвищення ефективності навчально-виховного процесу, формування у майбутніх спеціалістів досвіду досліджень, органічного поєднання навчальної й наукової діяльності.

Особливо поширеними і масовими формами участі студентів у дослідженнях були наукові гуртки. При кафедрі української мови і літератури у 1965–1966 навчальному році діяли 2 студентські гуртки – мовознавчий (керівник – Л.І. Добржанська) і літературний (І.Г. Бацула). Члени мовознавчого гуртка підготували 11 доповідей, випустили 2 бюлетені, присвячені ювілеям І. Карпенка-Карого та І. Франка. На його засіданнях заслуховувалися повідомлення з історії вітчизняного мовознавства, розглядалися матеріали з цікавої граматики. Літературний гурток рекомендував на студентську конференцію доповідь “Особливості сатири І. Карпенка-Карого”. Через рік члени мовознавчого гуртка взяли участь у двох експедиціях по збиранню зразків діалектів під керівництвом Л.І. Добржанської та О.П. Жмурко.

Уся практична робота вузу проводилася у його структурних підрозділах – факультетських і кафедральних. Один із найстаріших факультетів інституту – філологічний – не лише готував учителів відповідного фаху, а й давав творчі підвалини майбутнім письменникам. У цей час виходять із друку твори колишніх вихованців літературно-творчого гуртка факультету члена Спілки письменників прозаїка Миколи Смоленчука (історична повість “Родня”, 1968 р., художня біографія М.Л. Кропивницького “Ой літав орел”, 1969 р.), молодого поета Валерія Гончаренка (перша поетична збірка “Червоний Волосожар”, 1967 р.), Леоніда Народового (“Чорнозем”, 1969 р.). Проводилася велика робота з організації загальноінститутських та факультетських літературних вечорів, обговорення книг, читацьких конференцій, зустрічей з письменниками, акторами. Перед студентами виступали Олесь Гончар, Павло Тичина, Максим Рильський, Микола Бажан, Оксана Іваненко, Михайло Стельмах, Іван Ле, правнук Т.Г. Шевченка – Д. Красицький, вихідці з Кіровоградщини Василь Козаченко, Сава

Голованівський, Юрій Мокрієв, Віталій Логвиненко, молоді літератори області. Факультетом почергово керували у 60-х роках В.З. Сергієнко, В.К. Чернецький, Г.Т. Логвиненко, Ф.З. Яловий. Викладачі філологічного факультету доценти Г.О. Бойчук (1959–1969 рр.) та І.В. Долганов (1965–1975 рр.) працювали відповідно проректорами з навчальної і наукової роботи.

Вагомий внесок наприкінці 60-х років у наукові дослідження робили викладачі кафедри української літератури І.М. Проценко (автор трьох книг і понад 50 журнальних статей), ст. викладач М.К. Смоленчук (8 художніх і наукових книг), канд. філ. н. В.М. Грушкін (книга і майже сорок статей). Студенти залучалися кафедрою до проведення диспутів: “Чим приваблює тебе професія учитель?”, “Про дружбу і товаришування”, “Молодий герой нашої літератури”. У гуртожитку читалися лекції “Шлюб і сім’я в радянському законодавстві”, “Місто, в якому ти живеш”, “Про культуру поведінки молодого радянського людини”. Відбувалися культпоходи до театру на вистави О. Корнійчука “Правда”, М. Стельмаха “Щедрий вечір”, В. Собка “Бережи мою тайну”, М. Заруднього “Сині роси”, “На білому світі”, “Мораль пані Дульської” (Уфімський драматичний театр).

Кафедра мала кабінет української літератури. Тут до послуг студентів були стенди, бюлетені, художня та критична література, журнали, посібники, газети, бібліографічні навчальні схеми, таблиці до курсу теорії літератури, репродукції картин, комплекти портретів письменників. Кабінет мав велику кількість платівок для занять із виразного читання – записи у виконанні майстрів слова творів Шевченка, Франка, Лесі Українки, Глібова, Нечуй-Левицького, Сосюри, а також – діафільми про українських письменників, короткометражний фільм про музей-садибу І. Карпенка-Карого “Хутір Надія”. До ювілею М.Л. Кропивницького зусиллями кафедри в інституті було створено кімнату-музей. Тут знаходилася літературна карта Кіровоградщини, карта гастрольних подорожей трупі М.Л. Кропивницького, стенди, присвячені його театральній діяльності і драматичній творчості. До музею зібрали велику кількість архівного матеріалу.

Кращі доробки студентів оприлюднювалися і за межами інституту. Зокрема, на міжвузівській науковій конференції студентів у Вінницькому педінституті ім. М. Островського було відзначено М. Кодака та А. Саржевського за доповіді “Майстерність Ю. Яновського” і “Радянські обряди та звичаї на Кіровоградщині”. У курсових роботах студенти досліджували досвід Павлиської школи, де директором працював член-кореспондент АПН В.О.Сухомлинський, інших шкіл (зокрема, Маловисківської № 3, Кіровоградської № 3), аналізувалася творчість письменників Кіровоградщини. У свою чергу учитель Панчевської СШ М.О. Стоян розповідав студентам про свій досвід проведення письмових робіт на вільну тему (1964–1965 рр.). А лекції про особливості викладання літератури в школі-інтернаті читала вчителька Кіровоградської школи-

інтернату № 1 Л.З. Пігарєва (1967–1968 рр.). Серію лекцій з використання унаочнення і активізації розумової діяльності учнів прочитала студентам учителька Голованівської середньої школи О.М. Яворська (1967 р.).

По 1967–1968 навчальний рік на факультеті діяла кафедра української мови і літератури. До її секції української мови входили 8 викладачів: доценти В.К. Чернецький (завідуючий кафедрою), Є.С. Регушевський, В.Т. Горбачук, Л.І. Добржанська, ст. викл., канд. філ. н. Ф.З. Яловий, ст. викладач О.П. Жмурко і асистенти М.С. Рогаль та К.Г. Коломієць. На початку 1968–1969 навчального року кафедру було розділено на кафедру української мови та кафедру української літератури.

За високу науково-педагогічну майстерність, великий внесок у справу підготовки учительської зміни доцент Л.І. Добржанська нагороджена в 1967 р. орденом “Знак Пошани”, а старший викладач О.П. Жмурко і доцент В.К. Чернецький – знаком “Відмінник народної освіти УРСР”.

У 1965 р. кафедру російської мови, російської і зарубіжної літератури очолив І.М. Жарких. Він же керував і виокремленою у 1968 р. кафедрою російської і зарубіжної літератури. Вона підтримувала зв'язок зі школою шляхом співробітництва з методичним об'єднанням учителів російської мови і літератури Кіровограда. Кафедра здійснювала шефство над Кіровоградською СШ № 6 і Богданівською СШ. Підтримувалися творчі й ділові зв'язки з Воронежським університетом (обмін досвідом роботи, участь в конференціях, підготовка фахівців). Саме з Воронежа до Кіровоградського інституту перейшли працювати доценти І.М. та Т.В. Жарких, С.Т. Вороніна. Налагоджувались контакти з Московським університетом. Зокрема, доктор філологічних наук П.Г. Путовой у 1968 р. приїжджав викладати спецкурс із творчості І.С. Тургенєва, лекції за іншими темами. Члени кафедри брали участь у наукових конференціях у Ленінграді, Києві, Харкові, Одесі, Москві, Житомирі, Таганрозі.

У 1968 р. було відновлено кафедру російської мови. Нею спочатку завідувала доц. Л.Г. Показєєва, а через рік – доц. С.І. Ципін. Тут працювали наприкінці 60-х років доценти Т.В. Жарких, І.С. Михалко, ст. викладачі Т.Е. Вороніна, В.Ф. Кузіна, В.З. Сергієнко, асистенти В.Г. Барабаш, Н.А. Кубенська, М.Г. Нещадін, Л.І. Сараскіна. (Шість із них були випускниками філологічного факультету.) Остання згодом працювала в Московському педінституті, Інституті художнього виховання АПН СРСР, стала доктором філологічних наук, читала курс лекцій в університетах США, Польщі, Данії, Японії. Кафедра мала фонетичний кабінет з десятьма стаціонарними магнітофонами. Викладачі розробили розмовник для студентів узбецьких груп, за яким ті систематично працювали над засвоєнням орфографічних норм російської літературної мови. Під час виховних заходів, у т.ч. в гуртожитку, проводилось додаткове вивчення фахової інформації. У 1968–1969 навчальному році відбулись вечори,

присвячені поетам Іспанії та улюбленому віршеві. У гуртку чеської мови проведено вечір чеської поезії.

1966 р. на російському відділенні філологічного факультету почали готувати учительські кадри для Узбекистану. На засіданні кафедри російської мови, російської і зарубіжної літератури через кілька місяців констатувалося слабе вміння узбеків читати і розуміти прочитане, записувати і передавати зміст лекцій. Для них (група “В”) було введено факультатив із виразного читання. До гуртожитку того навчального року було поселено 29 перших студентів із Узбекиської РСР. У 1967–1968 навчальному році для них організовувались екскурсії до Києва і Одеси, туристичні походи партизанськими стежками Кіровоградщини.

У кінці 60-х років фізико-математичний факультет готував учителів за трьома спеціальностями: “Фізика” (4 роки навчання), “Фізика і математика” (5), “Математика” (4). У цей час тут посилюється робота зі школами. Із цією метою проведено семінари для учителів області з викладання факультативних курсів із математики, які в 1966–1967 навчальному році введено в школах. Науковці виїздили в райони з лекціями, проводили уроки в обласному центрі. Зокрема, в класі з поглибленим вивченням математики СШ № 3 проводили заняття викладачі Н.К. Мала і С.Г. Горбань, у СШ № 27 факультативні курси вели доценти С.М. Чашечников і Г.М. Оліфер. Діяли заочні підготовчі курси з математики для випускників середніх шкіл Кіровоградщини. З одного боку ця робота мала на меті підняти рівень підготовки учнів сільських шкіл, з іншого – забезпечити якісний набір до вузу. Тісні зв'язки факультет підтримував із Богданівською Знам'янською району, Бобринецькою № 1, Новоукраїнською № 6, Олександрійською № 6, Світловодською № 2 школами. У 1968–1969 навчальному році на факультеті працювали обласні курси підвищення кваліфікації. Їх закінчили 30 фізиків і 60 математиків. 2 роки на кафедрі математики працювали республіканські курси підвищення кваліфікації учителів математики, на яких пройшли перепідготовку більше 1000 педагогів Кіровоградської, Київської, Харківської, Черкаської та інших областей. У зв'язку з введенням нових програм із фізики та математики 1969 р. для учителів шостих класів шкіл з українською мовою викладання у червні–липні було прочитано біля 100 годин лекцій, у майстернях інституту проведено біля 120 годин практичних занять з виготовлення фізичних приладів.

Стабілізувалась чисельність студентів факультету (близько 390 чоловік денного і 340 – заочного відділень). У кінці 60-х років план набору складав 100 абітурієнтів на стаціонарне відділення і 75 – заочне. Зменшилося відрахування невстигаючих студентів. Цьому сприяло і зміцнення матеріально-технічної бази. Діяло 13 лабораторій і кабінетів. Кабінет вищої і обчислювальної математики устаткувався, зокрема, напівавтоматами і автоматами “Вятка”, “Циллатрон”, “ВК-2”. Кабінет лекційного

демонстрування мав переносний планетарій, епідіаскопи, осцилографи, генератори, проєкційні ліхтарі, кінопроектори. Для лабораторії спеціального фізичного практикуму придбали неперервний газовий лазер ЛГ-55 і твердоатомний імпульсний квантовий генератор типу ЛДТИ-68. Радіоприймачами, телевізорами, радіовузлами було оснащено лабораторію електротехніки і радіотехніки. Кабінет технічних засобів навчання забезпечував відповідний курс, який читався на всіх факультетах інституту. Його фільмотека мала 480 кінофільмів, 114 кінокільцівок, 402 діафільми, 66 наборів діапозитивів. Працювали фотолабораторія з предмету “фотосправа” і самодіяльна кіностудія. Легкий учбовий автомобіль, мотоцикли ИЖ “Планета”, К-175, М-105, трактор ДТ-20 рахувались за кабінетом автотранспортної справи. Водінню автомобіля фізматівці училися на двох ГАЗ-51. Майстерні було обладнано верстатами для роботи з деревом і металом.

15 червня 1967 р. вперше студенти В. Бондарєв, В. Буряк, А. Маган, М. Михайлов, Т. Ольховська, О. Шульга після дворічної праці замість державного екзамену захистили дипломні роботи з методики викладання фізики. 28.01.1970 р. доцент КДПІ І. Попов у газеті “Радянська освіта” писав: “Ефективним засобом надання творчого характеру багатьом формам занять у педвузах, а також роботі СНТ (студентського наукового товариства – С.Ш.) є систематичне застосування у процесі навчання оригінальних заздалегідь поставлених завдань”. До них активно вдавалися викладачі в ході семінарських, лабораторних і практичних занять, під час педпрактики, при визначенні тематики курсових робіт. Студенти доповідали про свої творчі доробки на конференціях і засіданнях гуртків, брали участь у республіканському огляді наукових студентських робіт. У цей час діяли фізичний, математичний, методики фізики, астрономічний, фото- і радіогуртки (радіотелефонний, радіотелеграфний, радіоконструкторський). У 1968 р. на міжвузівському конкурсі студентських наукових робіт другі премії отримали Л. Педан (за роботу “Учбовий інтерферометр Жамена і його застосування на уроках фізики в 10 класі середньої школи”), В. Морозов, Л. Грива, В. Куделя, Г. Товстоляк (“Молярні теплоти випарування”). У складі збірної Кіровограда на обласній першості з радіолюбительського багатоборства першорозрядник А. Єфремов став чемпіоном області. Норматив першого розряду з радіоспорту виконали студенти О. Науменко, Т. Соколова, П. Сірик.

За підсумками літньої сесії 1966–1967 навчального року із 362 студентів відмінниками стали 28, “хорошистами” – 124, невстигаючими – 18 осіб. Загальна успішність складала 95,1 %. Із відмінними показниками цей рік закінчили В. Ковчegov, О. і В. Дем’яненки, І. Гезь, Л. Усікова, А. Грабенко, С. Лох, П. Ганжела, Ю. Шверненко, Г. Волошаненко, Л. Дмитрієва, В. Кашкан, К. Хіліоті, Г. Красота, В. Ткаченко, Т. Саладєєва, М. Кондрашенко.

Через рік відмінників було вже 39. На фізматі, крім основної, можна було набути додаткової професії. З 1962 по 1969 рр. посвідчення демонстратора вузькоплівкового кіно отримали 850 студентів (у т.ч. з філфаку), шофера III класу – 24, шофера-аматора – 204, мотоцикліста – 342.

У підготовці кваліфікованих учителів важливе місце посідала педагогічна практика. На III курсі вона тривала 6 тижнів, протягом яких студенти працювали у 6-8 класах і помічниками класних керівників у Кіровограді. На IV курсі протягом 10 тижнів проводилися заняття у 9–10 класах переважно в школах області. Кожен із студентів був зобов'язаний виготовити для школи саморобний прилад, модель, схеми. Під час конференцій з педпрактики в інституті організовувалася виставка цих творів. У 1965-1966 навчальному році студенти-математики IV курсу проходили річну педагогічну практику у Кіровоградській, Полтавській, Дніпропетровській, Миколаївській, Сумській областях. Наступного року “п'ятірки” за практику отримали 79 студентів, “четвірки” – 78, “трійки” – 14 студентів III і IV курсів.

Добре організовано було громадську роботу на факультеті. Влітку студенти брали участь у відборі здібних абітурієнтів. Проводилися зустрічі з ветеранами комсомолу, Великої Вітчизняної війни, походи місцями бойової слави. У 1968 р. в міському дендропарку відбувся комсомольсько-профспілковий легкоатлетичний крос. Було створено громадський деканат фізмату у складі 8 студентів. Він збирався по понеділках, вівторках і п'ятницях. Основними завданнями були боротьба з пропусками занять і неуспішністю. Тут заслуховувалися студенти-порушники. Громадський деканат цікавився побутом студентів, вносячи пропозиції декану І.З. Ковальову.

Студенти провели велику роботу з упорядкування скверів і парків міста, у збиранні врожаю сільськогосподарських культур у колгоспах і радгоспах області. У 1965 р. на роботу в села вони виїжджали влітку. А з наступного року основний обсяг роботи здійснювався у вересні-жовтні, переважно на збиранні кукурудзи у Петрівському, Новомиргородському, Долинському, Устинівському, Бобринецькому, Компаніївському, Кіровоградському і Олександрівському районах. У 1969 р. 32 студенти фізмату за сільгоспроботи отримали премії і 29 – грамоти.

Із 1966 р. створюються студентські будівельні загони, які беруть участь у спорудженні шкіл, лікарень, дитячих садків, громадських приміщень. У 1969 р. факультетський загін “Прометей” (командир – А. Непотенко) уклав договір на електрифікацію колгоспу ім. Чапаєва Бобринецького району. Він проклав 18 км ліній електропередач, встановив 5 підстанцій потужністю 273 кіловат, електрифікував 120 будинків колгоспників, 23 господарські та культурно-побутові приміщення. Серед будзагонів області “Прометей” посів перше місце.

Навчальний процес забезпечували в основному кафедри фізики і математики. Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 05.06.1965 р. останню було розділено на кафедру вищої математики та кафедру елементарної математики і методики викладання математики. Першою керував доцент Оліфер Г.М., згодом – доцент Чашечніков С.М. Працювали тут і доцент П.Д. Карпенко, ст. викладачі Н.Г. Мальцева, А.О. Левенко, І.П. Ганжела, викладач Л.Г. Чашечнікова, асистенти А.М. Селіверстов, Г.М. Ганжела.

Кафедрою елементарної математики і методики викладання завідував доц. Чашечніков С.М., згодом – доц. Прайсман Н.Я. У 1964 р. він захистив кандидатську дисертацію з методики викладання математики. Мав на ті часи 15 наукових праць, у т.ч. книгу “Наближені обчислення в шкільному курсі фізики” (у співавт. з В.П. Демковичем), статтю в румунському методичному журналі. У 1966 р. захистив кандидатську дисертацію випускник факультету О.О. Хмура. Ним було надруковано понад 30 наукових робіт із загальної методики і позакласної роботи з математики. На кафедрі викладали і кандидат педагогічних наук О.В. Дейнега, ст. викладачі Ю.П. Пігарєв, А.Н. Корсунський, асистенти О.М. Вороний, Н.В. Салова.

Кафедрою фізики керував доц. Й.А. Захальов. За період роботи в КДПІ на той час вийшло 8 його праць. Така ж кількість робіт належала і доц. І.В. Попову, який прийшов до інституту в 1966 р. Активно друкувалися й інші викладачі. У 1969 р. тут працювали ст. викладачі Ю.М. Мамонтова, І.З. Ковальов, О.І. Мінін, Л.О. Волков, О.І. Гриденко, А.М. Константинов, викладач В.В. Пустовіт, асистенти Б.Д. Починок, М.А. Раскевич.

У 1961–1967 рр. діяла кафедра загальнотехнічних дисциплін, яка готувала учителів фізики до роботи в шкільних майстернях. Керували цією кафедрою доц. Іпатов М.К., Луцковський Д.М. Її було ліквідовано 1967 р. у зв’язку зі зміною спеціальності на фізичному відділенні.

Випускники фізмату у 60-і роки працювали завідувачами облвно (Д.Ю. Стельмухов), Олександрійського міськвно (заслужений учитель УРСР А.А. Москаленко), Олександрійського райвно (Г.Г. Гнененко), Світловодського міськвно (І.М. Шостак), директорами шкіл (заслужений учитель УРСР І.Г. Ткаченко, Богданівська СШ Знам’янського району; заслужений учитель УРСР М.М. Скалевой, Кіровоградська СШ № 14 та ін.), викладачами рідного вузу, Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування. 5 із них стали заслуженими учителями УРСР, 1 – доктором фізико-математичних наук (Л.О. Дундученко), 14 – кандидатами наук.

У 1965 р. педагогічний факультет закінчили 159 студентів, у т.ч. 2 – з відзнакою. Через рік відбувся останній випуск на денній формі навчання (52 особи). Відтепер заняття проводилися лише заочно і вечорами. У 1966–1968 рр. диплом учителя початкових класів отримали 563 випускники, у т.ч.

– 9 з відзнакою. У 1969 навчальному році на факультеті навчалося 428 студентів на заочному і 136 – на вечірньому відділеннях. До їх послуг було ряд навчальних кабінетів: методики, ручної праці, малювання, музики та співів. Студенти брали участь у наукових гуртках, зокрема педагогічному, малювання, “умілі руки”. Ряд із них входили до хорового і вокального (керівник – А. Бур’янський) гуртків. Їх учасники неодноразово виходили переможцями на обласних оглядах, брали участь у республіканських оглядах художньої самодіяльності вищих учбових закладів.

У 1966 р. кафедру педагогіки і методики початкового навчання очолив ст. викладач Мельничук С.Г. Він здійснював керівництво кафедрою за сумісництвом із посадою декана факультету педагогіки і методики початкової освіти до вересня 1969 р., коли кафедрою почав завідувати кандидат педагогічних наук Омеляненко В.Л. У 1969-70 навчальному році тут працювали також ст. викладачі Мініна З.С., Андрш Й.В., викладачі Шульга Г.Г., Бур’янський А.В., Шевченко А.В., Нечай Л.Д., асистенти Барабаш В.П., Шарпінський М.З., секретар Дунай К.Д. Основним змістом роботи кафедри було забезпечення кваліфікованої підготовки учителів початкових класів, озброєння їх науковими знаннями із психології, педагогіки та фахових методик. Викладачі постійно вивчали і узагальнювали передовий педагогічний досвід учителів початкових класів міста, області, держави, озброювали ним студентів.

У планах наукової і науково-методичної роботи переважали теми, що були скеровані на розробку методів навчання, поліпшення навчального процесу в початкових класах: опрацьовувалися методичні розробки окремих розділів, тем з предметів початкової школи, обґрунтовувалися дидактичні основи використання тих чи інших методів навчання. Викладачі готували методичні листи, брали участь у курсах перепідготовки вчителів початкових класів при Кіровоградському обласному інституті удосконалення кваліфікації учителів. Досить ефективною була робота з проведення обласних семінарів-практикумів учителів 1–4 класів, скерованих на оволодіння уміннями і навичками з методики вивчення із учнями навчального матеріалу з ручної праці, співів, малювання. Такі практикуми проводилися щороку під час зимових і весняних канікул. У них брали участь 100–150 учителів початкових класів шкіл області. Починаючи з 1968–1969 навчального року викладачі кафедри надають методичну допомогу (семінари-практикуми, відвідання уроків учителів, аналіз експериментальних програм, підручників та ін.) вчителям 1-2 класів Знам’янського району, які працювали за експериментальними програмами. У 1968–1969рр. у Київському університеті вийшли книги В.Л. Омеляненка: “Дидактичні вимоги до творчих письмових робіт учнів з мови” і “Дидактические требования к творческим письменным работам учащихся 5-8 классов (на материале изучения украинского и русского языков)”.

У 1965 р. на факультеті англійської мови відкривається фонетична лабораторія на 48 робочих місць. Вона сприяла успішному засвоєнню іноземної мови, проведенню позаурочних заходів. У травні 1967 р. на факультеті засновано клуб англійської мови, на першому засіданні якого студенти прослухали магнітофонні записи пісень американського народного співака Пітера Сігера. Із цього року почали проводитись всесоюзні конкурси студентських робіт з проблем суспільних наук. У 1968 р. студентка IV курсу факультету англійської мови З. Овчаренко у першому турі отримала за роботу “Ціна і рентабельність колгоспного виробництва” (керівник – доц. Б.Л. Дратвер) диплом III ступеня і рекомендацію на заключний тур конкурсу.

Студенти мали змогу проявляти свої творчі здібності і під час педагогічної практики. Зокрема, серед заходів позакласної роботи у Кіровоградській СШ № 5 було проведено клуб веселих і кмітливих та вогник англійською мовою. У 1968 р. на факультеті створено гурток позакласної роботи (керівник – викладач В.К. Живицький). Своїм ляльковим театром він здобув популярність серед студентів і школярів міста.

19 листопада 1969 р. перед студентами факультету виступила викладач К.О. Комарова з розповіддю про поїздку до Англії, відвідини Оксфордського університету та Британського музею. Розмова велась англійською мовою з ілюстрацією фотографій, листівок, на яких були зображені визначні архітектурні й пам’ятні місця цієї держави.

1 вересня 1964 р. було створено кафедру англійської філології. Її очолив кандидат філологічних наук Линський С.С. До складу кафедри входили досвідчені практики, ст. викладачі С.Л. Сосіна, С.А. Розенцвейг, Д.Я. Пінчук і молоді випускники 2-річних курсів при Київському педагогічному інституті іноземних мов – М.І. Бойко, Г.Г. Кузнєцова, Л.Ф. Грицюк, Г.І. Стрельчук. У 1969 р. завідуючим кафедрою став кандидат педагогічних наук А.А. Кернер. Він написав монографію “Структурно-функціональні особливості англійських розмовних формул”. Линський і Розенцвейг видали навчальний посібник “Історія англійської мови”. Викладачі виступали на всесоюзних і всеросійських наукових конференціях у Москві, Ленінграді, Липецьку, Володимирі. У 60-і роки кафедра запрошувала для читання спецкурсів і наукових консультацій ряд відомих учених. Спецкурс із проблем структурно-вірогіднісного аналізу читався проф. Н.Д. Андрєєвим, спецкурси з лексикології – доктором філологічних наук А.А. Уфимцевою і доцентом А.О. Хадєєвою-Биковою. Діяли гуртки англійської філології, методики викладання іноземної мови дошкільникам, країнознавства, лексикології. За 1965-1975 рр. 13 робіт отримали I-II премії на республіканському студентському конкурсі.

Головною проблемою факультету фізичного виховання була відсутність сучасної спортивної бази. У 1964 р. переплановано старе приміщення,

збільшено площі спортивних майданчиків. Але зростання вимог до підготовки учителів фізкультури, збільшення контингенту студентів потребувало будівництва спеціального приміщення. Воно велось у другій половині 60-х років. Великий обсяг фізичної роботи при цьому здійснили студенти. Коли виникли проблеми у придбанні будматеріалів, вони відпрацювали на будівництві Кремгесівського заводу чистих металів. Добре працювали на спорудженні нового корпусу студенти Бухарін, Підпльотний, Матвієнко, Печеник, Малюшенко, Воробйов, Шульга, Щербак, Андрух, Рибак, Бондар, Вільний, Кривопляс, Сімбаба, Семеняка, Яровинський, Яцунок, Свириденко, Мартилога, Глушков, Кушнерик, Горлин, Дяченко, Кондратюк, Хромочкін. Їх роботу спрямовували викладачі Е.О. Додін, К.Г. Плотников, А.Ю. Мардхуда, С.Т. Задорожний, А.Ф. Тищенко, Б.В. Руденко, О.І. Михєєв. Будівництво знаходилося під постійним контролем ректора Ф.Г. Овчаренка, проректора з АГЧ Г.А. Шейка, партійного і радянського керівництва області й міста. Керівник департаменту із збереження культурних цінностей Міністерства культури Російської Федерації, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора СРСР В. Петраков, який закінчив факультет із відзнакою 1969 р., восени 2005 р. повідомив кіровоградцям на презентації книги з історії їхнього міста “Маленький Париж”, що знайшов місце на фундаменті корпусу, де колись здійснював кладку з каменю. У січні 1970 р. факультет отримав один із кращих спортивних корпусів в УРСР. Тут було 2 зали, 3 великих аудиторії, душові, роздягальня, кабінет лікаря, фотокінолабораторія. Ігровий спортивний зал став найбільшим в області, а гімнастичний – єдиним залом із стаціонарно установленими гімнастичними приладами.

У квітні 1966 р. роботу факультету аналізувала комісія міністерства вищої та середньої освіти. В акті перевірки записано: “Завдяки постійній турботі і увазі ректора, партійної та громадської організацій факультет займає перше місце по успішності, відвідуванню, суспільно-корисній праці, художній самодіяльності і пресі”. У наступні 2 роки факультет знову посів перші місця. 56 % студентів навчалися на “4” і “5”, а Пильник, Кот, Боброва, Третьякова, Семеняка, Скиба, Акімова були відмінниками.

Студенти і викладачі активно дописували до газети “Радянський студент”, яка майже щомісяця друкувала спортивну хроніку. Переможцями інститутських оглядів були факультетські художня самодіяльність і стінгазета. Більше половини заслуженого ансамблю “Юність” склали студенти цього факультету. З нагоди 10-річчя факультету у клубі ім. Калініна відбулася науково-практична конференція. Фізичний гарт давав змогу добиватися відмінних показників на сільськогосподарських роботах. У 1964 р. факультет тут виконав норми на 264 %, у 1965 – 326 %, посівши перше місце по вузу.

Але головними досягненнями студентів були спортивні. На XII спартакіаді педагогічних вузів УРСР команда гімнасток зайняла друге місце, а на XIII – перше (тренер – М. Гасман). Із 1968 р. з основних видів спорту проводилися матчеві зустрічі серед педінститутів. Гімнастки цього року стали чемпіонками (а наступного – бронзовими призерками), третє місце посіли гандболістки. Гімнастки вузу були чемпіонками першості України СДСТ “Буревісник” у своїй групі в 1967-1970 рр. Вони зайняли друге місце на Українських студентських іграх і сьоме – у Всесоюзній ювілейній спартакіаді. В індивідуальних змаганнях добрих показників досягли член збірної УРСР з легкої атлетики В. Сокур, рекордсменка області із стрибків у висоту Л. Сокуренко, чемпіонки СДСТ “Буревісник” СРСР велосипедистки Н. Волонітіна, Т. Стеблина, Т. Сокара (1964 р.), чемпіон у багатоборстві з гімнастики XII спартакіади Міністерства освіти УРСР Е. Орденко (1966 р.). У 1967 р. на XIII спартакіаді чемпіонками стали О. Садовнича з метання списа, С. Боброва – з гімнастики. Через рік О. Садовнича виконує норматив майстра спорту з легкої атлетики. За перші 24 роки існування факультету було підготовлено 31 майстра спорту СРСР. Найбільший внесок у це зробили викладачі О.Г. Циганенко (11) і М.Й. Гасман (10).

12.03.1968 р. республіканська “Спортивна газета” писала про співробітництво факультету і ДСШ в школі-інтернаті № 1, де студенти отримували досвід роботи з дітьми. З 1967 р. на базі СШ № 27 почала працювати спеціалізована ДЮСШ зі спортивної гімнастики. У СШ № 10 викладачі вели заняття з виправлення осанки у дітей. Студенти проводили спортивно-масову роботу при будинкоуправліннях. Всесоюзна Рада спортивних товариств і організацій присвоїла II місце народному університету факультету. Із 7 по 17 лютого 1966 р. на факультеті пройшли перепідготовку 72 учителя фізкультури середніх шкіл області.

Студенти факультету у 1966 і 1968 рр. виступали на всесоюзних наукових студентських конференціях. Добре працював гурток з анатомії та фізіології людини. Було започатковано щорічний факультетський “День науки”.

На “відмінно” стаціонарне відділення факультету закінчили Н.В. Дейкун, Е.Е. Сосіна, Т.Н. Долженко, М.М. Балан, В.А. Грінберг, О.І. Арделян, Т.Д. Бобровицька, Г.В. Мальцева, В.С. Язловецький. Майстрами спорту були випускники Г. Долженко, Ю. Толчинський, В. Орденко, В. Ернст, В. Буз, Г. Стеблина, Н. Терлецький, Л. Шиманський, В. Савицький, Л. Черушта, С. Бірюкова, Т. Горчагіна, Г. Мокиян, І. Афанасьєв, І. Єрмаков, М. Постолук, С. Боброва, Т. Сокара, В. Заяць.

Переважна більшість випускників працювала у сільських школах. Н. Артеменко керував облрадою ДСТ “Спартак”, В. Тимофєєв – Кіровоградським міським комітетом з фізичної культури і спорту. Другими секретарями райкомів комсомолу працювали А. Гах, Е. Нечай, Л. Чернова,

Ю. Калашников. В. Юр'єв став членом Спілки письменників України, опублікував книги “Монологи землі” і “Доля”. У 1969 р. із 661 учителя фізкультури шкіл області 308 мали вищу освіту, більшість із яких здобули її в КДПУ.

Головний обсяг роботи з організації навчально-виховного процесу здійснював деканат. У 1965 р. деканом вдруге поспіль обирається М.Й. Гасман, а в 1968 – М.М. Чернов. У зв'язку з рядом недоліків у роботі кафедр факультету 1965 р. відбулася зміна їх керівництва. Завідувачем кафедрою теорії та методики фізичного виховання і гімнастики був призначений ст. викладач Чистов І.Я. У 1967–1968 рр. кафедра розробила нормативи з фізичної підготовки для студентів факультету, які були схвалені комісією Міністерства освіти УРСР і покладені в основу програми з гімнастики для I–IV курсів. Було розроблено і програму з гімнастики для студентів заочного відділу, ряд методичних матеріалів. У 1969 р. із 12 працівників 3 були ст. викладачами, 7 – аспірантами, 1 – лаборантом. Ст. викладач Плотніков К.Г. захистив дисертацію на здобуття ученого ступеня кандидата педагогічних наук “Дослідження ефективності домашніх завдань і самостійних занять з фізичної культури як складової частини процесу навчання”. Проводили наукову роботу доцент Міхневич В.М., ст. викладачі Бикова В.С. і Гасман М.Й.

У 1965 р. завідувачем кафедрою анатомії та фізіології був призначений доцент А.Ю. Мардхуда. Він опублікував монографію “Возрастные изменения физического развития детей, занимающихся физкультурой и спортом”. Викладачі кафедри взяли участь у 17 всесоюзних і республіканських конференціях. Над дисертаціями працювали доцент П.М. Левитський, ст. викладачі В.С. Язловецький, А.Ф. Тищенко, М.К. Работнова, В.І. Найко. Кількість викладачів кафедри спорту і спортивних ігор збільшилась із 10 в 1964 р. до 13, у т.ч. 6 ст. викладачів, у 1969 р.

У 1967 р. припинився набір на загальнонауковий факультет, де готувалися фахівці з історії та економіки. Заслужений журналіст України, почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців Ю.М. Матівос, який закінчив два його курси (завершував навчання в Одесі), сьогодні добрим словом згадує тодішніх викладачів старослов'янської і української мов, подружжя Ялових (його глава Федір Захарович, канд. філолог. н. працював деканом), історії СРСР Розенберга, історії України Андрейченка, зарубіжної літератури Альтмана, історії КПСР Оленюка, психології Рябого, латинської мови Зеленка. Студентів факультету за їх вибором перевели для продовження навчання до Київського чи Одеського держуніверситетів або Полтавського педінституту.

1967 р. набрано перших 30 студентів на заочне відділення (5 років навчання) музично-педагогічного факультету. Це були переважно випускники музичних і культосвітніх училищ. Із 1968 р. тут розпочинають

заняття 25 студентів стаціонарного відділення (4 роки). Завданням нового факультету була підготовка учителів музики і співів загальноосвітньої школи та педагогічних училищ. Першими викладачами стали С.В. Дорогий (керівник секції музики), Б.В. Притула, П.М. Ніколаєнко, В.М. Жук, Т.І. Станкевич (усі четверо – випускники Одеської консерваторії), М.Н. Русаков (Харківський інститут мистецтв), Г.С. Дідич (Дрогобицький держпедінститут), Л.А. Лобас, Є.М. Попов, В. Гуленко (усі четверо – випускники Київської ордена Леніна консерваторії ім. П.Чайковського). Перший рік вони працювали в структурі педагогічного факультету, який очолював ст. викладач С.Г. Мельничук.

Із переходом до корпусу на вул. Леніна там було розміщено нові 15 фортепіано, виписані із Москви народні інструменти для оркестру, оформлено кабінет музики. З 1968 р. діє кафедра музики і співів (завідувач – ст. викладач Б.В. Притула), де працювало 10 викладачів.

Свій внесок у перебудову навчального процесу у другій половині 60-х років робили загальноінститутські кафедри. Майже всі викладачі кафедри історії КПРС і філософії виступали на заняттях факультету громадських професій. У 1966 р. помер завідуючий кафедрою доц. Гора О.Т., який пропрацював на цій посаді 10 років. Завідувачем кафедри став випускник істфаку 1952 р., доц. Белявін Ф.К. У 1966-1967 навчальному році на кафедрі було ще 13 штатних працівників (кандидати наук А.І. Лобода, О.Н. Оленюк, А.Я. Макогон, М.К. Ніколаєнко, ст. викладачі І.П. Мар'їн, Г.Т. Логвиненко, П.М. Безтака, І.О. Бублик, Л.І. Кравченко, викладачі Б.А. Андрейченко, О.М. Цигульська, П.І. Дириженко, С.І. Петровський). Того року викладачі прочитали 660 лекцій через товариство “Знання” і Будинок політичної освіти. Кафедра забезпечувала роботу школи молодого лектора (керівник Ф.К. Белявін). У 1968 р. викладач П.М. Безтака захистив при Інституті історії АН УРСР кандидатську дисертацію на тему “Історія Кіровоградського ордену Трудового Червоного Прапора заводу “Червона зірка” (1874–1941 рр.)”. У 1966–1970 рр. проведено 2 міжвузівські конференції, видано ряд брошур, 44 статті.

У 1965 р. кафедра політичної економії була реорганізована в кафедру політекономії та наукового комунізму. Її штат зріс до 10 чоловік. Вони раз у 5 років проходили перепідготовку в Інституті підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка. При кафедрі діяв науково-методичний кабінет, де щорічно обладнувалися стенди, виставки літератури, посібників з обох предметів. Щорічно проводились теоретичні конференції студентів із вузлових проблем навчальної програми. Під час педпрактики студенти-випускники виступали з лекціями або проводили бесіди з учнями і батьками в школах. У 1968–70 рр. таких виступів було 300. У 1967–1969 рр. біля 50 студентів заочного і стаціонарного відділень провели спостереження за зміною вигляду рідних сіл

за 5 років. З цієї теми робота про Компаніївку (автор – Л. Пилипенко) отримала високу оцінку на першій Республіканській конференції студентів із проблем суспільних наук у Луганську.

Під керівництвом кафедри студенти проводили анкетування з тем: “Студент і школа” (про практику) та “Школа і батьки” (про деякі соціальні аспекти цих взаємовідносин). Із 1965 р. виконувалися роботи з проблем кооперації села, політики заготівель і створення агропромислових комплексів, чинників зниження собівартості сільськогосподарських машин (керівник – доц. Б.Л. Дратвер). Роботи Овчаренко і Дудіної з цієї проблематики отримали високу оцінку на студентському республіканському огляді. Працівники кафедри розробляли плани семінарських занять із політекономії і наукового комунізму для вечірнього університету мерксисту-ленінізму при міськкомі КПУ, за п’ятирічку опублікували 26 робіт.

У другій половині 60-х років зростає обсяг науково-дослідної і науково-методичної роботи колективу кафедри іноземних мов. А.А. Кернер, В.К. Живіцький виступають з доповідями і повідомленнями на міжвузівських конференціях, публікаціями в журналах і вузівських збірниках. У видавництві “Радянська школа” виходять навчально-методичні посібники Д.А. Євгененка “Lesestoff für den Fakultativen Deutschunterricht”, “Lies und sprich deutsch!” (у співавторстві з Л.К. Рак), “Üben Wissenschaft und Technik” та “Erzählungen über Lenin” (у співавторстві з працівниками кафедри Т.Д. Зеленком та Л.Г. Криворук), за яким працювали вчителі німецької мови УРСР. У зв’язку з переходом на чотирирічний термін підготовки філологів і згортанням другої спеціальності з іноземної мови у 1965–1967 рр. зменшився обсяг академічної роботи. У 1969 р. кафедру очолила ст. викладач К.П. Крушина.

Із восьми викладачів кафедри педагогіки і психології у 1964 р. ступінь кандидата наук чи звання доцента мали четверо. Різні аспекти психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів у другій половині 60-х років досліджували доц. Боброва В.Г., Ткаченко О.М., ст. викладачі Гора Т.Д., Антоненко В.Д., Шкот Л.Й. У 1969 р. кількість викладачів збільшилася до 9.

Кандидат біологічних наук, доцент М.М. Балан у вересні 2005 р. подав до редакції “Університетського меридіана” допис, де згадує, що в жовтні 1965 р. вчена рада інституту реорганізувала секцію фізичного виховання в однойменну кафедру, якою в 1965–1973 рр. завідував відмінник народної освіти України В.Й. Савченко. Серед його наступників були ст. викладачі М.М. Чернов і В.І. Нечаєв. З 1964 по 1969 рр. чисельність працівників кафедри зменшилася з 8 до 7. Два викладачі працювали на курсах медсестер.

У навчально-виховному процесі велику роль відігравала вузівська бібліотека. З 1964 р. нею завідувала З.М. Кузнецова, з 1965 – В.О. Чухманов. До середини 60-х років колектив бібліотеки зріс кількісно, омолодився за рахунок працівників із спеціальною освітою. Тут створюються відділи

комплектування та обробки з трьома працівниками (зав. М.Я. Борщук) і обслуговування з абонементом і читальним залом з вісьмома працівниками (С.М. Смолянцева). Читальний зал, зокрема, обслуговували 3 бібліотекарі. У 1964–1965 навчальному році у бібліотеці було записано 1440 студентів денного відділу, 3636 – заочного і вечірнього відділів, 302 працівники інституту. Вони здійснили 106656 відвідань, отримавши 187039 книжок. За перше півріччя 1965 р. було придбано 9417 примірників книг, у т.ч. суспільно-політичної літератури – 1938, з мовознавства – 2159, з математики і природознавства – 1534, з літературознавства – 1462, художньої літератури – 1480, з технічних дисциплін – 229 примірників. Книжковий фонд бібліотеки зріс до 190304 томів і 39324 примірників брошур. Було організовано 15 виставок.

За період з вересня 1966 по червень 1969 рр. придбано 39 тис. прим. книг. Кількість підручників, науково-методичної, художньої й іншої літератури зросла до 231 тис. томів і майже 40 тис. брошур. Кожен студент був забезпечений підручниками з історії КПРС, наукового комунізму, педагогіки, іноземної мови, зарубіжної літератури, російської мови, математичного аналізу, хімії, теорії та методики фізичного виховання та ін. Щороку до бібліотеки надходило періодичної преси на 180-190 назв. Для забезпечення прогалин у книжковому фонді використовувався міжбібліотечний абонемент, яким користувались 45 викладачів.

У фондах бібліотеки зберігалися рідкісні видання: “Гнедич П. История искусств” у трьох томах, “Верман. История русской литературы XIX века”, “Овсянко-Куликовский Д. Грамматика русского языка”, “Живописная Россия”, “Русская быль”, “История XIX века” у 8 т. за редакцією Лавісса та Рамбо (1906 р.), твори відомих істориків Ключевського та Соловйова, “Русская правда”. Завдяки алфавітному і систематичному каталогу щороку бібліотека виконувала до 500 письмових бібліографічних довідок за запитами студентів і працівників вузу. Щоденно бібліотеку відвідувало 500–600 читачів.

З метою популяризації книг у 1968-69 навчальному році проведено 74 виставки, у т.ч. 38 тематичних, 10 оглядів нової літератури, на яких одночасно виставлялися понад 200 книг, 6 конференцій і диспутів. Бібліотекар Л.П. Нестеренко склала бібліографічний покажчик “Класний керівник”. Зі студентами I-х курсів стаціонарного і заочного відділів щорічно проводилися заняття за 2-годинною програмою з основ бібліотечно-бібліографічних знань. За 1968-69 навчальний рік для кафедр інституту складено 152 інформації “Нові книги, які надійшли в бібліотеку”, до газети “Радянський студент” направлено 29 подібних інформацій. До послуг студентів у читальному залі демонструвались тематичні виставки “Бібліографія – твій помічник”, “Бібліографія – компас серед книг”, плакати “Як самостійно працювати над книгою”, “Як користуватись каталогами”, “Як

скласти анотації”. Студентам-заочникам книги висилалися додому. Було введено видачу літератури за читацькими квитками.

У кінці 60-х років у бібліотеці інституту працювало 15 співробітників, у т.ч 5 з вищою спеціальною освітою (Чекмарьова, Борщук, Нестеренко, Романова, Балануца), 4 із загальною вищою освітою, 2 (Овчаренко і Ковалевська) навчалися у Києві за спеціальністю “Бібліотекознавство та бібліографія”, 2 – на філологічному факультеті педінституту. У 1969 р. організовано постійно діючий семінар з бібліотечно-бібліографічних проблем. Для працівників бібліотеки проректор з наукової роботи доц. І.В. Долганов, завідувачі кафедрами, кандидати наук, доц. В.М. Чикін, І.М. Жарких, В.Л. Омеляненко, В.Г. Боброва, С.Й. Ципін виступали з оглядами нової літератури. Діяла бібліотечна рада (голова – З.В. Торговець). За допомогою студентів було переінвентаризовано весь книжковий фонд, відремонтовано понад 1300 книг.

Важливе місце у виконанні вузівських завдань відігравали громадські організації. Робота місцевого комітету профспілки інституту проводилася через профбюро факультетів і профуповноважених на загальноінститутських кафедрах, загальнонауковому факультеті. Діяли комісії з охорони праці, пенсійна, держконтролю, громадського контролю, каса взаємодопомоги. Активно працювали профспілчани у 1964–1965 рр. Був створений хор викладачів і студентів. У його роботі активну участь брали викладачі Бойко, Мельничук, Бублик, Коваль, Орехов, Сільверстов, Кайдаш. Серед організаторів вечорів художньої самодіяльності були Линський, Розенцвейг, Мініна, Шпаченко, Бур’янський. Проводилися масові виїзди на хутір Надію, Кремгес, у Софіївський парк, Веселі Боковеньки, Бобринець, культпоходи в театр, філармонію, кіно, на виступ капели бандуристів. Деяка робота була проведена з поліпшення побутових умов і оздоровлення членів профспілки. Виділялися квартири. Земельними ділянками для городів користувалися 55 осіб. За рік у санаторіях відпочило 12 чоловік, у будинках відпочинку – 24, охоплено туристичними походами – 49, у піонерських таборах побувало 11 дітей працівників. Цікаво проходили дитячі ранки дошкільнят, для яких демонструвалися кінофільми, проводилися масові ігри, танці, видавалися подарунки. 41 працівник входив до каси взаємодопомоги. 68 осіб отримали матеріальну допомогу.

Ряд заходів вузівського комітету Компартії України спільно з ректоратом були присвячені 50-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції і встановлення Радянської влади на Україні, 100-річчю із дня народження В.І. Леніна, першотравневим демонстраціям. Секретарем парткому було обрано Ф.К. Белявіна. Оргпитання комітету вів Гора, навчальну і виховну роботу – Овчаренко та Ніколаєнко, громадські організації курирував Рябой, художню самодіяльність – Мельничук. Вони організовували роботу 2-річної політшколи, ідеологічних гуртків, лекції,

політінформації, контроль за навчально-виховною і науковою роботою. Згодом партком вузу очолив С.Г. Мельничук. 126 викладачів, які були членами товариства “Знання”, за рік прочитали в області 1300 лекцій (Артеменко, Пономарьов, Белявін, Гора, Макогон, Ніколаєнко, Мар’їн, Щербань, Левитський, Оліфер, Чашечников, Романовський та ін.).

Масовою молодіжною громадською політичною організацією була комсомольська. У 1964 р. обрано секретарем вузівського комітету комсомолу Г.П. Бродченка, а також – його заступника, завідуючих секторами: організаційним, політичним, обліку, побутовим, преси, шефським, науковим. Розпочалося соціалістичне змагання з Кіровоградським інститутом сільськогосподарського машинобудування. Комітет ЛКСМУ організовував прийняття студентами комплексних планів (1965 р.), заходи з поліпшення змагання серед академгруп (1968 р.). 1967 р. комсоргом інституту обрано Ф.Т. Кривого (випускник вузу, соліст заслуженого ансамблю “Ятрань”, згодом перейшов на службу в органи держбезпеки). У цей час студентський хор і танцювальний ансамбль виїздили з концертами у приміське село Первозванівку до колгоспників підшефної артілі. Кількість комсомольців зросла із 1284-х у 1966 р. до 1963-х – у 1969 р. 14 листопада 1969 р. новообраний секретар комітету комсомолу Валерій Мішура (майбутній народний депутат України кількох скликань) прийняв від попередника червоні прапори комсомольської організації вузу, міському і обкому комсомолу, якими було нагороджено інститутський осередок. Комітет комсомолу із 1968 р. організовував роботу вузівських студентських будівельних загонів в області, республіці, СРСР, факультетських колективів на суботниках.

Багато молоді брало участь у художній самодіяльності. У 1964 р. танцювальний ансамбль “Юність” завойовує перше місце на міському огляді художньої самодіяльності. За виконання українських, російських, молдавських, гуцульських народних танців колектив стає переможцем на обласних фестивалях самодіяльного мистецтва у 1965-1966 рр. У 1967 р. чергові успіхи приходять на обласній декаді народного танцю та в Києві на огляді-конкурсі художньої самодіяльності педвузів і педучилищ. За творчі успіхи та майстерне виконання народних танців на конкурсі “Юність” було нагороджено дипломом першого ступеня і грамотою ЦК ВЛКСМ. Цього ж року ансамбль узяв участь у міжнародному конкурсі фольклорного танцю і етнографії у Туреччині, отримавши медаль переможця і приз за хореографію. Влітку 1968 р. танцюристи виступали у Бельгії, де були відзначені золотою медаллю фольклорного фестивалю миру. Колективу аплодували у Вінниці, Кривому Розі, Кремгесі, Олександрії, селах Кіровоградщини. Президія Верховної Ради УРСР присвоїла самодіяльному ансамблю танцю “Юність” звання народного. Керували колективом у перші роки його діяльності Е. Павлушенко, В. Слободенюк, Б. Кокуленко (випускник філфаку).

Найважливіші свята, урочисті концерти проходили за участі студентської хорової капели. У 1967 р. на Всесоюзному фестивалі самодіяльного мистецтва вона здобула золоту медаль і диплом першого ступеня. Наступного року колектив 20 днів виступав у Києві, Черкасах, Миколаєві. Херсоні, Дніпропетровську, Запоріжжі, Одесі, Ялті, Симферополі, Севастополі згідно постанови правління Музично-хорового товариства УРСР. Фірма грампластин "Мелодія" випустила платівку з восьми творів (А. Кос-Анатольського, В. Іконника, Ю. Мейтуса, українські народні пісні) у виконанні капели. Вона взяла участь у відзначенні в Талліні сторічного ювілею естонського традиційного свята пісні, виконавши пісні "Вічний революціонер" М. Лисенка, "Гей, я козак з України" О. Кошиця, "Ой устану я в понеділок" М. Леонтовича, а в останній день у змішаному багатоголосому хорі – "Рече та стогне Дніпр широкий" (слова Т. Шевченка, муз. Д. Крижанівського). До репертуару капели входили народні пісні України, Росії, Грузії, Білорусії, Латвії, Румунії, твори композиторів В. Вірменича, В. Мураделі, К. Данькевича, В. Моцарта, М. Глінки, Д. Россіні, І. Дунаєвського. Засновник колективу, викладач інституту С.В. Дорогий (з 1973 р. заслужений діяч мистецтв УРСР) 1968 р. переїхав до Києва, а керівником інститутської капели став Б.В. Притула.

Усю роботу з організації спортивних і масових оздоровчих заходів проводив спортивний клуб студентського добровільного спортивного товариства "Буревісник". У 1964–1965 навчальному році було проведено III спартакіаду інституту. Кожен студент вузу протягом навчального року узяв участь у 4–5 спортивних змаганнях.

Викладачі КДПІ активно співробітничали з місцевою пресою. У "Кіровоградській правді" друкувалися Г. Дубовов, Б. Дратвер, П. Безтака, О. Гора, В. Цись, В. Язловецький, М. Чечот, В. Чернецький, Л. Бренер, Ф. Овчаренко, Ф. Бесявін, І. Жарких, Є. Регушевський, І. Долганов, Т. Міллер. Вони висвітлювали проблеми історії вузу, діяльності театру корифеїв, навчально-виховного процесу, громадсько-політичного життя, економіки, спорту, розповідали про І. Котляревського, Ш. Руставелі, В. Ястрєбова, М. Кропивницького.

60-і роки стали періодом зростання чисельності працівників і студентів закладу. Відкрилися ще два факультети, нові кафедри. Розширилася тематика наукових досліджень. Зміцнилася матеріально-технічна база. Започаткувалося будівництво гуртожитків і навчальних приміщень. Випускники тих років згодом зроблять помітний внесок у діяльність педагогічних колективів, органів влади, компартійно-комсомольських та інших структур області радянської доби. Ряд із них стануть відомими далеко за межами краю.

Розділ 2. РОЗБУДОВА ІНСТИТУТСЬКИХ СТРУКТУР У 1970-1980 рр.

Реалізація державної політики щодо обов'язкової середньої освіти збільшувала потребу освітянської мережі у вчителів. У процесі розширення контингенту студентів здійснювалися заходи до зрівняння можливостей абітурієнтів, які щойно закінчили школу, та дівчат і юнаків (у т.ч. після армійської служби) із виробничим стажем.

У 1970 р. підготовче відділення для робітничої і сільської молоді, яка готувалась вступати до вищого навчального закладу, мало спеціальності “Фізика і математика”, “Російська мова і література”, “Українська мова і література”, “Фізичне виховання”. За 1970–1975 рр. тут було підготовлено 462 майбутніх студенти КДПІ і 129 – інших вузів. Відповідно робітників із них було 156 і 85, колгоспників – 102 і 36. Підготовка майбутніх студентів сприяла згодом добрим показникам їх успішності.

У першій половині 70-х років успішність була найвищою за пів століття діяльності інституту. Зокрема, у 1972–1973 навчальному році вона складала на факультетах (денне відділення): фізичного виховання – 99%, філологічному 98,6%, англійської мови – 98,5%, фізико-математичному – 96%, музично-педагогічному – 95,5%. Кількість відмінників зросла до 171 проти 135 у попередньому навчальному році. На “відмінно” і “добре” навчалося 796 студентів (49,5%). Зменшилася за рік кількість студентів, які отримали незадовільні оцінки (38 проти 47). Без “трійок” навчався 61% студентів, які пройшли підготовче відділення.

У 1973 р. для студентів інституту було розроблено “Пам'ятку”. Тут давалась коротка характеристика вузу. На той час в інституті здобували професію учителя близько 4 тис. осіб, за весь період існування випущено більше 17 тис. педагогів, у т.ч. Героїв Радянського Союзу, Героїв Соціалістичної праці, учених, 27 заслужених учителів УРСР, відмінників народної освіти, партійних і радянських працівників. На 19 кафедрах працювали 180 науковців, із яких – 2 доктори і 65 кандидатів наук. Інститут постійно підтримував зв'язки з провідними вищими навчальними закладами і науково-дослідними установами республіки й держави. Як ішлося в “Пам'ятці”, лише на початку 70-х років перед студентами виступали віцепрезидент АН УРСР Білодід І.К., академік АПН СРСР Костюк Г.С., члени-кореспонденти АН УРСР Шпак М.Т. і Кирилюк Є.П., професори Кудін В.О., Андрєєв М.Д., Гончаренко М.Г., Лінійчук Я.Г., Тесленко І.Ф., Вєрвєс Г.Д.,

Медушевський А.П., Бородин О.А. Підтримувалися зв'язки із Спілкою радянських письменників України. Гостями інституту серед інших були О.Корнійчук, С.Олійник, С.Нагнибіда, Л.Новиченко, А.Іщук. У 38 наукових гуртках і дослідницьких групах під керівництвом досвідчених викладачів працювало більше 800 студентів. Щорічно за відмінне навчання і активну роботу в НТС учена рада рекомендувала до аспірантури кращих випускників. До "Пам'ятки" додавалися клятви студента і випускника КДПІ.

У наступні роки інститут відвідали випускники історичного факультету, заступник Голови Ради Міністрів УРСР Марія Орлик, письменники Олесь Гончар, Борис Олійник, Володимир Канівець. Делегатами на Всесоюзний з'їзд вчителів у Москві поїхали 12 випускників вузу, серед яких – Д.Ю. Стельмухов, І.Г. Ткаченко, С.Г. Мельничук та ін.

Кращих показників успішності у 1974–1975 навчальному році студенти денного відділення досягли із суспільних і психолого-педагогічних дисциплін. З історії КПРС вона склала 99,5%, філософії – 99,8%, наукового комунізму – 100%, психології – 98%. Стовідсоткову успішність із фахових дисциплін мали студенти філфаку (старослов'янська, сучасні російська і українська літературні мови, методика викладання російської мови, загальне мовознавство, російська радянська література, українські літературознавчі дисципліни), фізмату (геометрія, алгебра і теорія чисел), факультету англійської мови (теоретична граматики, лексикологія, історія, фонетика і граматики англійської мови), факультету фізвиховання (гімнастика і спортивні ігри), музпеду (сольфеджіо, диригування, методика музичного виховання та основний музичний інструмент). За наслідками літньої екзаменаційної сесії успішність на факультеті англійської мови була 99%, філфаку – 98,7%, факультеті фізвиховання – 97,4%, фізматі – 95,4%, музпеді – 91,4%. У цілому за рік успішність підвищилась із 97% до 97,1%, кількість відмінників збільшилась із 132 до 135, а студентів, які навчалися на "відмінно" і "добре" – із 500 до 561. Отже, незважаючи на подальшу ідеологізацію освіти, яка стала особливо помітною після заміни на посаді першого секретаря ЦК Компартії України П.Шелеста на В.Щербицького, відволікання студентів на сільгоспроботи, інститут виконував свою головну функцію підготовки вчителів. Але деякі викладачі й студенти критикувались ідеологічними закладами, брались під контроль КДБ за данину молодіжній моді, українофільство. Зокрема, філолог М.К.Смоленчук був позбавлений роботи на кілька років.

Ще працюючи в 1965–1968 рр. учителем і виконуючи обов'язки голови обласного літоб'єднання, Смоленчук привіз до Кіровограда машинопис книги І.Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?", виданої за кордоном. Але ім'я власника рукопису зберіг у таємниці. У 1972 р. комуністи парторганізації філфаку, а згодом і педінституту виключили його з КПРС, що призвело й до втрати роботи, яку вдалося знайти лише в Луцьку. Через рік керівник обкому

КПУ говорив з високої трибуни: “Националистические и другие идейно вредные проявления имели место и в нашей области. В их основе, как правило, лежат недостаточная политическая зрелость людей, некритическое отношение к устаревшим традициям и обрядам, консерватизм в отношении к новому, неумение самостоятельно разобраться в прогрессивных тенденциях развития нации и национальных отношений. Отдельные преподаватели и студенты кировоградских вузов с враждебных позиций толковали процессы развития советской литературы и искусства, вопросы партийности литературы, клеветали на советскую действительность и КПСС, повторяли враждебные вымыслы о преследовании в нашей стране евреев и какой-то “оккупации” Советской Армией Чехословацкой республики. Это, конечно, единичные факты. Но нас должно беспокоить то, что определенная часть молодежи ведет себя аполитично, не интересуется высокохудожественными произведениями литературы и искусства, слушает магнитофонные записи биттл-музыки, низкопробные и вульгарные песенки Высоцкого, Окуджавы”.

У першій половині 70-х років КДПІ готував 3817 учителів (стаціонарно – 1712, заочно – 2017, за вечірньою формою – 88) із 8 спеціальностей (“Українська мова і література”, “Російська мова і література”, “Фізика і математика”, “Математика”, “Фізичне виховання”, “Педагогіка і методика початкового навчання”, “Музика і співи”, “Англійська мова”) на 6 факультетах. Вони працювали не лише в Україні, а й у Казахстані, Узбекистані, Киргизії, інших радянських республіках, за кордоном.

У 1976–1980 рр. якісний показник знань студентів погіршився по стаціонару до 41,2% проти 45,6% у 1971–1975 рр. і по заочному відділу – до 14,9% (15,2%). Понизилася за п'ятирічку якість знань із завжди престижних суспільних предметів із 72,8% до 68,5% на стаціонарі. Як вказувалося у наказі міністра освіти УРСР від 20.05.1977 р., успішність із цих наук у вузі складала 73%, а по республіці – 79%, незначна кількість студентів навчалася на “5” і “4”. Але велика увага у цей час відволікалася на будівництво нових житлових і навчальних площ. Викликалися вони збільшенням кількості студентів.

У другій половині 70-х років на стаціонарне відділення було прийнято 3309 студентів, а на заочне – 1262. За десятирічку зросла кількість викладачів із 178 до 270. Поновив набір на денну форму педагогічний факультет, 1978 р. знову відкрився історичний факультет, а через рік факультет англійської мови почав навчання за п'ятирічним терміном. Це вимагало розширення навчальних площ. Проблему було вирішено із введенням у 1978 р. в експлуатацію нового, 7-поверхового навчального корпусу (корисна площа 7 тис.кв.м). 8 жовтня “Кіровоградська правда” повідомила читачам, що на його останньому поверсі розміститься єдина в області астрономічна обсерваторія з потужними телескопами, передбачалися їдальня, фотолабораторія, медпункт, спортзал, читальний зал для науковців. Ходом цього будівництва постійно

цікавилися у Міністерстві освіти УРСР. 8 грудня 1977 р. майбутній корпус оглядав міністр, чл.-кор. АН УРСР Олександр Маринич. На зустрічі з представниками ректорату, парткому, деканами, завкафедрами він вів мову про поліпшення матеріальної бази, навчальної і наукової роботи у вузі. Поруч з новим корпусом у 1980 р. встановлено погруддя О.С.Пушкіна, де почали проводитися посвяти першокурсників у студенти. Загальна площа навчально-лабораторних приміщень із 1970 по 1980 рр. зросла із 7880 кв.м. до 14488 кв.м (на одного студента – із 3,6 до 4,4 кв.м). У 1980 р. збудовано ще один дев'ятиповерховий гуртожиток на 640 місць. Усе це дало можливість значно покращити побутові умови студентів, створило можливість переходу на однозмінне навчання в усіх чотирьох навчальних корпусах.

Значну роботу для зміцнення матеріальної бази інституту і поліпшення навчально-виховного процесу провів за понад 20 років ректор доцент Ф.Г.Овчаренко. Цьому сприяли значний життєвий, організаційний досвід роботи в педагогічній системі, ділові зв'язки в республіканських партійних і освітянських структурах, велика працездатність, наполегливість, відданість справі підготовки вчительських кадрів. Випускник фізмату 1973 р., дослідник історії педагогіки В.В.Постолатій підкреслює особливу увагу Федора Гнатовича до побутових умов мешкання, роботи і навчання в інституті, його пріоритетну особисту роль у будівництві гуртожитків і навчальних корпусів, закріпленні за вузом територій на просп. Комуністичному, вул. Полтавській і Шевченка (тепер тут знаходиться нове 5-поверхове приміщення і будується бібліотека), зусилля для відкриття нових факультетів, залучення на роботу фахівців з інших міст тощо. При цьому дослідник зазначає, що “особисто собі Ф. Г. Овчаренко ні палаців не вибудував, ні маєстностей не нажив. Просто служив справі, у яку колись раз і назавжди повірив...” 1978 р. ректором почав працювати кандидат філологічних наук, доцент О.Є.Поляруш.

За 1937–1980 рр. заочне відділення вузу підготувало для шкіл 9799 учителів. У 1980 р. навчалось 1438 осіб. Велася підготовка з історії, української мови і літератури, російської мови і літератури, педагогіки і методики початкового навчання, фізичного виховання, музики і співів. Проректорами по заочному навчанню в 1970-х рр. працювали П.А.Рябой, В.Л.Омеляненко, П.М. Безтака, Д.М.Клюєнко. З 1979 р. посаду обійняв кандидат історичних наук, доцент І.В.Поперешняк.

Керівництво дослідницькою роботою викладачів і студентів здійснювала наукова частина, очолювана проректором із наукової роботи. Із 1975 р. проректором працював доц. О.Є.Поляруш, з 1978 р. – доц. С.Г.Мельничук. КДПІ підтримував зв'язки з провідними вищими навчальними закладами і науково-дослідними установами УРСР і СРСР, зокрема з Московським, Київським, Одеським, Дніпропетровським, Донецьким університетами,

Інститутом мовознавства АН СРСР, інститутами кібернетики, математики, металофізики, історії, мистецтвознавства, фольклору та етнографії, економіки, літератури АН УРСР, НДІ загальної педагогіки, НДІ загальних проблем виховання, НДІ художнього виховання АПН СРСР, НДІ педагогіки і психології УРСР, Київським, Запорізьким, Харківським і Черкаським педінститутами. Це давало можливість кіровоградцям здавати екзамени кандидатського мінімуму, навчатися в цільовій аспірантурі, захищати дисертації, приймати в себе провідних учених-фахівців різних галузей. За постійні контакти з науково-дослідними академічними установами інституту була вручена ювілейна медаль, присвячена 50-річчю Академії наук УРСР.

У 1971–1975 рр. до аспірантури направлено 28 викладачів. За цей період захищено 30 кандидатських дисертацій. Але, як зазначалося у наказі міністра освіти УРСР від 20.02.1979 р., КДПІ був серед тих вузів, де відсоток викладачів із ученими ступенями (33,5%) був значно нижчий від республіканського (41,7%). За останні 16 років тут не було переведено на посади старших наукових співробітників жодного кандидата наук. Майже кожен третій завідуючий кафедрою не мав наукового ступеня. У 1976–1980 рр. кількість аспірантів збільшилася до 41, але захищено кандидатських дисертацій було лише 25. На 1 вересня 1976 р. в інституті працювало 229 викладачів, із них 75 – з ученими ступенями і званнями, а в кінці 1980 р. із 286 викладачів 108 мали вчений ступінь кандидата наук. Покращився і якісний склад завідуючих кафедрами, з яких у 1980 р. 87% мали вчений ступінь і звання. Докторські дисертації з філології захистили М.О.Рудяков і Ж.П.Соколовська, з педагогіки – І.К.Воеводський. Нижчим відносно інститутського залишався відсоток науковців на музично-педагогічному факультеті, факультетах фізичного виховання і підготовки вчителів початкових класів. Додамо, що 1972 р. стала професором випускниця КДПІ (1950 р.), колишній ректор Київського торговельно-економічного інституту, майбутній заслужений працівник вищої школи УРСР Т.В. Скірда.

Із 1951 по 1971 рр. інститут видав 9 томів “Наукових записок” і 4 збірники, матеріалів науково-теоретичних конференцій. За наступні десять років викладачі вузу опублікували кільканадцять сот книг, брошур, статей, тез виступів. У 1972 р. товариство “Знання” УРСР видало брошуру Б.Л.Дратвера “Міжколгоспні виробничі зв’язки”. Через рік у видавництві “Наукова думка” вийшли книги В.О.Горпинича “Теоретичні питання відтопонімного словотвору східнослов’янських мов” і Ю.З. Крутя “Хліборобська обрядова поезія слов’ян”. Із комплексної проблеми “Оптимізація навчально-виховного процесу в школі і вузі” викладачі кафедр психолого-педагогічних дисциплін, музично-педагогічного факультету і факультету фізичного виховання опублікували 215 робіт (підручники, навчальні посібники для вузів і шкіл, науково-методичні статті, рекомендації, розробки). У видавництві “Радянська школа” в 1976–1980 рр. опубліковано

“Сборник письменных упражнений” (автор – Д.А.Євгененко), “Математические диктанты для IV-V классов” (Т.Й.Мельничук), “Практические занятия по анатомии, физиологии, гигиене” (В.С.Язловецький, П.М.Левитський, Ф.С.Кисельов). У Кишиневі вийшов підручник для 5 класу молдавської школи “Русский язык” М.О.Рудякова.

Викладачі кафедр російської, української та іноземної мов і літератур опублікували 83 праці з проблеми “Закономірності розвитку і функціонування мови та літератури”, у т.ч. 4 монографії: “Стилистический анализ художественного произведения” (Рудяков М.О. Київ, “Вища школа”, 1977), “Пути поэтического эпоса методики белорусской советской поэмы” (Смольянова Л.П. Мінськ, БДУ, 1977), “Интернациональное и национальное в современном славянском фольклоре” (Круть Ю.З. та ін. Київ, “Наукова думка”, 1978). “Система в лексической семантике” (Соколовська Ж.П. Київ, “Вища школа”, 1979). У 1977 р. вийшла в світ колективна праця В.О.Горпинича, В.В.Лободи, Л.Т.Масенка “Власні назви і відтопонімні утворення Інгуло-Бузького межиріччя” (Київ, “Наукова думка”), де автори розглядають виникнення і функціонування груп топонімів, а також відтопонімних похідних цього району Північного Причорномор’я. Доцент К.М.Шевченко працювала над частиною колективної теми в Інституті математики АН УРСР, опублікувала ряд статей і за матеріалами дослідження захистила кандидатську дисертацію. Широкою була географія видання монографій викладачів. Робота Верещагіна П.Д. “Аграрные миграции крестьянства Белоруссии (вт.пол.XIX в.)” вийшла у Мінську. В Уфі було видано працю Ф.І.Прокаєва “Зарубежная литература (античная, средние века, Возрождение)”. Книга Бобочка В.М. “Асимптоматические методы в теории линейных сингулярно-возмущённых интегро-дифференциальных уравнений” побачила світ в Ужгороді, а “Краткий словарь сокращённых сельскохозяйственных немецких терминов” Б.В.Кучинського – в Умані. У київській “Веселці” вийшла праця Д.М.Клюєнка “Комсомольцы и пионеры Кировоградской области в партизанском и подпольном движении (1941-1944 гг.)”.

28–29.09.1970 р. в інституті відбулася міжвузівська наукова конференція до 125-річчя із дня народження І.Карпенка-Карого. У виступах викладачів і студентів було висвітлено проблеми ідейних позицій, громадської діяльності, літературної спадщини, драматургії корифея українського професійного театру. Робота конференції, присвяченої 135-річчю з дня народження І. Карпенка-Карого, за участі науковців Києва, Одеси, Кіровограда проходила в державному заповіднику-музеї “Хутір Надія”, КДПІ ім. О.С. Пушкіна та Бобринці. Учені майже всіх радянських республік виступали на V Всесоюзній науковій конференції фізичного виховання дітей і підлітків. Від КДПІ участь у ній взяв доцент П.М.Левитський. Роль творчої спадщини Г.С.Сковороди було проаналізовано 02.12.1972 р. у педвузі на науково-теоретичній конференції, присвяченій 250-річчю видатного українського

філософа. У 1978 р. в Кіровограді, Павлиші і Світловодську відбулися заходи до 60-річчя із дня народження В.О.Сухомлинського. Представники інституту взяли участь у науково-практичній конференції та забезпечили її концертну програму. Таким чином було увічнено пам'ять видатного педагога, який два десятиріччя підтримував зв'язки з вузом, неодноразово тут буваючи і виступаючи.

Зв'язок із провідними вчителями здійснювався педінститутом, крім іншого, через науково-методичний семінар педагогічних працівників області, які вели педагогічні дослідження. У 1975–1980 рр. відбулося 6 його занять, де виступали О.Є.Поляруш (керівник семінару), Стельмухов Д.Ю. (зав. облуну), Волкова Н.Д. (завкафедрою елементарної математики), Ткаченко І.Г., Різник Л.Б., Перебийніс Г.М., Каюков В.І. та ін.

У першій половині 70-х років у науково-дослідній роботі брали участь 1992 студенти, у другій – 1854. Зростала їх участь у республіканських і всесоюзних конкурсах. Лише у 1971–72 навчальному році на конкурси, присвячені 50-річчю утворення СРСР, надіслано більше 80 робіт, 31 з яких була відзначена грамотами, дипломами, преміями і подяками. За період 1965–1975 рр. 13 кращих студентських робіт з англійської філології були нагороджені I–II преміями на республіканському конкурсі. Робота студентки З.Фоменко “Некоторые вопросы экономических взаимоотношений между городом и деревней в трудах В.И.Ленина” (керівник – Дратвер Б.Л.) брала участь у Всесоюзному турі конкурсу і була відібрана для участі в міжнародному конкурсі у Варшаві 1978 р. У 1971–1975 рр. на республіканські конкурси було подано 241 роботу, із яких відзначено 60. Два останніх роки 3 роботи подавались і на всесоюзні конкурси, отримавши відзнаки.

У січні 1970 р. філологічний факультет займав друге місце по інституту за рівнем успішності. Кращими у навчанні і громадській роботі були студенти В.Мішура, К.Чемерис, Л.Найденко, Л.Івашина, Г.Дігтяр, О.Січкарь. Вони продовжували традиції або були прикладом для Ленінських, Державних, Пушкінських стипендіатів філфаку В.Ягоди, А.Бойчука, В.Сергієнка, Н.Нестеренко, Г.Позняка, В.Кобзаря, В.Олійника, Т.Левченко, М.Нещадіна. На кінець 70-х років на факультеті навчалося 1100 студентів, у т.ч. 400 – без відриву від виробництва. За перші п'ятдесят років тут було підготовлено 9887 учителів-філологів. Із них 192 – для Узбекистану.

Деканами факультету у 70-х роках працювали О.Є.Поляруш, Л.Д.Поколотний, О.М.Серебряков. У 1980 р. на чотирьох кафедрах факультету працювало майже 40 викладачів, із яких 26 мали вчені ступені й звання. Найбільшими у вузі були факультетські комсомольська і компартійна організації.

У 1971 р. кафедру української літератури очолив доцент Бойчук А.П. Тут важлива увага приділялася практиці у школах, серед яких були й

передові – Богданівська СШ ім.В.І.Леніна Знам'янського району, Павлиська СШ ім.В.О.Сухомлинського Онуфріївського району, Маловисківська СШ № 3, кіровоградські СШ № 15 і 13. Було вивчено і узагальнено досвід Новоукраїнської СШ № 6, Знам'янської СШ № 3 і Рівненської СШ № 5 Новоукраїнського району. Кафедрою проводились виїзні засідання у школах Олександрівського, Новоархангельського, Вільшанського, Новоукраїнського, Новгородківського, Бобринецького районів.

У 70-х роках на кафедрі підготовлено одну докторську і три кандидатських дисертації, виступи на 16 всесоюзних, республіканських і міжвузівських конференціях. Працювало 2 студентських гуртки. Проведено читачкі конференції за романами В.Канівця “Ульянови”, М.Стельмаха “Чотири броди”, О.Гончара “Твоя зоря”, В.Козаченка “Отчий дім”. У 1972 р. вийшла монографія доцента Бойчука А.П. “Українська сатира другої половини ХІХ ст.”. Дослідницьку роботу проводили кандидати філологічних наук О.Є.Поляруш, М.К.Смоленчук, В.П.Марко (керівник творчої студії “Обрій”), Ж.Т.Ляхова, Г.Д.Клочек, працював над кандидатською дисертацією В.А.Потеха.

Кафедрою української мови у 1970–1980 рр. керували доценти Є.С.Регушевський, В.К.Чернецький, доктор філологічних наук М.О.Рудяков. У цей час В.К.Чернецький підготував монографію “Лексика українських літописів кінця ХVІІ – початку ХVІІІ ст.”, Л.І.Добржанська – монографію “Використання Шевченківських крилатих виразів у мові художньої літератури і публіцистичних творів радянських письменників”, Т.І.Поляруш – монографію “Нариси топонімічного словотворення у сучасній українській мові”, О.П.Жмурко – методичний посібник “Види тренувальних вправ з морфології української мови для слухачів підготовчих відділів”. Викладач С.П.Пономаренко узагальнила досвід викладання української мови в Юр'ївській восьмирічній школі Добровеличківського району, видавши буклет у 1978 р. Л.І.Добржанська тривалий час керувала мовознавчим гуртком, лекторською групою інституту.

Поповнювався фонд кабінету мови й літератури. Сюди передавалися матеріали діалектологічних експедицій. 4 рази на рік виходив “Мовознавчий бюлетень”, виготовлялися плакати, за допомогою яких популяризувалися нові книги. У грудні кожного року в кабінеті влаштовувалися виставки наукових робіт викладачів. Щорічно оформлялося 10-12 виставок, не рахуючи 3-х постійних стендів “Шануй і вивчай рідну мову”, “Шкільний методичний куточок”, “Новини з мовознавства”. Надавалася допомога у створенні шкільних кабінетів мови й літератури. Учителі шкіл області отримували в тимчасове користування літературу, а студенти виготовляли для шкільних кабінетів таблиці, схеми, плакати. У 1978 р. при кафедрах української мови і літератури створено шкільний кабінет мови та літератури.

В умовах деукраїнізації освіти українські філологи КДПУ обох кафедр відігравали важливу роль у збереженні і поширенні рідного слова.

У 1971 р. кафедру російської і зарубіжної літератури очолив кандидат філологічних наук О.М.Осмоловський. Традиційними тут стали вечори поезії народів СРСР. Проводилися читацькі конференції, диспути з творчості М.Шолохова, К.Симонова, В.Тендрякова. Зібрано великий матеріал для організації кімнати-музею О.С.Пушкіна. Викладачі кафедри брали участь у підготовці і проведенні конференцій, присвячених Ю.І.Яновському, І.К.Микитенку (1971 р.).

У 1974–1976 рр. кафедрою завідував доцент Ф.І.Прокаєв, із 1977 р. – доцент Л.Д.Поколотний. Тут розроблялися 2 комплексні теми: питання історії радянської багатонаціональної літератури та її інтернаціональних зв'язків і проблеми методу та стилю російських письменників ХІХ – початку ХХ ст. Доцентами Ф.І.Прокаєвим, І.В.Долгановим, Р.З.Дидикіною, Л.Д.Поколотним, І.М.Жарких друкувалися статті в республіканському збірнику “Вопросы литературы народов СССР”, матеріалах II Всесоюзної наукової конференції “Художественные искания современной советской литературы”, журналах “Русский язык и литература в школах Украинской ССР” і “Українська мова та література в школі”, видавалися посібники з лекційної майстерності. Поглибилися творчі зв'язки з підрозділами Інституту літератури АН УРСР, Воронежським, Одеським, Башкирським університетами, Київським, Черкаським, Кишинівським педінститутами. Це виражалося в обміні науковою продукцією, проходженні стажування, запрошенні для читання спецкурсів і лекцій, рецензуванні наукових робіт. У 1979–1980 навчальному році доцент Л.П.Смольянова була відряджена у Польщу до педінституту м. Кельце для читання курсу російської радянської літератури.

Кафедра співробітничала із методичним об'єднанням учителів російської мови і літератури Кіровограда, шефствувала над Маловисківською середньою школою № 3. Щороку для населення читалось понад 100 лекцій.

У ряду студентів, які закінчили узбецькі школи, виникали значні проблеми в оволодінні знаннями з російської літератури і мови, були неодноразові випадки незадовільних оцінок під час державних іспитів. Кафедра з метою покращення ситуації розробляла спеціальні заходи. З практикуму із російської літератури на I курсі в узбецькій групі проводилась атестація. У розпорядження кафедри ректорат надав читальний зал студентського гуртожитку, де під керівництвом лаборантів узбеки щоденно по 3 години працювали з навчальними матеріалами. На II і III курсах проводились бесіди “Як працювати над курсовою роботою”, на IV і V – “Як готуватись до держекзамену з російської мови”. В інституті проводилася перепідготовка узбецьких учителів.

Кафедрою російської мови в 1971–1972 рр. завідував доцент О.О.Беляков, а з 1973 року – в.о. професора (згодом — доктор філологічних

наук) М.О.Рудяков. Тут теж докладалися великі зусилля для організації ефективної самостійної роботи над лінгвістичними дисциплінами студентів узбецьких груп. Із цією метою було обладнано фонокабінет на 70 місць. Студенти мусили відпрацювати тут певну кількість годин, установлених викладачем. Роботі узбеків над постановкою правильної мови допомагав придбаний лінгафонний курс Є.А.Бризгунової “Звуки и интонации русского языка”. Подібна робота проводилась і в кабінеті російської мови.

За семидесяті роки М.О.Рудяков, І.С.Михалко, Т.В.Жарких, О.О.Беляков, Ж.П.Соколовська, О.М. Серебряков, В.В.Бажан, В.М.Манакін, Є.С.Палагіна, М.Г.Нещадин опублікували близько 200 друкованих аркушів продукції, у т.ч. 3 монографії, підручник, навчальний посібник, 9 брошур, статті у журналах “Русская речь”, “Русский язык и литература в школах УССР”, “Филологические науки”, “Мовознавство”, “Русский язык и литература в узбекской школе”. У Воронежі в 1978 р. М.О.Рудяков захистив докторську дисертацію “Проблемы стилистического анализа художественного произведения”. Кандидатами наук стали О.М.Серебряков, Т.Є.Вороніна, М.Г.Нещадин.

Працювали гуртки і проблемні групи загального мовознавства, естетики слова, російської діалектології, російської мови, польської мови, методики російської мови. Дипломом І ступеню нагороджено студентку Н.Романовську на Всесоюзному конкурсі за роботу “Стилистический анализ повести Б.Васильева “А зори здесь тихие...” (керівник – М.О.Рудяков) у 1975 р. В.Манакін у 1978–1979 навчальному році став переможцем всесоюзної олімпіади “Студент і науково-технічний прогрес”.

У 1974 р. започаткувалися КВНЛ (“клуб весёлых и находчивых лингвистов”). Для узбецьких груп проводилися лінгвістичні вівторки і четверги, які проходили у формі захоплюючих вечорів. При кафедрі працював лінгвістичний лекторій. Через товариство “Знання” за 10 років викладачі прочитали 700 лекцій. Працівники кафедри виїжджали у закордонні відрядження: О.М.Серебряков і Ж.П.Соколовська до Польщі, а М.О.Рудяков до Угорщини.

У першій половині 70-х років факультет англійської мови з чотирирічним терміном навчання готував на денному і заочному відділеннях учителів англійської мови. У 1975 р. заочне відділення було закрито. Через два роки інститут отримав дозвіл Міністерства освіти УРСР на підготовку фахівців з двох іноземних мов. У 1979 р. здійснено перший набір студентів із спеціальності “Вчитель англійської та німецької мов середньої школи” із п’ятирічним терміном навчання. Факультет у новому 7-поверховому навчальному корпусі отримав 2 фонолабораторії, 5 фонокабінетів, 14 спеціалізованих кабінетів. На 2-х кафедрах було 14 викладачів, 4 із яких мали вчені звання і ступені. У 60–70-х роках деканами працювали М.Т.Кругляк, Г.Т.Логвиненко, М.Ю.Сушков, В.М.Бабич. У 1970-і рр. серед кращих

студентів факультету у навчанні й громадській роботі були Г.Кучкуда, О.Кужель, В.Фидря, В.Єфіменко. Цікаво проходило свято останнього дзвінка. Студенти цілували прапор англійського клубу, тиснули лапу плюшевому Піфаді, присягали на вірність чотирьом найкращим рокам своєї юності. Щороку в березні відбувалися зустрічі випускників минулих років. На факультеті діяла очно-заочна школа, мета якої полягала у тому, щоб відбирати для вступу до вузу здібну сільську молодь.

У 1969–1976 рр. кафедрою керував кандидат педагогічних наук А.А.Кернер. У 1976 р. завідуючою кафедрою англійської філології було обрано кандидата філологічних наук Н.М.Орехову. У 70-х роках проводилася робота з професіоналізації процесу навчання, у чому позитивну роль грали розмовний англійський клуб, драмгурток, хоровий колектив. Узагальнювався досвід кращих учителів англійської мови області. У 1970 р. було проведено спільне засідання кафедр англійської мови й філології з учителями Кіровоградського району в Аджамській СШ № 1, де викладачі вирішили допомагати школам села у підготовці фонограм, в організації фотокабінету, провести тижневий практикум з позакласної роботи. У 1971–1975 рр. викладачі кафедри випустили 11 наукових праць, у т.ч. доценти А.А.Кернер – 7, С.А.Розенцвейг – 2. У 1978 р. захистив кандидатську дисертацію В.М.Бабич. У 1980 р. на кафедрі працювали також Н.М.Орехова, В.К.Орехов, К.П.Пом'янська, М.І.Бойко, С.А.Натальїна, О.М.Батурин.

На кафедрі англійської мови плідно в науковому відношенні працювали доценти Кругляк М.Т., Орехов В.К., Натальїна С.А. У 1979 р. відбулася реорганізація кафедр англійської мови та англійської філології. Перша займалася відтепер викладанням практичних дисциплін з I по V курс, а друга – теоретичних. Це привело до деякого перерозподілу викладачів між кафедрами.

У 70-х роках музично-педагогічний факультет поповнюється новими фахівцями: І.В.Заруба, Е.С.Заруба, Н.М.Кочко, А.Г.Бутник, М.І.Гейченко, К.П.Дьомін, Л.Л.Дьоміна, Л.І.Бутник, В.М.Горбатюк, В.М.Дубіна, Г.В.Васильєва, О.В.Баранов, Є.Р.Бініцький, В.І.Воловенко, Н.С.Можайкіна. Середній вік викладачів складав 30 років. Деканом із 1970 р. працював Омеляненко В.Л., згодом – М.І.Гейченко, Н.П. Огороднікова, П.М.Ніколаєнко, І.В.Заруба, В.П.Барабаш. Першим захистив дисертацію кандидата педагогічних наук Б.В.Притула. У 1972 р. було здійснено перший випуск учителів музики для загальноосвітніх шкіл та викладачів педагогічних училищ. А за перші 13 років факультет підготував 495 учителів музики і співів. З відзнакою закінчили інститут майбутні його викладачі Г.Сьоміна, О.Гах, В.Дряпіка, Н.Єлькіна, Є.Крилова, Л.Говорочко.

У 1976–1977 навчальному році на кафедрі музики і співів працювало 36 штатних викладачів. Вони вперше організували педагогічну практику студентів IV курсу у сільських школах (Богданівська СШ Знам'янського

району) і педагогічних училищах (Умань та Олександрія). У 1978 р. відкривається кафедра хорового диригування та методики музичного виховання. Збільшилася кількість викладачів факультету до 38. Крім цього працювало 18 погодинників і 19 концертмейстерів та акомпаніаторів. Вони забезпечували навчально-виховний процес для 170 студентів очної і 183 заочної форм навчання, перехід I–II курсів на новий навчальний план, до якого зокрема включались матеріали шкільної програми музики і співів. З метою виконання постанови спільної колегії міністерств освіти і культури УРСР “Про подальше поліпшення естетичного виховання у загальноосвітніх школах” студенти під час розсередженої практики у школах Кіровограда протягом семестру керували дитячими шкільними хоровими колективами. Викладачі О.Д.Ляшенко, В.І.Дряпіка розробили методичні посібники для студентів і педагогів. У загальноосвітніх школах діяв студентський музичний лекторій. У 1980 р. на факультеті навчалася більше 330 студентів, з них 169 – за заочною формою. Кафедрою хорового диригування та методики музичного виховання завідував кандидат педагогічних наук Б.В.Притула. Кафедрою теорії музики та гри на спецінструменті керував ст.викладач І.В.Заруба.

За перші 24 роки факультет фізичного виховання підготував 2299 учителів, у т.ч. 57 отримали диплом з відзнакою. Це допомогло підвищити відсоток фахівців-учителів фізичного виховання у школах області з 4,4 до 89,3. Серед них – відмінники народної освіти Лідія Бицюра, Людмила Коляда, Олексій Півень, Тамара Хомінська, Василь Затока (з часом був обраний головою Новомиргородської райради) та інші. За роки існування факультету було підготовлено більше 60 майстрів спорту СРСР, більше 1000 першорозрядників. Зокрема, по 25 майстрів виховали ст.викладачі Бикова В.С. (художня гімнастика) і Гасман М.Й. (спортивна гімнастика), 12 – ст.викладач Циганенко О.Г. (велоспорт). Більшість студентів займали призові місця на всесоюзних і республіканських змаганнях. Сергій Мезенцев став чемпіоном Радянського Союзу з боротьби дзюдо. Випускник вузу Вадим Євтушенко був включений до складу футбольної команди “Динамо” (Київ), згодом грав за збірну СРСР, у національному чемпіонаті Швеції. Чемпіонками (1978 р.) і призерками першості УРСР серед педвузів були баскетболістки. 1975 р. чоловіча збірна команда Кіровограда з цього виду спорту, створена на базі факультету, виграла змагання в III групі чемпіонату республіки. Помітний внесок в успіхи вузівських спортсменів, розвиток баскетболу на Кіровоградщині зробили тренери В. Ушаков і С. Ілючек. У 1970 р. почав працювати з жіночою, а 1974 р. – з чоловічою командами факультету викладач В. Дубін. З кінця 1990-х у вузі щороку проходить турнір пам’яті цього тренера, судді всесоюзної і національної категорій, голови федерації баскетболу області, доцента кафедри спортивно-педагогічних дисциплін.

У 1973 р. в Московському інституті фізичної культури проведено всесоюзну науково-методичну конференцію з керівництва навчально-виховним процесом студентів. У її збірнику було опубліковано матеріал П.М. Левитського і В.С. Язловецького “Застосування технічних засобів у процесі викладання медико-біологічних дисциплін”. У 1979 р. з ініціативи кафедри анатомії та фізіології людини на базі КДПІ була проведена III сесія проблемної ради з гігієни трудового виховання школярів, видано матеріали доповідей. За роки діяльності факультету більше 12 студентських робіт відзначені грамотами на республіканських і всесоюзних конкурсах. Діяли 9 кабінетів (хімії, анатомії людини, фізіології, гігієни, лікувальної фізкультури, біомеханіки, спорту, теорії і методики фізичного виховання, суспільних предметів). У різний час деканами працювали В.Я.Ушаков, А.С.Ровний, В.С.Язловецький.

Зусиллями співробітників кафедри анатомії і фізіології людини за підтримки ректорату було створено лабораторії аналітичної хімії (при СШ № 34), органічної хімії, фізичної і колоїдної хімії (СШ № 32), фізіології людини, наукову, дообладнано хімічну лабораторію. Це сприяло й науковій роботі працівників. Захистили кандидатські дисертації В.С.Язловецький, А.Ф.Тищенко. У 1972 р. кафедру очолив доктор медичних наук Єфімішин Н.С. Доценти В.С.Язловецький і Г.Ф.Лук'яненко були співвиконавцями тем “Фізіологічні основи формування навичок довільного управління дихання у дітей і підлітків” та “Психофізіологічні основи навчальної діяльності молодших школярів” при Інституті фізіології дітей і підлітків АПН СРСР. Доцент П.М.Левитський видав навчальний посібник “Лабораторні заняття з фізіології фізичних вправ і спорту”. Для наукових досліджень було придбано спірограф, міограф, фотоелектрокалориметри, РН метри, електроенцефалограф, хімічні реактиви. У 1976 р. при кафедрі організовано факультатив із фізіології для учнів СШ 6, 11, 24. Ректором народного університету фізичної культури призначається доцент Левитський П.М. У 1980 р. кафедрою завідувала доцент Л.І.Бурдіян.

Кафедрою теорії і методики фізичного виховання завідували В.М.Міхневич (1971–1975 рр.), М.Й.Гасман (1976–1978 рр.). У 1980 р. у штаті було 17 чоловік (6 ст.викладачів, 8 асистентів, 2 акомпаніатора, 1 ст.лаборант). Тут працювали також Малка Г.В. (кандидат біологічних наук, із 1979 р. завідувача кафедрою), Бикова В.С., Грінберг В.А, Мунтянов В.В., Шерета В.В., Жидович А.С., Єрченко А.П., Рощина Л.В., Руденець К.А., Дрожжина О.П.

Ефективно діяв кабінет теорії гімнастики, обладнаний наочними посібниками. Для студентів, які не встигали, провідні викладачі розробляли завдання і методичні рекомендації з оволодіння навчальною програмою. Кафедрою розроблено пам'ятку студенту-практиканту з планом практики і зразками звітних документів. Організовувались виїзні засідання спільно з

колективами шкіл Новоукраїнського району, у школах області читались лекції. Працівники і студенти забезпечували проведення і суддівство усіх міських, районних і обласних змагань учнів з гімнастики. Студентка О.Солоха у складі збірної команди Уккрани “Буревісник” стала чемпіонкою країни у змаганнях на колоді в 1977 р. Гімнастики факультету займали перші загальнокомандні місця у першостях Уккрани “Буревісник” і спартакіадах Міністерства освіти УРСР 1970–1972 рр.

У 1971–1974 рр. викладачами кафедри спорту і спортивних ігор було надруковано 15 наукових праць загальним обсягом 19,7 др.арк, у т.ч. доцентами К.К. Мартишевським – 5 (7,5), О.І. Міхеєвим – 4 (4,9). У 1980 р. кафедрою завідував доцент А.С.Ровний.

У 1973 р. відновлено набір на денну форму навчання факультету педагогіки і методики початкового виховання. Рада факультету зосереджувала увагу на дальшому удосконаленні форм і методів навчально-виховної роботи, турбувалася проблемами піднесення мовної культури. Зокрема, в 1975 р. було вирішено практикувати виступи кращих студентів з питань культури мовлення, розробити умови конкурсу читців-декламаторів і щорічно його проводити, випускати бюлетень “За культуру мови”, залучати студентів до написання матеріалів у газети.

У 1976 р. успішність на факультеті склала 98,2%. Важливу роль у підготовці фахівців відігравали спецкурси з етики, логопедії, історії образотворчого мистецтва, історії музичного мистецтва, методики розв'язання простих і складних задач у початковій школі, дитячого фольклору, української мови. Регулярно проводились атестації. За умов позитивних підсумків протягом усього семестру було вирішено з дозволу декана і завідуючого кафедрою зараховувати залік чи іспит. З 1959 по 1980 рр. тут підготовлено 1799 учителів початкових класів. У 1978 р. декана факультету С.Г.Мельничука призначено проректором із науково-дослідницької роботи. У 1980 р. деканом працював Б.В.Кучинський.

У 1973–1976 рр. кафедрою педагогіки і методики початкового навчання керував Ф.С.Кисельов, у 1976–1980 рр. – Ю.З.Круть. При кафедрі працювало 12 студентських наукових гуртків і проблемних груп. За 1971–1975 рр. викладачі видали 22 наукові роботи, у т.ч. доценти Л.Д.Нечай – 7, Й.В. Андрш – 6. У другій половині 70-х років опубліковано 1 монографію, 10 методпосібників, 17 статей, 3 рецензії, 6 тез. Було зібрано і узагальнено матеріал з досвіду роботи кращих учителів. У 1980 р. на кафедрі працював 21 викладач, у т.ч. – 5 із ученими ступенями і званнями.

З 1 вересня 1978 р. фізико-математичний факультет перейшов працювати до новозбудованого 7-поверхового корпусу. До послуг студентів тут були навчальні кабінети, лабораторії, придбано багато апаратури й обладнання. Через 2 місяці створено обласну заочну фізико-математичну школу. Учні до неї викликалися під час канікул, виконували контрольні

роботи, отримували консультації від виїзних студентських бригад, які проводили і агітаційну роботу серед потенційних абітурієнтів. У 1979-80 навчальному році на факультеті навчалося 680 студентів. За перші 50 років факультет підготував 4975 учителів фізики і математики.

Викладачі кафедри фізики акцентували увагу на зв'язках із сільськими школами, періодично проводили виїзні засідання у селах за участю місцевих педагогів. Кафедрою фізики в 1971–1975 рр. розроблялось 3 теми за координаційним планом АПН СРСР: 16 робіт підготував доцент І.В.Попов, 9 – ст.викладач І.З.Ковальов. Головними напрямками досліджень у 1976–1980 рр. були “Синтез та дослідження якостей напівпровідникових матеріалів” і “Удосконалення якості викладання фізики в школі”. У науково-дослідницькій роботі приймали участь 130 студентів. 5 робіт отримали нагороди на республіканських наукових конференціях і 1 – на Всесоюзній. У 1980 р. кафедрою завідував кандидат фізико-математичних наук В.І.Сірий.

У 1972 р. відкрилася кафедра вищої математики. За перші 9 років її викладачі підготували 52 роботи. Основними їх напрямками були експериментально-теоретичні дослідження у розробці пристосування методів сплайків та математичних програм, удосконалення навчання в школі, теоретичні дослідження в групах графів та підкласів параметричних графіків. Викладачі кафедр фізики й вищої математики за напрямком “Теорія напівпровідників” виконали господарське замовлення підприємств і НДІ АН УРСР. У 1980 р. кафедрою вищої математики завідував В.А.Куженко.

У 1971–1975 рр. кафедра елементарної математики підготувала і опублікувала 25 наукових робіт загальним обсягом 25,8 др.арк., у т.ч. доценти Н.Д.Волкова – 6 (6,5), ст.викладач Л.Г.Чашечнікова - 4 (3,2). У другій половині 70-х років по кафедрі математичного аналізу опубліковано 29 наукових робіт (30,15 др.арк.). У 1980 р. кафедрою завідував В.М.Бобочко.

У 1978 р. знову було відкрито історичний факультет. Перед цим велику роботу з Міністерством освіти УРСР провели заступник голови Кіровоградського облвиконкому Є.М.Чабаненко і ректор педінституту Ф.Г.Овчаренко. Вони зуміли обґрунтувати потребу Кіровоградської області в кадрах учителів історії. “У цьому році наш інститут вперше проводитиме прийом на історичний факультет, – писав у газетній статті завкафедрою історії КІРС, доцент П. Безтака. – ...На факультеті будуть читатися історичні курси, присвячені окремим епохам, народам, а також окремим сторонам історичного процесу. Історія вивчатиметься в тісному зв'язку з археологією, архівознавством, етнографією тощо”. Спочатку було прийнято 50 абітурієнтів. Першими деканами були Б.В.Кучинський, А.І.Ніцой, Т.І.Бабак (з 1980 р.).

Анатолій Ніцой вів наукову роботу з проблем партійного керівництва комсомолом, викладав історію КІРС, був членом міськкому КПУ. Згодом

працював проректором і ректором Херсонського педінституту. Ст. викладач Н.М.Бокій розпочала читати курси історії стародавнього світу і археології, мала 12 наукових статей. Доцент П.Д.Верещагін викладав історію СРСР періоду феодалізму. З 1979 р. лави викладачів поповнили канд.іст. н. В.К.Коржавін (історія середніх віків) і к.пед.н. І.А.Шевченко (історія України). Спочатку кілька викладачів входили до секції, якою завідував доцент П.Д. Верещагін, при кафедрі історії КПРС. Він же очолив нову кафедру історії СРСР в 1979 р. Першими секретарями комсомольського бюро студентів факультету обрано С.Сторчауса, первинної партійної організації – викладача М.М.Рогожу. Ім'я “Історик” почали носити будзагін і стінгазета. У 1980 р. на факультеті навчалось 248 студентів I–III курсів денної і заочної форм навчання.

Важлива роль в ідеологічній системі виховання 70-х років відводилася суспільним кафедрам, зокрема кафедрі історії КПРС і філософії. Її викладачі проводили спільні засідання із кафедрами політекономії і наукового комунізму, педагогіки, української та російської літератур і мов, вищої і елементарної математики, анатомії і фізіології людини. Щороку збільшувалась кількість студентів, які брали участь у всесоюзних конкурсах студентських робіт із суспільних наук. Із 9 робіт у 1973–1974 навчальному році 5 відмічені дипломами Міністерства вищої освіти УРСР і ЦК ЛКСМУ, у т.ч. робота студента В.Василенка – I ступеня і взяла участь у заключному турі конкурсу в Казані. На республіканському турі VII Всесоюзного конкурсу 11 робіт відзначені дипломами I–III ступеню. Допомогу в організації науково-дослідницької і навчально-виховної роботи надавали кафедри історії КПРС гуманітарних і природничих факультетів, етики і естетики, історії філософії Київського держуніверситету ім.Т.Г.Шевченка. Добрі творчі зв'язки склались із кафедрами історії КПРС Ворошиловградського педінституту, філософії – Черкаського педінституту, Української навчальної сільськогосподарської академії, Інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при КДУ. У 1972–1975 рр. кафедра займала перше місце у соціалістичному змаганні кафедр інституту. За активну науково-дослідну, навчально-виховну і агітаційно-пропагандистську роботу П.М.Безтака, Ф.К.Белявін, А.Я.Макогон, О.Н.Оленюк, Г.Т.Логвиненко, П.А.Рябой у 1970 р. нагороджені ювілейною медаллю до 100-річчя з дня народження В.І. Леніна.

У 1972 р. видано велику роботу “Історія міст і сіл Української РСР. Кіровоградська область” (Київ), до якої викладачі кафедри підготували 15 нарисів. Того ж року доцент П.М.Безтака опублікував історичний нарис “Кіровоград”, а в 1974 – “Красная звезда” (у співавторстві). Вийшли в світ роботи Д.М.Клюєнка “Гартовані партією” і “Хлопці з нашого села”, брошура Ф.К.Белявіна “В серцях і звершеннях (Ленін і Кіровоградщина)” (у співавторстві). Свої творчі доробки викладачі пропагували на всесоюзній конференції, присвяченій вивченню історії міст і сіл, фабрик і заводів,

колгоспів і радгоспів (Ф.К.Белявін і П.М.Безтака), республіканських конференціях “Актуальні проблеми естетичного виховання студентів” у Одесі (А.Т.Єрешенко), “В.І.Ленін і матеріалістична діалектика” в Києві (І.О.Бублик), на міжвузівській конференції, збірник тез якої “Ленінські ідеї – наша, теоретична зброя” вийшов у видавництві “Промінь” у Дніпропетровську 1970 р. О.М.Цигульська підготувала чотири статті до “Радянської енциклопедії історії України” (тт. II (1970 р.) і IV (1972)). Тривалий час кафедра здійснювала шефство над СШ № 14 (Кіровоград) і восьмирічною Бережинською школою (Кіровоградський район), підтримувались зв’язки з викладачами-суспільниками Олександрійського педагогічного училища.

Із метою дальшого покращення викладання суспільних наук Мінвуз і Міносвіти УРСР прийняли рішення про реорганізацію у КДПІ суспільних кафедр. 8 серпня 1974 р. створено окрему кафедру історії КПРС, якою завідував доцент Ф.К.Белявін, а з жовтня 1976 р. – доцент П.М.Безтака. У зв’язку з відкриттям у 1978 р. історичного факультету при кафедрі було створено секцію викладачів історії (доцент П.Д.Верещагін, ст. викладач Н.М.Бокій, асистент І.Н.Рогожа). У 1979 р. захистили кандидатські дисертації А.І.Ніцой, Т.І.Бабак та І.В.Поперешняк. У цьому році зусиллями викладачів була видана монографія “Комсомольцы и пионеры Кировоградщины в партизанском и подпольном движении”. У 1979–1980 навчальному році кафедра отримала аудиторію для кабінету історії КПРС. Тут розмістилися книги, журнали, технічні засоби навчання: діапроектори “ЛЭТИ-60”, “Протон”, програвач “Аккорд–203” із фонохрестоматією з історії КПРС, грамплатівки із промовами В.І.Леніна, магнітофон “Маяк-202”. У 1980 р. на кафедрі працювали І.Т.Артеменко, П.М.Безтака, Ф.К.Белявін, П.І.Дириженко, О.М.Цигульська, А.І.Ніцой, Т.І.Бабак, І.В. Поперешняк.

Кафедра політекономії і наукового комунізму у 1970 р. розробляла основні вимоги до молодого спеціаліста учителя-вихователя. У них знайшла відображення практика вироблення навичок політико-масової та виховної роботи, які необхідні вчителю. Провідними дослідниками проблем політекономії були доценти Б.Л.Дратвер (у 1971–1975 рр. виконав 18 робіт, обсягом 23,2 др.арк.) і Л.М.Бренер (7 робіт, 5,7 др.арк.). У вересні 1974 р. було утворено окрему кафедру політичної економії (завідуючий – В.І.Вибрик) у складі 5 штатних викладачів і 3 – на умовах погодинної оплати. Ступінь кандидата наук і доцента мали 5 осіб. У 1977 р. видавництво “Вища школа” опублікувало монографію В.І.Вибрика і Б.Л. Дратвера “Економічні зв’язки колгоспів в розвинутому соціалістичному суспільстві”. За перші 6 років вийшло 50 публікацій (у т.ч. 1 монографія, 3 брошури, 9 навчально-методичних посібників), 6 статей у міжвідомчому збірнику “Вопросы политической экономии”. Кафедра підтримувала тісні наукові зв’язки з Інститутом економіки АН УРСР, кафедрами політичної економії Київського і

Одеського університетів, Київського інженерно-будівельного інституту, Вищої партійної школи при ЦК КПУ, Полтавського інженерно-будівельного інституту, Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування. Із 1978 р. штатним працівником кафедри (до цього працював погодинно) став колишній ректор вузу Ф.Г.Овчаренко, із 1979 – кандидат економічних наук, доцент, Герой Радянського Союзу, заслужений працівник вищої школи Казахської РСР В.Ю.Бреусов. Молоде поповнення колективу склали В.Л.Свічкарьова, В.Б.Альошин, О.Є.Шевченко, Б.С.Дегтяр. Навчально-методичним кабінетом завідувала Н.Є.Остапенко.

Кафедра філософії і наукового комунізму утворена 1974 р. у результаті виділення із кафедри політекономії викладачів наукового комунізму, а із кафедри історії КПРС – викладачів філософії, наукового атеїзму та марксистсько-ленінської етики. Спочатку тут було 10 викладачів, у т.ч. 6 доцентів і кандидатів наук. Згодом – 16 викладачів. Серед них були кавалери ордена “Знак пошани” Г.Т.Логвиненко, медалі “За доблесну працю” Б.С.Саламов, Е.А.Макогон, В.М.Чикін. Ці викладачі, як і Н.О.Толмачова, Ю.М.Сафронов, П.А.Тарасенко, мали монографії, статті у збірниках, котрі вийшли в світ у Ленінграді, Львові, Києві, Орджонікідзе, Волгограді, Дніпропетровську і Кіровограді, тези виступів. Спочатку матеріальна база кафедри була слабкою. Вона не мала окремої кімнати. Невдовзі уперше в інституті був створений спеціалізований читальний зал для вивчення суспільних наук. 1979 р. кафедрі виділено приміщення для навчально-методичного кабінету. У 1980 р. кафедрою завідував доцент Б.С.Саламов.

На початку 70-х роках кафедрою педагогіки і психології завідувала В.Г.Боброва. Тут досліджувались 2 теми за координаційним планом АПН СРСР і 2 – кафедральних. У 1972 р. на базі цієї кафедри було створено 2 нових структурних підрозділи вузу. Тривалий час кафедрою педагогіки завідували І.І.Пенський, В.Л.Омеляненко. Її викладачі вивчали проблеми індивідуального підходу до учнів, як засобу підвищення активізації їх пізнавальної діяльності, та роботу комсомольської організації у школі з підвищення пізнавальної активності учнів старших класів (доцент А.Я.Розенберг). За п'ятирічку було опубліковано 105 робіт обсягом 103,5 др.арк. У 1980 р. на кафедрі працювало 8 чоловік (завідуючий – кандидат педагогічних наук Д.Ю.Стельмухов).

1 вересня 1972 р. утворено кафедру психології (завідуюча – В.Д.Антоненко). З 1973 по 1980 рр. нею завідували доценти Н.О.Головань і Б.Й.Снопик. За 1972–1980 рр. викладачі опублікували 48 робіт, у т.ч. Н.О.Головань – 15, Г.В.Дьяконов – 8. Діяли психологічні гуртки “Загадкові явища в психіці людини” для студентів-узбеків (філфак) і “Психологія спілкування (музично-педагогічний і англomовний факультети). У 1979 р. кафедра отримала приміщення і лабораторію з телевізором, відеомагнітофоном, кодоскопом, комплекаційним апаратом,

мнемотахістоскопом, апаратом для вимірювання швидкості реакції, периметром, окомірними лінійками, вертушками, проекційним апаратом. У 1972–1980 рр. Т.О.Блюміна, Т.Д.Гора, Б.Й.Снопик, О.М.Зайцев входили до експертної комісії обласної прокуратори. Брали участь у пропаганді психологічних знань Т.І.Пашукова, В.С.Хомик.

Із 1970 р. кафедрою іноземних мов завідує Д.А.Євгененко. Протягом першого десятиріччя члени кафедри опублікували 6 навчальних посібників і 35 статей. Б.В.Кучинський і Т.Д.Зеленко захистили кандидатські дисертації. За 25 років науково-дослідної роботи доцент А.А.Кернер мав 29 наукових праць. 24 публікації було в доробку доцента М.Л.Снегірьової. Крім них до складу кафедри у 1980 р. входили М.М.Коваль, В.М.Шай, Л.Г.Криворук, О.Ф.Калашник, С.М. Метельова, Л.М. Кузнецова, Л.Г.Мета, Л.В.Крутова, Т.М.Бихова, О.М. та О.І. Білоуси, М.М. Москаленко. Кафедра запрошувала для консультацій і читання лекцій відомих учених з Інституту мовознавства АН СРСР, Ленінградського держпедінституту ім.О.І.Герцена, інших вузів. Діяли кабінет іноземних мов і навчальна лабораторія. Викладачі кафедри разом із студентами брали активну участь у будівництві нового корпусу інституту.

Значну роботу з формування фізичної культури студентів проводила кафедра фізичного виховання (завідуючий – доцент М.М.Балан). У 1980 р. тут працювало 7 осіб (штатних). Курси медсестер було перетворено в кафедру медсестер (згодом – цивільної оборони).

Сприяло покращенню роботи бібліотеки введення в експлуатацію 7-поверхового корпусу. У 1979 р. діяло 3 читальних зали на 240 місць і 4 абоненти (у всіх навчальних корпусах і гуртожитку). Було відкрито кімнату каталогів, придбано нові меблі та обладнання. За рік проведено 76 конференцій, диспутів, обговорень книг, усних журналів, вечорів, 230 книжково-ілюстративних і оперативних виставок, відкритих переглядів літератури, здійснено 248140 відвідань. 1980 р. у бібліотеці нараховувалось 420 тис. примірників книг. Її послугами користувались 5200 читачів.

Чергових творчих успіхів досяг народний танцювальний ансамбль “Юність”. 1973 р. він 10 днів гастролював у Белграді, Смедерово, Чагаку, Крагуєваці, Сопоткові (Югославія). Тут було дано 7 концертів, у т.ч. 2 позапланових. Відбулася зустріч із студентами Белградського університету. У липні 1974 р. за путівками бюро молодіжного туризму “Супутник”, “Юність” перебувала на Кіпрі. Студенти встигли дати лише три концерти до початку трагічних подій (острів запалав у збройному протиборстві двох територіально-національних общин). Колектив отримав Грамоту ЦК ВЛКСМ, у якій, зокрема, говорилося: “За мужність, стійкість і витримку, виявлені під час воєнних дій на Кіпрі”. Учасник ансамблю, випускник вузу (тепер – журналіст) В. Піньковський згадує поїздку “Юності” у складі делегації ЦК ВЛКСМ на береги Нілу: “У програмі П’ятого тижня дружби

єгипетської і радянської молоді танцюристи дали півтора десятка концертів у Каїрі, Олександрії, Суєці, Луксорі і, навіть, на одній з найвищих у світі Асуанській греблі. А в липні–серпні 1975 року кіровоградських студентів гостинно зустрічали на угорській землі в молодіжних клубах Будапешту, Дебрецена, міжнародному таборі на озері Балатон. Запам'ятався концерт у Лісабоні 1976 року, коли 60-тисячна глядацька аудиторія у 35-градусну спеку аплодувала стоячи виконавцям українського “Гопака”. Після концерту дехто з прискіпливих господарів за кулісами сцени допитувалися і бажали впевнитися, чи немає якихось таємних механізмів на ногах танцюристів з Інгулу – їм не вірилося, що людське тіло здатне на такі трюки!”. Тоді виконувалась і пісня “Аванте, камаради!” португальською мовою.

За творчі успіхи колектив був нагороджений республіканською танцювальною премією ім. М. Островського. Сюжети його виступів бралися у багатому українському фольклорі, зберігаючи те краще, що увібрав за свою багатовікову історію народний танець. У 1978 р. “Юність” займає I місце у змаганнях танцювальних ансамблів, ансамблів пісні і танцю України та Молдавії в Кишиневі, отримавши спеціальний диплом за кращу постановку і виконання танцю “Гопак” та Почесну грамоту ЦК ЛКСМ Молдавії за творчі успіхи і активне культурне обслуговування сільського населення. Того року ансамбль дав кілька концертів і в Федеративній Республіці Німеччині.

За досягнуті успіхи в розвитку хореографічного мистецтва колектив був нагороджений Грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Як писав у “Кіровоградській правді” заслужений працівник культури УРСР, керівник народного самодіяльного ансамблю танцю “Юність” Василь Босий: “Закінчуючи інститут, випускники продовжують традиції “Юності”, де не просто навчилися мистецтву хореографії, а здобули навички керівництва самодіяльними колективами. Ми пишаємось своїми вихованцями: Віктором Марущаком (м.Новоукраїнка), Миколою Теруном (м. Кривий Ріг), Олегом Пічкуреном (Знам'янський р-н, с. Суботці), Зоєю Козициною (сmt Петрове), Степаном Кир'юком, Миколою Маєтним та Тетяною Плахотною (м. Олександрія)”. Цьому сприяло те, що разом з інститутським дипломом учасники колективу одержували посвідчення керівників танцювальних колективів. 1980 р. ансамбль узяв участь у культурній програмі “Олімпіади-80” у Москві, у святі пісні і танцю прибалтійських республік “Гаудеамус” у Ризі. У часи застою “Юність” зробила великий внесок у збереження етнічної самобутності українського й інших народів через пропаганду фольклорної спадщини. Це засвідчує і той приклад, що до 110-річниці з дня народження В.І. Леніна готувалась нова програма “Цвіт папороті” на теми народних купальських пісень.

Великою популярністю користувалися виступи самодіяльної хорової капели. У 1970 р. вона отримала золоту медаль на республіканському фестивалі самодіяльного мистецтва, присвяченому 100-річчю з дня

народження В.І.Леніна. Цього ж року капелі присвоєно звання народної. У 1972 р. колектив очолює викладач музично-педагогічного факультету В.І. Воловенко, а капела стала переможцем на фестивалі самодіяльного мистецтва, присвяченому 50-річчю СРСР.

Багато років плідно працював студентський театр інституту. Цей самобутній колектив, щорічно ставав лауреатом обласних театральних весен. Театру було присвоєно звання народного. Очолював його випускник філологічного факультету 1976 р. В.Д. Дейнекін. Молодий колектив – вокально-інструментальний ансамбль “Степівчанка” отримав золоту медаль на республіканському фестивалі, приуроченому 50-річчю СРСР. У 1976 р. він став лауреатом республіканського свята комсомольсько-молодіжної пісні у Миколаєві. Великою популярністю користувалися камерний хор, духовий і естрадний оркестри. У концерті, присвяченому 50-річчю КДПІ, 1.10.1980 р. узяли участь хор музично-педагогічного факультету (художній керівник – ст. викладач кафедри хорового диригування Б. Притула) і народна хорова капела інституту у супроводі ансамблю баяністів (диригент – В. Воловенко), окремі співаки. Режисером концерту був І. Заруба.

Щорічно студентський клуб проводив фестиваль художньої самодіяльності, який розпочинався з огляду програми кожної групи. Відбувалася серія вечорів “На студентській орбіті”, де першокурсники знайомились із традиціями вузу, народними колективами. У 1979 р. розпочав роботу дискоклуб.

Важливу роботу з виховання почуття відповідальності і любові до гуманної професії учителя проводили педагогічний клуб і клуб вожатих. У 1973 р. створено клуб “Макаренковець”, який узяв шефство над важковиховуваними дітьми, що перебували на обліку в дитячій кімнаті міліції. Спільно із працівниками міліції було проведено 13 рейдів, виявивши 7 непрацюючих підлітків, які зловживали алкогольними напоями. Клуб “Глобус” готував вечори із зарубіжними гостями, вів листування з болгарськими студентами, проводив зустрічі із викладачами, які були за кордоном. Майбутні учителі шефствували над піонерськими комітетами будинкоуправлінь, госпіталем інвалідів Великої Вітчизняної війни, колгоспом ім. Т.Г. Шевченка. Студенти були слухачами циклу лекцій “У світлі прекрасного”, які організовували наукові працівники Ермітажу. У третьому трудовому семестрі працювали будівельні загони “Електрон”, ім. Джунковської, ім. В. Дикого (секретар комітету ЛКСМУ вузу, загинув у роки війни), “Ровесник”, “Старт”, “Камертон” та ін. Головний спеціаліст ВАТ “Кіровоградагропроект” К. Тимофєєв згадує, як під час навчання на фізматі у складі загону “Корчагінець” (командир – Є. Хромочкін) будував житло в м. Ураї Хантимансійського національного округу, заробивши за літні канікули 600 крб. (при місячній стипендії 40 крб.). А розповідаючи про свого

куратора академгрупи, С. Алексєєву, колишній студент, відзначає її пріоритет у започаткуванні в навчальному закладі програмування для ЕОМ.

Проблеми молоді знаходилися під контролем комітету комсомолу інституту. У 1971 р. комсоргом вузу обрано І.Д.Костенка, у 1975 – В.І.Паладька, у 1977 – Л.В.Куценка. Із 1970 по 1979 рр. кількість комсомольців зростає із 1602 до 2720 чоловік. У 1978 р. статус комітетів отримали комсомольські бюро філологічного і фізико-математичного факультетів, де було більше 500 комсомольців. Активісти брали участь у всесоюзному поході місцями революційної, бойової і трудової слави, написанні історії комсомольської організації інституту, виховних заходах у гуртожитках. Комсомольці організовували суботники до ювілейних дат, цикл лекцій “У світі прекрасного”, дні донора, роботу факультету громадських професій, обговорення якостей молодіжних ватажків (“Розмови про принциповість”), зібрали 500 книг в ході операції “Книга”, читали лекції у школі, брали участь у Всесоюзному переписі населення.

Студентський профспілковий комітет забезпечував хворих студентів талонами на дієтхарчування і путівками до будинків відпочинку і на санаторно-курортне лікування. Молодь брала участь у туристичних походах, поїздках до Києва, Ленінграда, Пскова, Новгорода, Болгарії, Румунії, Угорщини, Кіпру, відпочивала в оздоровчо-спортивному таборі інституту. Здавалися норми комплексу ГПО. Проводились диспути про сучасну музику і джаз. У весняному легкоатлетичному кросі 1970 р. взяли участь 728 студентів. Відбулися спартакіади на факультетах, було організовано групи спортивного вдосконалення з футболу.

У вузі діяла первинна організація товариства “Знання”, яка мала суспільно-політичну, психолого-педагогічну, фізико-математичну, військово-патріотичну секції, секції фізичної культури і спорту, літератури і мистецтва. Остання у 1977 р. готувала цикл лекцій “У світі прекрасного”, засуджувала зі шпальт “Радянського студента” “масову американську культуру”. Тривалий час правління обласної організації “Знання” очолював ректор інституту Ф.Г. Овчаренко (згодом – ректор О.Є. Поляруш). У березні 1980 р. відзначила 20-річчя школа молодого лектора. Її було нагороджено почесною грамотою обкому, а керівника – Ф.К. Белявіна удостоєно почесного звання заслуженого працівника культури УРСР. 1972 р. викладацький профком очолила випускниця істфаку 50-х років, канд.іст.н., доц. О.М. Цигульська.

1970–1980 рр. стали періодом подальшого розвитку матеріальної бази вузу, його зрілості у радянські часи. За заслуги в підготовці висококваліфікованих кадрів Президія Верховної Ради УРСР Указом від 26.09.1980 р. нагородила педінститут Почесною Грамотою. Її колективу вручив міністр народної освіти УРСР М.В. Фоменко під час урочистого святкування 50-річчя вузу. Відзначено тоді було й кращих викладачів КДПІ ім. В. Винниченка. Зокрема, за багаторічну плідну роботу по підготовці

висококваліфікованих учителів Президія Верховної Ради УРСР нагородила Почесною Грамотою завідуючих кафедрами П.М. Безтаку і А.П. Бойчука, Грамотою – доцента Мамонтову Ю.М. Звання заслуженого працівника вищої школи УРСР було присвоєно доценту І.З. Ковальову. 1 жовтня на шпальтах “Кіровоградської правди” ректор О. Поляруш підвів деякі підсумки піввікової історії закладу, зокрема назвавши серед його найвідоміших випускників доктора біологічних наук, професора А. Кулик, завідуючого кафедрою нейрохірургії Донецького медінституту В. Кондратенка, завідуючого кафедрою вищої математики Київського політехнічного інституту, доктора фізико-математичних наук Л. Дундученка, заступника Голови Верховної Ради УРСР М. Орлик (Ісаєва), Героя Радянського Союзу, Г. Джунковську (Маркову), заслуженого вчителя республіки С. Логачевську, народну артистку СРСР, солістку Одеського театру опери і балету Р. Сергієнко. “Ми в особливому одвіті перед Вітчизною, – завершував статтю автор, – адже людину майбутнього виховувати нашим студентам-педагогам ХХІ віку”.

Розділ 3. У ПЕРІОД СУСПІЛЬНИХ ЗМІН (1981–1990 рр.)

Вирішення низки важливих проблем щодо зміцнення матеріально-технічної бази інституту, організаційної розбудови його підрозділів у попереднє десятиріччя сприяли подальшій концентрації зусиль у навчальній і науковій роботі, що допомогло поліпшенню показників діяльності закладу вже на поч. 1980-х рр.

1981 р. у вузі працювало 2 доктори (0,7%) і 108 кандидатів (37,2%) наук із 286 осіб викладацького складу. Ними виконано науково-дослідних робіт за господарськими угодами на суму 36 тис. крб. Через рік у КДПІ було 3 доктори і 111 кандидатів наук. Вони видали 2 монографії, підручник, 6 методпосібників, 46 рекомендацій для шкіл і вузів, 87 статей. 8 викладачів стали аспірантами, 58 підвищили кваліфікацію. 10 студентських робіт було відзначено дипломами республіканського конкурсу. 14–15.09.1982 р. за участю Спілки письменників УРСР у педінституті відбулася конференція “Майстер слова” до дня народження земляка, українського письменника Юрія Яновського. У її тезах опубліковано матеріали Миколи Жулинського, заступника директора Інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка, Сергія Плачинди, земляка, письменника, кіровоградських науковців. Через 10 днів КДПІ провів викладацьку і студентську міжвузівську конференції до 100-річчя українського професійного театру. Того року інститут випустив 878 чоловік із вищою освітою. Більше 99% складала успішність на педагогічному, фізвиховному, фізико-математичному і філологічному факультетах, а на музично-педагогічному – 100%.

Копітка робота педагогів сприяла їх відзначенню на загальносоюзному рівні. У 1982 р. колектив інституту став переможцем Всесоюзного соціалістичного змагання, приуроченого 60-річчю утворення Союзу РСР, серед вищих педагогічних закладів країни і був нагороджений перехідним Червоним прапором. На урочистих зборах його вручив керівництву закладу заступник міністра народної освіти УРСР В.М. Курило.

У 1983 р. відповідно до наказу Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти було створено вузівську, факультетські і кафедральні групи аналізу якості навчально-виховного процесу. Вони вивчали успішність студентів із різних дисциплін за результатами рубіжного контролю та екзаменаційних сесій і розробляли заходи з підвищення якості знань студентів, порівнювали оцінки абітурієнтів, отриманих на вступних іспитах, з оцінками атестатів. За їх даними, за рік показники успішності покращились

лише на історичному і фізико-математичному факультетах. У 1983 р. інститут підготував 813 фахівців, у т.ч. 557 чоловік за денною формою навчання. У 1984 р. із 784 випускників 488 отримали направлення на роботу, у т.ч. 444 – до шкіл (276 – до сільської місцевості), 168 – до інших навчально-виховних закладів. Ряд із них володіли двома спеціальностями, навиками громадської роботи. Адже лише в 1984 р. на факультеті громадських професій було зайнято 1720 чоловік, у гуртках – 2558, у художній самодіяльності – 894, у будівельних загонах – 115, у сільгоспзагонах – 260, у педзагонах – 778 студентів. Два студенти були відряджені за кордон по безвалютному обміну для проходження виробничої практики. Того року вийшов наказ про створення відділів технічних засобів навчання у педагогічних інститутах. До послуг викладачів і студентів КДПІ через рік було 54 телевізори, 8 відеомагнітофонів, 4 телеустановки, 7 тренажерів, 507 фільмоскопів, 55 технізованих аудиторій.

У 1981 і 1983 рр., збудовано два студентських гуртожитки на 1280 місць. У п'яти їдальнях (буфетах) було 184 місця.

За даними міністерства освіти по 30 педагогічних інститутах України кіровоградський вуз мав кращі показники, ніж у середньому по республіці, з успішності в 1984 і 1985 рр., відсотку кандидатів наук у 1985 р., стажуванню викладачів у 1984 р., забезпеченості студентів місцями в гуртожитках і дітей дошкільними закладами у 1985 р. Відставали кіровоградці за планом випуску фахівців у 1981–1985 рр., конкурсом абітурієнтів, відсотком докторів, підвищенням кваліфікації у 1985 р., забезпеченням студентів місцями у підприємствах громадського харчування. У 1985 р. на факультеті громадських професій діяли школа молодого лектора (600 студентів), відділення культмасової роботи (260), роботи з дітьми і підлітками (650), спортивно-масової роботи (120), військово-патріотичної і оборонно-масової роботи (30), радянських обрядів і ритуалів (30). Другу спеціальність отримав 661 слухач.

У цей час колектив працював в умовах реформи освіти, яка відбувалась у державі. У “Радянському студенті” було заведено рубрику “Реформа в дії”. На серпневих конференціях 1985 р. обговорювалися спільні завдання професорсько-викладацького колективу інституту і педагогічних колективів шкіл, дошкільних і позашкільних установ системи народної освіти. Взаємодіяли рада вузу і колегія облуно. Ними було проведено науково-практичну конференцію за участю викладачів інституту, слухачів курсів перепідготовки учителів при педінституті, працівників обласного і міськрайонних відділів народної освіти.

На порядок денний виходять питання впливу на розвиток навчально-виховної роботи умов демократизації суспільства, лібералізації громадської думки студентів, демократизації управління інститутських структур. У 1986 р. КДПІ закінчили 854 особи, прийнято на I курс 810 студентів очної і

342 – заочної форм навчання. 29 вересня рада інституту обговорила проблеми покращення підготовки спеціалістів для загальноосвітніх закладів. Говорилося, що випускники слабо володіють передовими методами і формами роботи, недостатньо готові до організаторської і виховної роботи з учнями та батьками. Погіршилась успішність (97,3% – очний і 81,2% – заочний відділи). У результаті недостатніх зв'язків кафедр зі школами і проведення профорієнтаційної роботи конкурс знизився удвічі на філфаці, факультеті іноземних мов, майже відсутній він був на фізико-математичному факультеті протягом багатьох років. План прийому на факультет майбутнього учителя не виконувався. Повільно впроваджувались нові активні методи навчання, які спонукали до творчого мислення, не завжди відповідав вимогам перебудови вищої школи рівень методологічної світоглядної спрямованості багатьох занять. Навчально-матеріальна база вважалась невідповідною вимогам горбачовської перебудови на більшості кафедр.

За підсумками I півріччя 1987 р. успішність склала 95,2%, якісний показник – 45,6%, 234 студенти отримали на іспитах лише “відмінно”. За умов перебудови навчального процесу майже всі показники порівняно з попереднім роком погіршились. Рада інституту приймала заходи з підвищення відповідальності факультетів і кафедр за якісну підготовку вчителя, за формування його ідейно-моральних якостей, ідейно-політичного, психолого-педагогічного, фахового рівня. Рекомендувалось організувати щоденну роботу зі студентами, які схильні відставати у навчанні, підтримувати тісні зв'язки з їхніми батьками, залучати до цього процесу громадські організації, забезпечити дотримання в навчальних аудиторіях, кабінетах, лабораторіях належних санітарно-гігієнічних умов праці, забезпечити навчальні кабінети дидактичними матеріалами, літературою, картотеками. Констатувались обмаль взаємовідвідуваних занять на кафедрах педагогіки і філософії, недостатня робота завідуючих кафедрами з молодими викладачами. Позитивними прикладами серед завкафедр були Безтака, Манжул, Зеленко. Посилюється український національний компонент навчальної роботи. Розширюється або вводиться вивчення історії УРСР, історії української мови і літератури, історичної теми в українській літературі.

1987–1988 рр. 107 студентів працювали у будівельних загонах, 585 – у сільгоспзагонах, 393 – у педагогічних загонах. Сотні майбутніх учителів пройшли піонерську практику, отримали перший педагогічний досвід. Педагогічний і фізико-математичний факультети вивчали досвід кращих учителів із метою поліпшення підготовки студентів до роботи в школах. Велику роль у цьому процесі відігравала інститутська кімната-музей В.О.Сухомлинського. У кінці 80-х років проводилися дискусії, обговорення шляхів формування вільної всебічно розвиненої особистості, її

індивідуального розвитку. Розширювалась участь студентів у роботі ради інституту, профспілкових організаціях факультетів, приймальної та стипендіальної комісій. Певне коло питань (розподіл стипендії, поселення у гуртожитках, організація трудової діяльності) вирішувались тільки з представниками студентських організацій. Проводилось анкетування для досконалого вивчення думки студентів про якість викладання навчальних дисциплін. Обладнувались нові кабінети, оформлялися класи персональних комп'ютерів.

У першій половині 80-х років низький показник викладачів із ученим ступенем залишався на музично-педагогічному факультеті, на кафедрах фізичного виховання, теорії та методики початкової освіти. Причини цього, зокрема, вбачалися у відсутності в УРСР аспірантури з музичних дисциплін і обмеженої кількості місць в аспірантурі зі спорту і фізичного виховання. У другій половині 80-х років низький відсоток науковців був на кафедрах загального мовознавства, практичного курсу російської мови та іноземних мов. З метою покращення ситуації у цілому по вузу в 1981–1985 рр. до аспірантури було направлено 45 осіб, діяли 2 семінари з метою підготовки до кандидатських іспитів з філософії та іноземної мови. За цей час 3 викладачі захистили докторські і 43 – кандидатські дисертації. Першим у КДПІ доктором історичних наук став доцент істфаку П.Д.Верещагін. Щороку проводилися збори молодих викладачів, яким доводились наукові завдання. Усі факультети і більшість кафедр очолювали працівники з ученими ступенями кандидатів, а також докторів наук. В інституті на усі керівні посади було підібрано кадровий резерв. Із ним систематично проводилися заходи: залучення до підготовки питань на засіданнях кафедр, рад факультетів та інституту, виконання обов'язків у період відсутності посадової особи. У 1989 р. в аспірантурах вузів і НДІ СРСР навчалося близько 50 викладачів вузу. За науковим потенціалом КДПІ посідав четверте місце серед 30 педагогічних інститутів Радянської України. Половина викладачів мала учений ступінь чи звання.

У 1982 р. в інституті діяли проблемні наукові лабораторії АПН СРСР “Основи теорії та методики діяльності комсомольської організації з розвитку пізнавальної активності старшокласників” (керівник – доцент кафедри педагогіки А.Я.Розенберг), НДІ мовознавства АН УРСР “Системний опис семантики” (доктор філологічних наук Ж.П.Соколовська), НДІ педагогіки УРСР “Трудове виховання та профорієнтація учнів загальноосвітньої школи” (доцент І.Г.Ткаченко).

Серед найвідоміших видань працівників вузу першої половини 80-х років були “Очерки истории Кировоградской областной партийной организации” (за участю викладачів кафедри історії КПРС), тексти лекцій В.М.Бобочка “Лінійні інтегральні рівняння”, навчально-методичний посібник В.І. Вибрика і Л.М. Бренера “Економічна теорія у курсі суспільствознавства”,

учбовий посібник А.Я.Розенберга “Пионерская организация, общественность, семья”, “Під зорею Жовтня” (Зеленко Т.Д., Євгененко Д.А., Кучинський Б.В., Білоус О.М, німецькою мовою), “Творче використання педагогічних ідей В.О.Сухомлинського у комуністичному вихованні учнів”, навчальний посібник “Використання художньої літератури у викладанні суспільствознавства” (Дратвер Б.Л., Поляруш О.Є.), “Вивчення української мови у 8 класі шкіл з російською мовою навчання” (Горпинич В.О., Горпинич Н.Г.), “Приближенные вычисления в школьном курсе физики” (Прайсман Н.Я., Демкович В.П.), “Введение в квантовую теорию поля” (Кушніренко О.Н.), “Методические рекомендации по совершенствованию преподавания педагогики в педагогических училищах в свете реформы школы” (Розенберг А.Я.), “Грозные версты” (І.Т.Артеменко). За 1981–1985 рр. вийшло 1040 робіт, загальним обсягом 1241 др.арк.

1986 р. у брошурі “Економічне навчання та художня література” (Кіровоград) доценти Б.Л.Дратвер і О.Є.Поляруш підкреслили важливість економічної освіти працівників, передусім молоді, для прискорення соціально-економічного розвитку СРСР, розкрили місце художньої літератури у цьому процесі. Дослідно-експериментальна робота по темі: “Ідеї формування всебічно розвинутої особистості у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського та їх втілення у шкільну практику” проводилася у Павлівській СШ ім.В.О.Сухомлинського, Богданівській СШ ім.В.І. Леніна, Созонівській СШ Кіровоградського району, кіровоградських СШ № 3, 19 і 22, базових школах інституту. Вперше в історії радянського мовознавства професор В.О.Горпинич у журналі “Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР” сформулював основні правила передачі українських топонімів російською мовою. Схвальні відгуки у республіканській пресі отримали монографії Г.Д.Клочака “Душа моя сонця наміряла”. Поетика “Сонячних кларнетів” Павла Тичини”. У 1989 р. вийшли його “У світлі вічних критеріїв” і “Поетика Бориса Олійника”. Завершено роботу з господарської теми “Рентгеноспектральні дослідження особливостей хімічного стану атомів у тонких плівках напівпровідникових з’єднань” спільно з Інститутом неорганічної хімії АН СРСР (Новосибірськ). У 1990 р. вийшла монографія “Методика психодіагностики в учбово-виховному процесі” (Лушин П.В., Грішин В.В.), яка давала можливість здійснити діагностику типологічних та характерологічних особливостей школярів, розвитку психічних процесів, уваги, міжособистісних відносин у класі. У 1989 р. викладачами було опубліковано 500 наукових праць, у т.ч. 5 монографій, 6 навчальних посібників, підручник, а в 1990 р. відповідно, 551, 5, 5, 0. В інституті працювали автори підручників для педучилищ, посібників для шкіл професори В.Г.Бурдіян, О.Є.Поляруш, В.С.Язловецький, доценти В.Є.Панченко, І.З.Ковальов, Н.О.Головань та інші.

Твори уродженця краю Д.Бедного, які виходили, крім радянських, французькою, німецькою, англійською, іспанською, польською, чеською, болгарською, шведською, корейською мовами, проаналізували учасники науково-теоретичної конференції, присвяченої його сторіччю з дня народження, котра відбулася у КДПІ в 1983 р. До подібного ювілею С.М. Кірова проведено конференцію у 1986 р., співорганізатором, якої виступив інститут. Через рік Кіровоград і с.Рівне приймали гостей, у т.ч. з Грузії і Білорусії, на конференції до 90-річчя письменника І.К.Микитенка. Того ж року відбулася конференція “Ідеї формування громадсько-активної особи у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського”. Кіровоградський інститут у середині 80-х років став місцем проведення республіканських науково-практичної конференції “Російська мова – мова міжнаціонального спілкування, дружби і співробітництва народів СРСР”, олімпіади СНТП-86 “Російська мова і література в національній школі”, наради-семінару проректорів з НДР педвузів. Інститут видав “Тезисы научной конференции “Исследования молодых ученых – в практику работы вуза, школы, производства”, спільно з Інститутом фізики АН УРСР провів міжвузівську конференцію із проблеми “Квантова електроніка”, а з Інститутом археології АН УРСР – Першу Правобережну конференцію з історичного краєзнавства. У 1989 р. на базі вузу організовано конференції “Соціологічні дослідження і соціальні технології” (республіканська) і “Удосконалення навчально-виховного процесу у світлі рішень Всесоюзного з'їзду працівників народної освіти”. А через рік вузівчани зустрічали учасників республіканської конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження М.Л.Кропивницького.

Рада з науково-дослідницької роботи студентів, ректорат, наукова частина та студпрофком розглядали участь студентів у цій діяльності як один із найбільш результативних шляхів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів. Щороку зростав відсоток їх участі у НДР (1981 р. – 74%, 1982 – 83%, 1983–1984 – по 95%). На кожному факультеті та інститутських кафедрах були оформлені стенди з науково-дослідницької роботи студентів. До білетів іспитів для студентів усіх факультетів уведено третє питання “Конкретні методики дослідження уваги мислення, видів, типів пам'яті”. Це дозволило створити у майбутнього вчителя установку на обов'язковість оволодіння методами наукового дослідження. 1985 р. участь у гуртковій роботі брало 2565 студентів. Крім цього вони писали реферати із суспільних і психолого-педагогічних наук, збирали фольклорний і археологічний матеріал, уточняли екземпляри рослинного і тваринного світу, занесені до Червоної книги, виготовляли шкільне обладнання у конструкторських бюро. Щорічно в інституті проводилась Олімпіада “Студент і науково-технічний прогрес”.

У 1987 р. діяло 190 студентських гуртків і проблемних груп. Професор Ж.П.Соколовська керувала лабораторією загального мовознавства. Тут студенти працювали з ідеографічним словником. На базі кафедр наукового комунізму, педагогіки і психології під керівництвом доцента Ю.П.Сурміна створено лабораторію соціологічних досліджень проблем виховання. На базі інституту було проведено студентську регіональну міжвузівську науково-практичну конференцію “Ідеї формування громадсько-активної особистості у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського і їх запровадження в умовах реформи загальноосвітньої і професійної школи”. Доцент Н.М.Бокій разом із студентами історичного факультету під керівництвом Інституту археології АН УРСР протягом багатьох років вела археологічні дослідження пам’яток скіфського часу – ґрунтового білогрудівсько-скіфського могильника і світловодського некрополя. Їх результати дали можливість по-новому оцінити деякі проблеми культурно-економічного розвитку та етнічної ситуації на Правобережжі Дніпра у ранньозалізну добу. Інститут археології АН УРСР на базі КДПІ провів загальносоюзний семінар “Кімерійці та скіфи”. У 1989 р. в науково-дослідній роботі брало участь 94% студентів, 14 осіб отримали дипломи і грамоти республіканського конкурсу наукових робіт. Збільшився набір студентів на історичний факультет до 150-и чоловік.

На поч. 1980-х рр. перші випуски фахівців здійснив учергове відновлений історичний факультет. У 1983–1984 навчальному році деканом працював завкафедрою історії КППС доцент Петро Безтака, який є автором або співавтором праць з регіональної історії, нагороджений за успіхи в навчально-виховній роботі медалями СРСР, Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР. У 1984–1986 рр. деканом став доцент Лев Бренер, кавалер орденів бойового Червоного Прапора, Червоної Зірки, Вітчизняної війни I ступеню. Він викладав політичну економію, брав участь у роботі парткому КДПІ, товариства “Знання”, виступав на всесоюзних, республіканських і вузівських науково-практичних конференціях з економічних і методичних проблем. Випускник факультету 1950-х рр. доцент Анатолій Богульський керував деканатом у 1986–1988 рр. Він викладав історію КППС, досліджував її регіональні проблеми, є автором нарисів у “Історії міст і сіл Української РСР”.

У вересні 1984 р. на базі кафедри історії СРСР створено кафедру історії СРСР та УРСР і кафедру загальної історії. Першою завідували у 80-х роках доценти В.К.Коржавін, В.В.Крутіков, К.В.Манжул. Тут працювали також доценти Н.М.Бокій, Г.М.Перепелиця, Т.І.Бабак, М.С.Черкасова, старші викладачі О.Д.Брайченко, К.С.Мельничук, викладачі О.А.Житков, О.А.Лукашевич, асистенти Т.М.Соловйова, Л.М.Філоретова, С.І.Поляруш, Н.Д.Панченко. Вони забезпечували викладання археології, історії СРСР, історичного краєзнавства, допоміжних історичних дисциплін, історіографії історії СРСР, історії УРСР, спецкурсів “джерелознавство історії СРСР”,

“історіографія історії України”, “політичні біографії”, керували археологічною практикою. З другої половини 80-х років започатковано і архівну практику, яку вів за сумісництвом директор держархіву області С.І.Шевченко. Викладачами було підготовлено ряд методичних рекомендацій: “Історія вітчизняної культури IX–XIX ст.”, “Методичні рекомендації по вивченню “Слова о полку Ігореве” (к.і.н. М.С.Черкасова) та ін. Активно працювали студентські гуртки з археології та історії СРСР. Під керівництвом кандидата історичних наук М.С.Черкасової в останньому проводились засідання, присвячені ювілеям “Слова о полку Ігоревім”, війни 1812 р., повстання декабристів, прийняття християнства.

Кафедрою загальної історії завідували доценти Б.О. Ачкіназі і Г.М.Загідулліна. Предмети з історії стародавнього світу, середніх віків, Азії, Африки, Америки, зарубіжної Європи викладали також канд.іст.н. С. Парсамов, М.Загідуллін, Ю. Михайлов, Р. Дмитрієва (Романько), ас. В.Філоретов. Л.Пономаренко, Ф.Шепель та ін. Серед основних тем досліджень викладачів 1982–1985 рр. були: “Матеріальна та духовна культура раннього залізного віку”, “Проблеми внутрішньополітичної боротьби в капіталістичних країнах в новий та новітній часи”.

Викладачі факультету читали лекції в обласному інституті удосконалення вчителів, проводили виїзні засідання кафедр у школах, виступали в політичному клубі в гуртожитку КДП № 4, друкувались у пресі.

У 1985 р. на факультеті відкрилася нова спеціальність “Історія та іноземна мова”. До кінця 80-років тут навчалось близько 100 студентів. Із 1986 р. факультет почав готувати і фахівців за спеціальністю “Історія і методика виховної роботи”. Студенти усіх спеціальностей проходили археологічну (або архівну) і педагогічну практики.

Викладачі і студенти факультету у всі часи займали помітне місце у громадській роботі вузу. Секретарем комітету Компартії України педінституту працював Тарас Бабак, комсомольську вузівську організацію очолювали Анатолій Ніцой, Олег Рафальський, Сергій Колпак. Компартійною організацією факультету керували І.А.Шевченко, Г.М.Перепелиця, Ю.М.Сафронов, Ю.П.Сурмін (майбутній заступник голови обкому Соцпартії України, доктор соціологічних наук, професор), О.Д.Брайченко, К.В.Манжул, а студентську партгрупу – П.Моргаленко, В.Ануфрієв, Г.Ігнат'єв, М.Лебідь, С.Колпак, С.Заровінський, Ю.Присяжнюк, А.Мельниченко. Комсомольську організацію факультету очолювали А.Штомпель, Ю.Кравченко, О.Паніотов, А.Федотова, О.Мороз, О.Фінько та ін. Головою студпрофкому інституту працював І.Шаров. Студенти, які воювали в Афганістані, входили до громадсько-патріотичного інститутського клубу “Обов'язок”.

Студенти факультету зустрічались із провідними ученими України, зокрема, членом-кореспондентом АН УРСР І.Ф.Курасом, ветеранами Великої

Вітчизняної війни. Досвідчений доцент кафедри історії КПРС Ф.К.Белявін керував школою молодого лектора. Кращими у ній були Ю.Воронов, В.Громовий, А.Чулюкова, Ю.Ілючек, В.Вітвицька. Лекторська група факультету виступала в Созонівській, Суботцівській, Богданівській середніх школах, школах Кіровограда №№ 11, 5, 34, 4, 6 та ін. Особливо активно працювали І.Клочек, О.Ліфер, О.Гордієнко, Г.Пархоменко.

У 80-х роках факультет закінчили 407 випускників. Вони отримали призначення у Дніпропетровську, Київську, Миколаївську, Черкаську, Запорізьку, Полтавську, Чернігівську, Кіровоградську й інші області.

Важливі проблеми факультетського життя розглядалися на засіданнях ради історичного факультету. Зокрема, 6 червня 1985 р. було обговорено підсумки стажування молодих спеціалістів-випускників, результати педагогічної практики третьокурсників, стан спортивно-масової роботи, хід боротьби з пияцтвом і алкоголізмом. 29 червня підіймалось питання про погане знання студентами історіографії радянського суспільства. 9 вересня рекомендувалось кураторам першого курсу звернути увагу на відвідування студентами занять. А 4 листопада їм радилось акцентувати увагу на індивідуальну роботу, провести цикл лекцій з антиалкогольної пропаганди. 3-го лютого 1986 р. рада постановила: усім викладачам орієнтувати студентів на необхідність і уміння формулювати ключові світоглядні знання і базові поняття. 30 січня 1987 р. кафедри історії СРСР і УРСР та загальної історії зобов'язувались систематично проводити роботу із базовими школами №5, 34, 4, школою-інтернатом. Викладачі, які не мали стажу роботи в школі, повинні були відпрацювати там не менше 3-х років. 6 квітня 1987 р. рада вирішила з метою покращення роботи з відстаючими студентами скласти спеціальний графік роботи з ними, підтримувати зв'язки з батьками. 31 серпня 1988 р. рада розмежувала функції між деканатом, кафедрами і органами студентського самоуправління. До новообраної ради факультету увійшли керівники факультету, кафедр, доценти, студенти-активісти. Приблизно таким же був склад, затвердженої 12 вересня стипендіальної комісії. У 1989 р., зокрема, розглядались питання підсумків набору студентів на I курс, археологічної і піонерської практик, розміру зарплати викладачів, діяльності підготовчого відділення факультету, поведінки студентів у гуртожитку, написання курсових робіт і т. ін.

Викладацько-студентський склад факультету брав участь у культурно-спортивних масових заходах. Із середини 80-х років створюється збірна викладачів з міні-футболу. О.Рафальський, М.Загідуллін, О.Киян, О.Житков, В.Філоретов, С.Шевченко, І.Шаров, С.Колпак, М. Крикуненко, А. Гирба були неодноразовими переможцями і призерами інститутських спартакіад “Здоров’я”. (Гідну конкуренцію на змаганнях їм складали з команди філфаку В. Лучик, П. Морозов, В. Панченко, С. Несміян, В. Репало, А. Ревенко, Я. Новіцький, педфаку – В. Скляренко, ф-ту іноз.мов – О. Білоус, фізмату –

В. Бобочко, М. Садовий та ін.) Хороші результати у настільному тенісі демонстрував О.Паніотов, у волейболі – А.Зеленюк. Команду шахістів очолював В.Крутіков. Дворазовим чемпіоном інституту з цього виду спорту в особистих змаганнях був С.Шевченко. Студент факультету І.Волков виконав норматив кандидата у майстри спорту з шахів. О.Діброва грав за футбольний клуб “Зірка” (Кіровоград). С.Пальчиков входив до олімпійського резерву збірної СРСР з плавання.

Під керівництвом викладача Л. Пономаренко на факультеті було створено фольклорний студентський ансамбль. До його репертуару входили переважно пісні обрядового характеру. 1986 р. факультет переміг у інститутському фестивалі “Студентська весна”. Студенти брали участь у діяльності театру “Резонанс”, хорової капели інституту, її духового оркестру, народного ансамблю “Юність”. На факультеті було створено кращу на Кіровоградщині студентську команду КВК “Скіф”, яка стала базовою обласної команди.

У 1987 р. викладачі факультету стали співорганізаторами Всесоюзного семінару “Кіммерійці і скіфи”, а наступного року – Першої Правобережної конференції з історичного краєзнавства, в роботі якої взяли участь учені з Ленінграда, Києва, Одеси, Вінниці, інших наукових центрів. У 1989 р. проведено аналогічну першу міжвузівську наукову студентську конференцію. Майже 60 її учасників з Кіровограда, Кишинєва, Одеси, Харкова розповіли про розвиток краєзнавства в своїх регіонах, історію населених пунктів, підприємств, закладів. Ряд виступів було присвячено історії Кіровоградського педінституту. Другу конференцію проведено 1990 р. за участю представників Кіровограда, Олександрії, Луцька, Сум, Києва, Одеси, Харкова, Полтави, Рівного. У виступах студентів факультету висвітлювались проблеми поховань катакомбної культури, біографій М.Залізняка, С.Степняка-Кравчинського, О.Гмирьова, декабристів, промислового виробництва, Канізького повстання, історії Єлисаветградської чоловічої класичної гімназії, розвитку музейної справи. Певним стимулом у творчому пошуку молоді було встановлення на факультеті за кращу дипломну чи курсову роботу премій ім.Б.Д.Грекова (з історії СРСР), ім.Є.В.Тарле (із загальної історії), ім.Д.І.Яворницького (з історії УРСР та історичного краєзнавства). Їх лауреатами у 1990 р. стали студенти О.Іващенко, О.Калита, Н.Кулик.

У 1990 р. факультет провів два заходи з історичного краєзнавства. У Республіканському “круглому столі” “Проблеми вивчення краєзнавства у вищій школі”, організованому Інститутом історії АН УРСР і Кіровоградським державним педагогічним інститутом ім.О.С.Пушкіна, взяли участь провідні історики останнього. Зокрема, Н.М.Бокій розкрила концепцію роботи археологічного краєзнавства в школі. М.С.Черкасова та С.І.Поляруш поділилися досвідом використання краєзнавчого матеріалу при

вивченні історії СРСР періоду феодалізму. Біографіям жінок-революціонерок в курсі політичної історії присвятила свій виступ О.М.Цигульська. К.В.Манжул зупинилася на використанні політичних портретів у вивченні вітчизняної історії. Т.І.Бабак і О.Д.Брайченко проаналізували джерелознавчі проблеми історичного краєзнавства, додавши до цього “Историческую и статистическую записку о военном городе Елисаветграде” Г.І. Соколова. К.С.Мельничук акцентував увагу учасників “круглого столу” на питаннях організації науково-дослідної роботи з історії на Єлисаветградщині у 20-і роки ХХ ст. Участь у заході взяли представники Кіровограда, Києва, Донецька, Дніпропетровська, Кременчука, Харкова, Полтави, Чернігова, Сімферополя, Олександрії. У 1989 р. деканом історичного факультету знову почав працювати Тарас Бабак.

Викладачі музично-педагогічного факультету проводили лекцій-концерти у гуртожитку. Особливий інтерес викликала проблематика духових інструментів, джазової музики. Виховний і навчальний процес забезпечували 40 викладачів, з яких лише 2 мали учені ступінь і звання. У 1983 р. тут навчалося 154 студенти (І курс – 40, II – 38, III – 41, IV – 35), які досягли по інституту найвищого якісного показника у зимову сесію. Розширилася допомога факультету в розвитку художньої самодіяльності у вузі і області. Діяло більше 30 аудиторій. Відкрився лінгафонний кабінет, де проводилися заняття з історії музики, сольфеджіо, гармонії.

Функціонувало 4 факультетські навчально-методичні комісії (народних інструментів, фортепіано, постановки голосу, диригування). Студенти-дипломники узагальнили досвід роботи Зибківської школи-комплексу Онуфріївського району, де проводився експеримент під егідою АПН СРСР. Викладачам факультету роками не вдавалося підготувати і видати монографії, підручники, навчальні посібники. З іншого боку покращувався якісний склад викладачів. У 1984 р. було захищено кандидатські дисертації ст.викладачами Н.С.Можайкіною і В.І.Дряпкіною. У 1984–1985 навчальному році бібліотека музпеду була переведена у більше приміщення, що дало можливість виділити 12 місць для самостійної роботи. Студенти і викладачі брали участь у проведенні тижнів дитячої музики, лекцій-концертів, оглядів художньої самодіяльності в школах, зустрічей з випускниками факультету. З 1985 р. розпочалася підготовка педагогів із нової спеціальності “Учитель музики і співів, методист з позакласної роботи”, план прийому студентів денної форми збільшився до 50 осіб.

У зв'язку з відсутністю в УРСР аспірантури за фахом, викладачі захищались із спеціальності “Теорія і історія педагогіки”, і 1986 р. на музично-педагогічному факультеті вже працювало з 39 осіб 7 кандидатів наук і доцентів. Це дало можливість покращити і наукові показники. У 1987 р. В.П.Барабаш і Г.С.Дідич узяли участь у науково-теоретичній конференції у Махачкалі. Згодом вийшли “Хрестоматія з додаткового

інструменту (баян, акордеон). Навчальний посібник” (Н.Г.Рубан, А.І.Рубан, Вінниця), статті В.Ф.Кривозуба, Г.С.Дідич, Е.С.Заруби, методичні рекомендації Б.В.Притули.

У 1989 р. на факультеті навчалося 186 студентів на стаціонарному і 211 – на заочному відділеннях. Працювали 4 лабораторні хори, оркестр народних інструментів, камерний хор викладачів, жіночий та чоловічий вокальні ансамблі, духовий оркестр, джазансамбль “Традиція”, тріо баяністів, квартет бандуристів. Деканами факультету працювали В.П. Барабаш, Л.Й.Шкот, з 1983 р. – Г.С.Дідич. Свої знання майбутнім учителям музики передавали заслужена артистка УРСР В.П.Паюхіна, Л.О.Кушнірова, К.П.Дьомін, Л.Л.Дьоміна та інші. Вони допомагали набувати на факультеті громадських професій ряду допоміжних спеціальностей: керівника духового оркестру, оркестру народних інструментів, організатора дискотеки та ін.

Науково-методичну роботу вели викладачі двох кафедр. Кафедрою історії музики та гри на спеціалізованих інструментах у 1980–1981 навчальному році були підготовлені матеріали до журналів “Музика” і “Початкова школа”. У 1982 р. кафедрою опубліковано 6 рекомендацій для навчальних закладів і 3 статті, захищена кандидатська дисертація Дідич Г.С. на тему “Художньо-педагогічний аналіз музичних творів як засіб естетичного виховання підлітків”. 1985 р. тут працювало 20 викладачів, у т.ч. 4 – кандидати наук. Захищена кандидатська дисертація викладачем Н.Г.Рубан. Діяло 10 наукових гуртків і груп. Викладачі брали участь у засіданнях методичних об’єднань учителів музики Кіровограда й області, вивчали кращий досвід педагогів Новоукраїнського, Бобринецького районів і обласного центру, проводили виїзні засідання. Із 1984 р. кафедрою керував ст.викладач В.І.Дряпіка.

Із 21 викладача кафедри хорового диригування та методики музичного виховання у 1981 р. лише 2 мали вчені ступені і звання. Ними було видано 4 роботи обсягом 8,3 др.арк. У 1985 р. тут розроблялася комплексна наукова тема “Школа, сім’я і суспільство у музично-естетичному вихованні учнів загальноосвітньої школи”. Підсумком роботи стали 4 статті, виступи на республіканській конференції у Сумах і IV з’їзді Музичного товариства УРСР, 12 методичних розробок та ін. На кафедрі діяв щомісячний науково-методичний семінар “Досягнення педагогічної науки – в практику школи” для учителів музики загальноосвітніх шкіл Кіровограда. За XI п’ятирічку викладачами опубліковано 20 робіт. Спільно з обласним інститутом удосконалення учителів і обласним відділенням педагогічного товариства УРСР видано буклет “Розкрити світ музики”, методичні рекомендації “Використання ідей В.О.Сухомлинського у музично-естетичному вихованні школярів” (із досвіду роботи шкіл Кіровоградської області). У 1989 р. кафедру очолив кандидат педагогічних наук, ст.викладач В.Ф.Кривозуб.

На 1.6.1982 р. на факультеті іноземних мов навчалося 214 студентів. “5” і “4” з них отримали на іспитах 46,6%, у т.ч. – 14,4% були відмінниками, а

один студент – лєнінським стипєндіатом. Учасники клубу ієтернаціональної дружби проводили зустрічі із закордонними ровесниками, зокрема курсантами Кіровоградського вищого льотного училища з Куби і В'єтнаму, які розповідали про звичаї і традиції, боротьбу своїх народів за незалежність, співали пісєнь. Викладачі і студенти факультету брали участь у проведенні конкурсів з іноземних (англійська, німецька, французька) мов серед неспеціальних факультетів. Його учасники перекладали уривок ієномовного тексту, відповідали на ускладнені запитання і впорядковували речєння в логічній послідовності. Самі ж молоді ієномовники покращували свої знання у гуртках, зокрема, статистичного дослідження тексту. Під керівництвом А.А.Пустовойтової опрацьовувались програмні тексти з філологічного читання (художня література), а також газетні тексти, розглядались різні варіанти перекладів слів і виразів. У 1987 р. представник факультету посів третє місце на рєспубліканському турі Олімпіади “СНТП” (А.Москаленко). Того року державні іспити складали 39 чоловік, у т.ч. 3 отримали дипломи з відзнакою. З 1987 р. на факультеті діє студентський деканат, який допомагає вирішувати всі проблеми студентського життя.

У зв'язку із відкриттям другої спеціальності з іноземної мови на ієсторичному факультеті і збільшенням чисельності відповідних фахівців, зменшився відсоток працівників із учєним ступєнем. Але деякі з викладачів видавали роботи загальнорєспубліканського значєння. Зокрема, у видавництві “Радянська школа” 1983–1989 рр. вийшли “Альбоми карток із німецької мови для IV–VIII класів. Дидактичний матеріал” (Д.А.Євгенєнко). Того року вперше прийнято 30 осіб зі спеціальності “Німецька і англійська мови”. Факультет мав кілька фонолабораторій, мовних кабінєтів. Деканами працювали доцєнти В.М.Бабич, В.А.Василєнко, Л.Ф.Грицюк.

Кафєдра англійської філології на початку 80-х років мала у своєму складі 8 викладачів. На засіданнях кафедральних гуртків студєнти не лише виступали з повідомленнями, а й з рєкомендаціями з використання теорєтичного матеріалу на практиці. Члєни гуртка з теорєтичної граматики робили короткі повідомлення на лекціях із теорєтичної граматики. Із 1985 р. кафедрою керувала ст.викладач Л.Ф.Грицюк. У 1987 р. кафедру було об'єднано з англємовною і утворєно кафедру англійської мови і філології, яку очолив доцєнт В.О.Хрипун.

Кафєдрою англійської мови у 1981–1982 рр. видано 5 статей, проводилася робота 4 гуртків. У середині 80-х років кафедра підготувала методичні рєкомендації для учнів старших класів із граматичних, лексичних і фонєтичних основ англійської мови, розробки з тем “Трудящі США та Великобританії в боротьбі за свої права, мир і демократію”, “40 років Великої Перемоги”. У 1984 р. спільно з кафедрою німецької мови була організована науково-практична конференція учитєлів “Оптимізація навчально-виховного процесу з іноземних мов у загальноосвітній СШ”,

проведено виїзні засідання в Олександрівській СШ № 2 і Знам'янській СШ № 3.

1983 р. створено кафедру німецької мови. Її працівники виступали у підшефних школах, на семінарах учителів іноземних мов при обласному інституті удосконалення учителів, видавали навчальні посібники, покликані оптимізувати процес навчання школярів активним мовним діям. У 1986 р. кафедрою було проведено науково-практичну конференцію “Реформа загальноосвітньої школи і питання інтенсифікації учбово-виховного процесу”. Узагальнено досвід учителів Першотравенської СШ Бобринецького району, СШ № 6, № 24 Кіровограда. Проводились виїзні засідання у вказаних школах і Трепівській СШ Знам'янського району. У 1990 р. кафедрою керував доцент Д.А.Євгененко, працювало 11 викладачів, у т.ч. кандидати філологічних наук М.Ю.Сушков, Г.В.Михайлова, О.М.Білоус.

У 80-роках на фізико-математичному факультеті велася підготовка вчителів із трьох спеціальностей: “Фізика та інформатика”, “Математика та інформатика”, “Математика і фізика”. Велика увага приділялася студентській науковій роботі. Працювало більше 30 гуртків і проблемних груп. Традиційними стали на факультеті тижні фізики, математики й інформатики. Роботи студентів під керівництвом доцентів В.М.Бобочка, Н.Д.Волкової, В.М.Євладенка, І.В.Попова, М.І.Садового відзначалися на республіканських і всесоюзних конкурсах. Широко впроваджувалися у навчальний процес технічні засоби навчання. Розпочалося будівництво нових навчальних майстерень. Студенти брали активну участь у громадських заходах, зокрема, цікаво пройшов фінал КВК між командами фізмату, істфаку і факультету фізвиховання у 1989 р. Із 39 викладачів 1 був професором, 26 – доцентами і кандидатами наук. Деканами у 60-80-х рр. працювали П.Г.Халявенко, І.З.Ковальов, І.П.Ганжела, С.М.Чашечников, Ю.М.Мамонтова, Л.О.Волков, І.Ю.Ткачук, М.І.Садовий, О.М.Вороний.

Практичний ефект мало виконання госпдоговірних робіт за профілем точних наук. У 1987 р., зокрема, було завершено 5 тем. 2 із них запроваджено в практику роботи Світловодського заводу чистих металів: “Методика аналізу форм рентгенівських емісійних ліній елементів, які входять до складу напівпровідникових матеріалів, із метою підвищення точності визначення складу” і “Методи отримання гетероструктур для оптоелектроніки”. Для отримання інформації про особливості хімічного складу атомів у речовинах у Інституті неорганічної хімії АН СРСР (Новосибірськ) були запроваджені алгоритми і програми для візуалізації і кластеризації експериментальних даних, розроблені КДПІ. Ученими вузу були розроблені й технологія виготовлення напівпровідникових епітаксимальних шарів для отримання матеріалів для напівпровідникового приладобудування з новими електрофізичними властивостями для Інституту напівпровідників АН УРСР,

програми для ЕОМ з автоматичного монтажу відеофільмів СКБ Кіровоградського заводу радіовиробів.

Із 14 викладачів кафедри фізики у 1981 р. 10 мали учений ступінь і звання. Вони підготували монографію, дві методичних рекомендації, дев'ять статей, виконували комплексну роботу “Фізика напівпровідників”, керували 10 студентськими гуртками. У середині 80-х років проведено 2 конференції із учителями фізики області, читались лекції на курсах обласного інституту удосконалення учителів і на засіданні методичного об'єднання учителів фізики Ленінського району. Надавалась допомога СШ № 4, 5, 25, 34 Кіровограда, Созонівській СШ Кіровоградського району, Йосипівській СШ Вільшанського району у придбанні вузівського навчального обладнання, ремонті шкільного обладнання. У школи передавались прилади, виготовлені силами студентів у період педпрактики. Кафедра надавала допомогу учасникам обласної команди на республіканській олімпіаді “Юний фізик”. Кафедрою керували І.З.Ковальов, І.Ю.Ткачук. Майстром працював ветеран війни Іван Йосипович Терентьєв, кавалер 6 бойових орденів і 14 медалей. 138 бойових вильотів було на його рахунку. А на кафедрі фізики його знали як умілого наставника молоді, котра з ним закріплювала теоретичні знання на практиці (креслення, моделювання, вивчення властивостей різних матеріалів).

Кафедра методики фізики і технічних засобів навчання провела в 1986 р. виїзне засідання у СШ № 9 Кіровограда. Із метою підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізики розроблено новий факультатив “Організація, керівництво технічною творчістю учнів”. Готувався посібник з використання мікрокалькуляторів у шкільному курсі фізики. Надавалась методична допомога вчителям фізики через консультпункт у кабінеті фізики. Члени кафедри брали участь у роботі республіканського семінару з актуальних проблем методики викладання фізики при Київському педінституті ім.О.М.Горького. Вивчався досвід учителів Олександрії і Кіровограда. Кафедрою керував С.П.Величко.

У кінці 80-х років діяла кафедра фізики і технічних засобів навчання, якою завідував І.Ю.Ткачук. У своєму розпорядженні вона мала 16 навчальних лабораторій і кабінетів, наукову лабораторію. У фізичних лекційних аудиторіях працювала замкнута телевізійна система.

Лише 3 працівники кафедри математичного аналізу з 11 мали учені ступені чи звання у 1981 р. Через рік цей показник зріс до 40%. За 2 роки видано 11 наукових робіт, у т.ч. рекомендації, статті, тези. Велика робота кафедрою проводилась із виконання Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи. Зокрема Гришиною Т.В. видано “Методичні рекомендації щодо проведення уроків-семінарів з геометрії в старших класах середньої школи”. Викладачі кафедри приймали участь у проведенні обласних олімпіад, виступали на методологічних семінарах

учителів Новомиргородського, Ульяновського і Онуфріївського районів. На виїзних засіданнях у школах розглядалися проблеми формування умінь і навичок розв'язування задач з математики і шляхів підвищення ефективності уроку математики. У 1989 р. викладачі кафедри на тему “Наближені методи вирішення диференціальних та інтегральних рівнянь” зробили доповіді на міжнародній конференції “Урівняння 7” у Празі і на всесоюзній конференції у Тернополі. Кафедрою завідували В.М.Бобочко і В.А.Кушнір.

На початку 80-х років викладачі кафедри вищої математики вели 9 гуртків і проблемних груп. Їх учасники підготували 8 робіт на республіканський конкурс, із яких 2 було відзначено дипломами. При читанні основних математичних курсів від студентів вимагалися знання відповідних розділів шкільних підручників. Питання шкільного курсу математики включалися до екзаменаційних білетів. Кафедрою у середині 80-х років було підготовлено 4 методичні рекомендації для учителів з курсу інформатики і обчислювальної техніки. Спільно з обласним інститутом удосконалення учителів проведено науково-практичну конференцію “Шляхи підвищення ефективності викладання курсу геометрії у відповідності з вимогами реформи загальноосвітньої і професійної школи”. Узагальнювався досвід учителів Олександрійського району і Світловодська. Проведено виїзні засідання кафедри в Компаніївському і семінар – в Ульяновському районах. Із введенням на факультеті додаткової спеціальності “Вчитель інформатики і обчислювальної техніки” зміцнилась матеріально-технічна база цієї кафедри. Діяли 3 сучасні класи ПЕОМ (2 з них обладнані комп'ютерами “Корвет” вітчизняного виробництва). Кафедрою керували В.М.Євладенко і З.Ю.Філер.

У 80-і роки філологічний факультет стає визнаним осередком літературознавства і мовознавства Центральної України, важливим центром вивчення і пропаганди спадщини корифеїв українського професійного театру, пушкініани Півдня України. Тут ефективно діють кімнати-музеї О.Пушкіна та І.Тобілевича (Карпенка-Карого). Проводились республіканські міжвузівські конференції, загальноінститутські мистецько-літературні вечори і читачькі конференції. Діяла літературна студія “Обрій”. Кваліфіковано вели заняття доктори наук, професори М.О.Рудяков, Ж.П.Соколовська, кандидати філологічних наук, професор О.Є.Поляруш, доценти В.К.Чернецький, А.П.Бойчук, Т.І.Поляруш, Б.В.Кучинський, В.П.Марко, Г.Д.Клочек, В.Є.Панченко, С.Г.Барабаш, В.Г.Барабаш, З.В.Торговець, Л.П.Смольянова, І.В.Долганов, Л.Д.Покоłodний, Р.З.Дидикіна, А.Б.Перзеке, Л.Г.Показєєва, О.М.Серебряков.

Особливу увагу було приділено середньоазіатським посланцям. У 1980–1981 навчальному році на факультеті навчалося 120 студентів із Узбекистану. Їх успішність склала 87,9% (по факультету – 96,3%). Узбеків залучали до громадських заходів. П'ятикурсники провели літературний вечір “Дружба народів – дружба літератур”. Студенти в школах розповідали про

життя своєї республіки, її мистецтво, пам'ятники. Вони регулярно виступали з концертами художньої самодіяльності.

Студенти слов'янських груп мали ряд досягнень у науковій роботі. У 1981 р. на республіканському конкурсі перемогу отримали Т.Г.Суддакова, В.П.Бубар, О.В.Ніколенко, Т.П.Вікторук, у 1984 – О.А.Четвертак. Деканом факультету працювала Л.Г.Показєєва.

На початку 80-х років кафедра української мови відчувала проблеми у друці своїх праць (1981–1982 рр. – лише 1 стаття, жодних монографій, підручника, посібника). У цей час звільнилися ст.викладач В.В.Різун (згодом – директор Інституту журналістики Київського національного університету ім.Т.Шевченка), досвідчена О.П.Жмурко (вийшла на пенсію), К.Г.Чемерис (згодом – заступник директора Інституту української мови НАН України). Акцент у роботі кафедри робився на зв'язки із школою. Зокрема, читалися лекції на курсах перепідготовки освітян, проводилися вечори-зустрічі учителів із студентами, підтримувалися зв'язки із кабінетом української мови і літератури обласного інституту удосконалення вчителів, вивчався передовий досвід учителя-методиста Маловисківської СШ № 3 А.П.Тарасенко, учительки Кіровоградської школи-інтернату Л.А.Саламахи, вчителя Свірнівської СШ Голованівського району Б.Винниченка. Проведено ряд виїзних засідань, зокрема, в Комишуватській СШ Новоукраїнського і Павлівській СШ ім.В.О.Сухомлинського Онуфріївського районів. Кафедрою завідував В.К.Чернецький, а з 1986 р. – Н.Г.Горпинич. Під їхнім керівництвом працювали, як досвідчені Т.І.Поляруш, Б.В.Кучинський, С.П. Пономаренко, так і молоді Н.О.Задорожна, В.М.Ожоган, Ю.Ф.Скляниченко, О.І.Крижанівська.

На початку 80-х років на кафедрі української літератури було 70–80% викладачів, що мали учені ступінь чи звання. Це сприяло виходу в світ протягом десятиріччя ряду монографій, що вивело підрозділ у коло кращих подібних кафедр педвузів УРСР. Доцент В.Є.Панченко досліджував українську прозу 1970–1980 рр.: проблемно-тематичні пошуки, типи героїв та “антигероїв”, стильовий розвиток творчості молодих письменників, видавши працю “Віч-на-віч з епохою” (“Радянський письменник”). В іншій своїй книзі “Юрій Яновський” письменник представив життєвий і творчий шлях відомого земляка. Питання формування самобутнього таланту відомого українця, особливості зв'язків його творчості з народним мистецтвом висвітлені у монографії доцента О.Є.Поляруша “Олександр Довженко і фольклор” (К.: Вища школа, 1988). Автором проаналізовано, якою мірою особливості художнього мислення творців фольклору сприяли появі монументальних, гіперболізованих художніх образів. Важливій проблемі визначення естетичних функцій фольклорної поетики в творчості А.С.Малишка присвячено монографію доцента С.Г.Барабаш “Чарівні джерела поезії” (К.: Вища школа, 1990). Ряд фундаментальних робіт у

республіканських видавництвах було на рахунку критика радянського літературного процесу, доцента В.П.Марка. Але найвищого успіху досяг член Спілки письменників СРСР Г.Д.Клочек, видавши у 1990 р. монографію “Поетика і психологія” та захистивши докторську дисертацію. Кафедрою завідували В.П.Марко, О.Є.Поляруш, Г.Д.Клочек. Її працівники проводили велику суспільно-політичну і культурно-просвітницьку роботу в місті та області.

Високий кадровий потенціал мала й кафедра російської і зарубіжної літератури, якою керували доценти І.В.Долганов, Р.З.Дидикина. У першій половині 80-х років кафедрою видано збірники тез доповідей конференцій “Поет боротьби і праці” (до 100-річчя Д.Бедного) і “Они сражались за Родину” (до 40-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні). У 1989 р. було ініційовано міжвузівські “Пушкінські читання” (до 190-річчя із дня народження), в яких узяли участь більше 70 учених педвузів і університетів України. Викладачі виступали в школах Кіровограда, Олександрії, Долинського, Новоархангельського, Маловисківського, Новомиргородського, Онуфріївського, Кіровоградського та інших районів з аналізом знань випускників шкіл, які здавали вступні іспити до вузу. На курсах підвищення кваліфікації учителів-словесників при педінституті за участю кафедри 1981–1985 рр. перепідготовлено 586 учителів. Крім цього сюди щороку приїздили 30 учителів-словесників із Узбецької РСР. Досвід спільної роботи кафедри й кабінету російської мови і літератури обласного інституту удосконалення учителів знайшов відображення у статті Л.П.Смольянової та І.Н.Переденко “Тісніше зв'язок зі школою” в журналі “Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР” (1984. – № 9).

Кафедра російської мови мала у своєму складі 1982 р. 1 доктора і 4-х кандидатів наук та доцентів. Разом із кафедрою загального мовознавства вона ініціювала проведення двох республіканських конференцій із проблем “Семантика слова в языке и художественном тексте” і “Русский язык – язык межнационального общения в СССР”. У 1987 р. кафедрою завідував доктор наук М.О.Рудяков. Тут працювали доценти І.С.Михалко, О.М.Серебряков, Т.В.Жарких, викладач Н.М.Манакіна, асистент П.А. Морозов.

У 1981 р. Ж.П.Соколовська, завідувача кафедрою загального мовознавства, захистила докторську дисертацію. Викладачі кафедри вели 3 гуртки, до участі в яких залучалися студенти різних факультетів. Спільно з інститутом удосконалення учителів було підготовлено буклет про досвід роботи учительки СШ № 9 В.І.Кулик. Кафедряни склали картотеку учителів-методистів і заслужених учителів області. Проведено виїзні засідання в Олександрівській СШ № 1 і Созонівській СШ. У 1987 р. в роботі проблемної лабораторії “Системний опис лексики” під керівництвом Ж.П.Соколовської брало участь 12 працівників кафедр загального мовознавства і російської мови. Лабораторія під керівництвом Інституту мовознавства АН УРСР

працювала над створенням фонду української мови та “Ідеографічного словника російської мови”. З проблеми дослідження було проведено міжвузівську наукову конференцію.

У кінці 80-х років діяла об'єднана кафедра російської мови і загального мовознавства, якою завідувала доцент У.В. Тимофєєва. За планом Інституту мовознавства АН УРСР тут проводилась соціолінгвістична практика.

На засіданнях кафедри практичного курсу російської мови, якою завідувала ст. викладач Барабаш В.Г., розглядались проблеми допомоги школам у вивченні російської мови. У середині 80-х років видані методичні рекомендації “Виды заданий для самостоятельной работы по орфографии (для средних профессионально-технических училищ)”, “Как готовится к вступительному экзамену по русскому языку” для школи юного філолога, створеної на базі СШ № 25. Вивчено досвід учителів СШ № 5, 6, 25, Тарасівської восьмирічної школи Новгородківського району з розвитку зв'язної мови й інших проблем. З учителями-словесниками обговорено примірну програму підвищення рівня грамотності учнів старших класів середньої школи, розроблену кафедрою. Новий завідувач кафедрою, доцент В.М. Манакін у праці “Украинско-русское двуязычие: социологический аспект” (К: Наук. думка, 1988) (у співавторстві) на великому фактичному матеріалі із застосуванням соціолінгвістичних методів дослідив проблеми функціонування і розвитку українсько-російської двомовності на прикладі центрального географічного ареалу України. Через рік він узяв участь у Міжнародному симпозіумі під егідою Міжнародної конференції викладачів російської мови і літератури в Ленінграді і Всесоюзній конференції “Двуязычие и многоязычие в СССР” у Москві.

У 1989 р. філологічний факультет розділився на два: факультет української мови і літератури та факультет російської мови і літератури. Деканом першого став випускник вузу, колишній комсорг інституту доцент Л.В. Куценко. Розпочалася робота з виконання “Закону про мови в Українській РСР”. Факультет російської мови і літератури (декан – доцент Л.Г. Показєєва) готував учителів із спеціальностей “Російська мова і література”, “Російська мова і література” (для узбецьких студентів).

Студентам педагогічного факультету передавали свій багатий досвід професори В.О. Горпинич і В.Г. Бурдіян, доценти С.Г. Мельничук, Н.О. Головань, Т.Й. Мельничук, Ю.З. Круть та інші. Деканами працювали Б.В. Кучинський, І.В. Поперешняк, Т.П. Гора. Вивчалися суспільні і психолого-педагогічні науки, українська, російська й іноземна мови, дитяча література, математика, зоологія, ботаніка з основами екології, землезнавство, співи, малювання, ручна праця, фізвиховання, краєзнавство, музика. Діяло психологічне товариство. Студенти I курсу працювали у секції “Пізнай самого себе”, II – “Діагностика педагогічних здібностей першокурсників та учнів 1–3 класів”, III – “Психологія шестирічок”. Таким

чином, робота товариства тісно пов'язувалась із навчальним процесом. У другій половині 80-х років на факультеті введено спецкурси та спецсемінари, які підвищували професійний та загальнокультурний рівень студентів: “Етнографія народів СРСР”, “Культура УРСР”, “Декоративно-прикладне мистецтво”. У 1988 р. відкрилась нова спеціальність “Педагогіка і методика початкового навчання та образотворче мистецтво”, у 1989 р. – “Хореографія”. Випускники другої за кваліфікацією “Учитель початкових класів і хореографії” могли у майбутньому працювати учителями, викладати ритміку, керувати самодіяльними хореографічними колективами. У Кіровограді цю спеціальність було відкрито вперше серед педвузів УРСР. Серед викладачів був і заслужений діяч культури УРСР, художній керівник лауреата премії ім.Ленінського Комсомолу показового дитячого хореографічного ансамблю “Пролісок”, директор обласної школи мистецтв А.Є.Коротков. На факультеті діяли жіночий хор (керівник – кандидат педагогічних наук Е.У.Гуцало), жіночий вокальний ансамбль і оркестр дитячих шумових інструментів (обома керувала викладач С.В.Черненко). Серед випускників були заслужені учителі УРСР, відмінники народної освіти СРСР С.П.Логачевська (депутат обласної ради народних депутатів, кавалер ордена “Знак пошани”), С.Л.Львова, відмінники народної освіти УРСР Р.Р.Губенко, Н.С.Калашникова, О.П.Яровець, Р.Г.Балашова, Н.Г.Силенко, С.В.Бурина, Г.О.Петриченко й інші. Л.Г.Ганевич із Добрянської СШ нагороджена орденами Трудового Червоного Прапора і “Знак пошани”.

У 1982 р. кафедру педагогіки й методики початкового навчання було розділено на 3 кафедри: природничо-математичних дисциплін початкового навчання; філологічних дисциплін початкового навчання; педагогіки і методики початкового навчання. Завідувачем останньої був І.В.Воеводський, який того року захистив докторську дисертацію з філології. З 1985 р. кафедрою завідує кандидат педагогічних наук, доцент Т.Я. Довга, з 1988 — кандидат педагогічних наук, доцент Т.В.Гришина. Уже першого року кафедряни, серед яких було лише 2 працівники (з 9) із ученими ступенями і званнями, видали монографію, рекомендації, 8 статей, тези. Викладачі розробляли методичні рекомендації на допомогу вчителям підготовчих класів, готували буклети з узагальнення їх досвіду, друкували матеріали в журналі “Початкова школа”. У СШ № 4 та інших школах проводились виїзні засідання з проблем запровадження нових підручників.

Кафедрою філологічних дисциплін початкового навчання завідував доктор філологічних наук, професор В.О.Горпинич. Він був автором ряду ґрунтовних праць з російської і української мов, зокрема “Русский язык. Синтаксис: Учебник для педучилищ” (К.: Вища школа, 1986), двох частин підручника “Українська мова” (К.: Радянська школа, 1988) й інших. Доцент Л.В.Живицька була співавтором “Словаря русского языка в картинках” (К.: Радянська школа, 1988). Доцент Ю.З.Круть готував матеріали до

“Української літературної енциклопедії” (1988–1993). Кафедра брала участь у топонімічних дослідженнях Інституту мовознавства АН УРСР. Тут діяла республіканська наукова лабораторія з даної проблеми. Вивчення досвіду Олександрійського педучилища, Маловисківської СШ № 3, позакласної роботи з топоніміки, з розвитку мови мало практичний вихід у публікаціях викладачів.

Першою завідуючою кафедрою природничо-математичних дисциплін початкового навчання стала доцент Т.Й.Мельничук. Згодом її очолив доцент А.І.Кривульченко. Усі викладачі брали участь у керівництві науково-дослідною роботою студентів. Комплексно вивчалась тема “Шляхи підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середній загальноосвітній школі”, з якої було проведено 6 обласних і районних конференцій учителів початкових класів. Проблемам запровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес початкової школи присвячувалась конференція “ЕОМ і формування алгоритмічної культури учнів початкової школи” за участю студентів III–IV курсів. Кандидат біологічних наук, доцент В.Г.Бурдіян видав “Зоологию. Практикум: Учебное пособие для вузов” (К.: Вища школа, 1985), “Там, на нехожених тропинках” (Дніпропетровськ: Промінь, 1987). У кінці 80-х років деякий час діяла єдина кафедра педагогіки і природничо-математичних дисциплін (завідуюча – доцент Т.В.Гришина).

Майже 11 років деканом факультету фізичного виховання працював професор В.С.Язловецький. Наприкінці 80-х років тут кожен третій викладач мав учений ступінь чи звання. Відмінниками народної освіти УРСР були В.С.Бикова, В.А.Грінберг, О.Г.Циганенко, М.Й.Гасман, П.М.Левитський, Л.І.Бурдіян, Б.В.Согрін, В.С.Язловецький, В.В.Мунтянов, В.В.Шерета. У 1986 р. на I курс прийняли 60 чоловік, у т.ч. 15 – із сільської місцевості. Загалом навчалось 2828 чоловік денного і 2041 вечірнього відділень. На кафедрах були відсутніми ЕОМ, відеоманітоли, не вистачало біологічної відеоапаратури. Але колектив факультету мав успіхи у спортивних змаганнях, посівши друге загальнокомандне місце на XVII Спартакіаді педагогічних вузів у 1987 р., третє – в 1989 р. Особливо успішно виступали на республіканських змаганнях збірні команди з художньої гімнастики (тренери В.С.Бикова, О.В.Шевченко) і велоспорту, які неодноразово були чемпіонами і призерами змагань. Багато випускників факультету захистили кандидатські дисертації, очолили кафедри у вузах, нагороджені значком “Відмінник народної освіти УРСР”, урядовими нагородами (Л.М.Коляда, М.С.Биков та ін.).

У 1981 р. лише 1 із 14 викладачів кафедри теорії і методики фізичного виховання мав учений ступінь. На кожного викладача припадало тільки 0,17 др. арк. опублікованих робіт. Із метою поліпшення ситуації у 1986 р. Міністерством освіти СРСР було дозволено кафедрі вести роботу із

стажистами-дослідниками (науковий керівник – завідуючий кафедрою, професор Ю.Г.Васін). По 1990 р. підвищення кваліфікації тут пройшли 4 чоловіки, з яких С.В.Бондаренко і В.М.Пристінський захистили кандидатські дисертації. Кафедральною темою була: “Дослідження захисту методів та засобів фізичного виховання учнів шкіл та вузів”. За її матеріалами Ю.Г.Васін видав монографію “Физические упражнения – основа профилактики ожирения у детей” (К.: Здоровье, 1989), де на основі експериментальних досліджень описано засоби, методи і форми організації занять фізичними вправами. Студенти, які брали участь у науково-дослідній роботі, самостійно виготовляли прості прилади і пристосування, які запроваджувались у практику. Зокрема, у 1986 р. третьокурсник А.Жердій виготовив пристосування для визначення стрибкової активності школярів і гиніометр для вимірювання рухливості. Із студентами заочного відділення проведено науково-практичну конференцію “Оптимізація навчально-виховного процесу з фізичної культури в школі”. Кафедрою було виготовлено стенди “Передовий досвід – у практику”, “Модель учителя фізичної культури”, проведено виїзне засідання у Трепівській СШ, взято участь у педагогічному семінарі для учителів сільських шкіл у Світловодську і Бобринці. У кінці 80-х років діяла спільна кафедра спортивно-педагогічних дисциплін, якою завідував Ю.Г.Васін, а 1990 р. із неї знову виділилась кафедра теоретичних основ фізичного виховання, якою завідував В.С.Язловецький.

Кафедра спорту та спортивних ігор на початку 80-х років не мала жодного науковця. Це створювало певні проблеми для дослідження кафедральної теми: “Шляхи підвищення вдосконалення учбового та учбово-тренувального процесу в середній загальноосвітній школі та на факультеті фізичного виховання”. Лише у середині 80-х років у складі кафедри спортивно-педагогічних дисциплін працював один науковець. У цей час було внесено зміни до робочих програм задля інтенсифікації навчального процесу і поліпшення якості підготовки спеціалістів. На першому курсі вони передбачали самостійне проведення підготовчої частини уроку, ведення зошитів із методики навчання ігровим прийомам, на другому – самостійне проведення окремих ігрових прийомів, на третьому – самостійне проведення уроку зі спортивних ігор із включенням великої кількості рухливих ігор та естафет на координацію рухів (для заходів у групах продовженого дня, великих перерв), на четвертому – методику суддівства змагань (ділові ігри). Завідуючий кафедрою К.К.Мартишевський підготував монографію “Советский волейбол на Олимпийских меридианах” (К: Молодь України, 1987).

1981 р. 7 із 8 викладачів кафедри анатомії і фізіології людини мали вчені ступінь або звання, видавши 19 публікацій (в середньому по 1,43 др.арк на 1 працівника). 2 викладачі підвищили свою кваліфікацію, 7 керували НДРС.

Високий науковий потенціал дозволив кафедрі виконувати 2 із 3-х по КДПІ колективних тем, які координувалися АПН СРСР у 1985 р.: “Морфофункціональне дозрівання мозку дітей і підлітків” (доцент Г.Ф.Лук'яненко та ст.викладач теорії і методики фізвиховання В.В.Мунтянов) і “Особливості енергетичного обміну і вегетативних функцій підлітків” (доценти П.М.Левитський, В.С.Язловецький та ін.). Головною науково-дослідницькою організацією з даної проблеми був НДІ фізіології дітей і підлітків АПН СРСР. У 1987 р. кафедрою завідував кандидат біологічних наук Б.В.Согрін. Цей же ступінь мали всі інші викладачі підрозділу – Л.І.Бурдіян (вона очолила кафедру у кінці 80-х років), В.Г.Топало, П.М.Левитський, Г.Л.Лук'яненко, С.І.Лялюхіна. Того року П.М.Левитський і В.С.Язловецький видали посібник “Вред алкоголя и никотина” (К.: Радянська школа, 1987), а через 2 роки вийшла їх монографія “Дыхательные упражнения в физическом воспитании” (К.: Здоровье, 1989).

За умов монопартійної системи в Радянському Союзі, ідеологізації усіх сторін життя, зокрема освітянської галузі, важливу роль у професійній і громадській атмосфері вузу, міста, області відігравали загальноінститутські кафедри суспільних наук, зокрема історії КПРС. Нею було проведено обласні науково-практичні конференції “Завдання патріотичного та інтернаціонального виховання учнів в світлі вимог реформи школи”, “Вчителю – знання і навички лектора”, до 70-річчя встановлення Радянської влади на Україні та ін. У кінці 80-х років перед кафедрою, якою завідував кандидат історичних наук П.М.Безтака, постало завдання критичного переосмислення історії єдиної і керівної в СРСР Комуністичної партії. Втім, час, відпущений історією ХХ ст. КПРС, а відповідно й цій кафедрі, завершувався. Сьогодні, згадуючи 1960–1980-і рр., Петро Минович акцентує увагу на “політизації навчально-виховного процесу. На заняттях із суспільних дисциплін на всіх факультетах обов'язково вивчалися матеріали й рішення останніх з'їздів КПРС і пленумів ЦК КПРС. Щотижня в групах або на курсах протягом 45 хв. проводилися політінформації, де виступали викладачі-суспільствознавці, комуністи, студенти. Представники кафедр суспільних наук не рідше, ніж щомісяця читали лекції по лінії Товариства “Знання”, а також обкому Компартії України в трудових колективах чи за місцем проживання населення. Велика робота була проведена ними (і викладачами української філології) під час написання “Історії міст і сіл”, за яку ряд авторів були відзначені. І ще цікавий факт. У 60-х роках, під час хрущовської “відлиги” в педінституті почали залишати на роботу кращих випускників. Що ж до оцінки діяльності кафедри історії КПРС, то в 1978–1988 рр. вона посідала 1–2 місця у соціалістичному змаганні кафедр вузу”. До цього ветеран додає, що дисципліна в аудиторіях раніше була на багато кращою, погіршилася ж вона з початком набору абітурієнтів на комерційних

засадах, коли до інституту почали приходити помітно слабші (як правило, за наслідками співбесіди) студенти.

Подібні завдання стояли перед кафедрою марксистсько-ленінської філософії і наукового комунізму, де в 1981 р. було 18 викладачів, у т.ч 1 доктор і 7 кандидатів наук і доцентів. Вони досить плідно працювали по лінії НДРС, підготувавши 9 дипломантів республіканського конкурсу студентських робіт. Викладачі читали сотні лекцій для учителів, підготували методичні рекомендації для керівників шкільних факультетів з основ комуністичної моралі, з використання матеріалів XXVII з'їзду КПРС у курсі суспільствознавства, з контрпропагандистської роботи шкіл, брали участь у проведенні обласних семінарів голів рад з марксистсько-ленінської освіти педагогічних кадрів при райміськвно і пропагандистів шкіл наукового комунізму, організували у кіровоградських СШ №№ 11 і 34 політичні клуби. Кафедрою філософії і наукового комунізму завідувала кандидат філософських наук Н.О.Толмачова. 1986 р. було створено дві окремі кафедри: наукового комунізму (завідуючий -доцент Ю.П.Сурмін) і філософії (завідуюча – Н.О.Толмачова, 1989 р. – доцент Л.Г.Дротянко). До останньої, зокрема, входили доценти В.М.Воєводін, Г.Я.Гур'янова, старші викладачі В.В.Яцук, Л.В.Перевозник, викладачі П.А.Тарасенко, А.В.Зеленюк, асистент В.О.Онишко. Ю.П.Сурмін керував лабораторією соціологічних досліджень проблем виховання, створеною на базі кафедр наукового комунізму, педагогіки і психології.

Викладачі кафедри політичної економії брали участь у дослідженні теми “Вдосконалення змісту, методів та засобів навчання в умовах загальної обов'язкової середньої освіти”. Було видано 5 навчально-методичних посібників для учителів, у т.ч. 2 у видавництві “Радянська школа”. Більшість кафедрян керувала НДРС. Вагомим був творчий доробок професора Б.Л.Дратвера. У 1986 р. замість доцента В.І.Вибрика завідувати кафедрою призначено старшого викладача В.Л.Лисову.

Важливу роль в освітянському вузі покликана відігравати кафедра педагогіки. 13 її викладачів підготували за перші два роки XI п'ятирічки 36 робіт, у т.ч. 21 статтю. Перу доцента А. Розенберга належали навчальні посібники для шкіл (Пионерская организация в борьбе за знания. – М.: Просвещение, 1986) і училищ (Педагогика. – Там же, 1988). У 1990 р. він став доктором наук. За результатами праці з колективної теми “Проблеми комуністичного виховання в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського та їх творче застосування в практику школи” кафедра провела дві обласні конференції: у 1983 р. до 65 річчя педагога – “Проблеми формування всебічно розвиненої особистості в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського” і в 1985 р. – “Проблеми комуністичного виховання в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського”. Питанням вивчення і пропаганди матеріалів реформи школи були присвячені науково-теоретичні

конференції студентів старших курсів, педагогічні читання, студентські олімпіади, конкурси педагогічної майстерності. У Києві вийшли методичні рекомендації А.Я.Розенберга, І.Г.Ткаченка, Т.В.Азарової, А.С.Бика (завідуючий кафедрою). У 1984–1986 рр. вийшло 22 публікації з узагальнення педагогічного досвіду шкіл і педпрацівників області. Герой Соціалістичної Праці І.Г.Ткаченко керував лабораторією “Трудове виховання і профорієнтація учнів”.

У зв'язку з низьким відсотком викладачів кафедри психології із ученими ступенями і званнями протягом 1981–1982 рр. троє з них поступили до аспірантури, четверо – підвищили кваліфікацію. Від чотирьох гуртків і проблемних груп на республіканський конкурс було направлено 4 студентські роботи, з яких 2 відзначено дипломами. Цікавою формою роботи студентів була діяльність створеного у 1983 р. психологічного товариства педфаку, яким керувала завідуюча кафедрою, доцент Н.О.Головань. До нього входили понад 40 осіб, які вели науково-дослідну роботу з ряду важливих напрямків психології навчання та виховання школярів і “шестирічок”. Із цього року кафедра перейшла на нову методику ведення лабораторних занять, де передбачалось із проблематики: “Увага, пам'ять, мислення, уява, почуття та емоції” використовувати конкретні діагностичні методики. З першого курсу всі студенти підгрупи розділялись на пари, досліджуючи один одного, по чергово виступаючи експериментатором. Отримані результати потім аналізувалися. Проводилися лекторії для батьків і учнів кіровоградських шкіл №№ 6, 26, Суботцівської Знам'янського району. Кафедра брала участь у психологічних спостереженнях у Зибківській школі з 1980 по 1982 рр. за експериментами М.П.Щетиніна. Із 1984 р. кафедрою завідував доцент Г.В.Дьяконов, з 1988 – доцент П.В.Лушин.

Загальноінститутська кафедра іноземних мов у 1982 р. за кількістю працівників була найчисельнішою у педінституті. 22 викладачі керували і найбільшою кількістю гуртків та проблемних груп – 15, досліджували тему “Вдосконалення змісту методів системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів”. Було видано методичні розробки для учителів “40 років Великої Перемоги” (англійською, німецькою і французькою мовами), відвідано ряд уроків іноземної мови у СШ № 5. Завідуючий кафедрою, кандидат філологічних наук Т.Д.Зеленко був автором ряду праць, у т.ч. посібника “Молодєжь планеты в борьбе за мир, дружбу и солидарность” (К.: Радянська школа, 1987). У 1988 р. кафедру очолив старший викладач О.О.Гуменюк.

Із 10 викладачів кафедри фізичного виховання на початку 80-х років жоден не мав ученого звання чи ступеня. У 1985 р. кафедру очолив доцент, кандидат філологічних наук М.М.Балан. У 1990 р. кількість працівників зросла до 15 чоловік, (у т.ч. 1 доцент). Більшість із них були випускниками КДПУ. Вони проводили велику роботу з організації діяльності студентських

спортивних гуртків, викладацьких змагань, які судили М.О.Крикуненко, Є.О.Хромочкін, Л. Сиділо, інші викладачі й асистенти. При розв'язанні завдань спортивно-масової та оздоровчої роботи, підготовці майстрів і кандидатів у майстри спорту, першорозрядників кафедра працювала в тісному контакті зі спортклубом “Буревісник”. Щорічно проводилися викладацькі і студентські спартакіади, організовувалися осінні та весняні легкоатлетичні кроси, спортивні конкурси і вечори. Майбутні вчителі оволодівали знаннями, вміннями та навичками проведення і суддівства спортивно-масових заходів.

На кафедрі цивільної оборони і медичної підготовки діяло наукове студентське товариство “Медична сестра” (керівник – кандидат медичних наук Є.В.Бреусова), у якому брали участь близько 200 першо-, друго- і третьокурсниць. Діяли проблемні групи “Токсикологія”, “Травматологія”, “Цивільна оборона”, “Шкідливі звички і боротьба з ними”. Основною формою студентської роботи було складання науково-реферативних повідомлень з актуальних медико-соціальних тем із використанням основної і додаткової літератури. Кафедрою цивільної оборони з 1984 р. завідує кандидат медичних наук В. М. Скороход. Тут працювали також кандидат наук М.І.Батирев, В.Г.Топало, В.М.Тарасов, Г.Ф.Лук'яненко та ін.

Відбулися зміни у кадровому складі ректорату і його структур. Проректором із навчальної роботи став кандидат філологічних наук Б.В.Кучинський, адміністративно-господарської частини – Д.М.Кулик. Із 1984 р. функції головного бухгалтера покладено на К.А.Андрієнко. Інститутською бібліотекою в 1983 р. призначено керувати І.В.Сворень, а канцелярією в 1985 р. – В.П.Виноградову.

У 80-х роках студентський профспілковий комітет у великій мірі залежав від вузівських комітетів комсомолу і партії. Але й за цих умов він виконував функції організації студентського життя. Профком через студклуб проводив тижні факультетів, засідання клубів “Співбесідник”, “Трибуна громадської думки”, вечори-портрети, ділову гру “Якщо ти учитель”, шоу-конкурси “Самая, самая...”, “Диво-студентка”. У 1989 р. після закінчення фізико-математичного факультету головою студпрофкому обраний Валерій Радул. Того року було створено нову комісію з перевірки роботи їдалень і можливостей збільшення їх площ. Велося соцзмагання за кращий гуртожиток, кімнату, аудиторію. Переможці отримували нагороди, подяки, путівки. Контролювався ремонт гуртожитків (кращими були №№ 1, 2). Комітет проводив самостійно розселення студентів, розглядав питання псування меблів у аудиторіях, займався оснащенням кімнат для клубів за інтересами, готував трудові агітбригади, які працювали і давали концерти в селах. Протягом ряду років у вузі проходив серед молоді конкурс на кращого лектора. Відбувалися спортивно-оздоровчі свята по факультетах. Активно використовувалась критика негативних явищ у газеті “Радянський студент”.

Викликали інтерес КВК між факультетами, спеціальностями, вузами, конкурс першокурсників із художньої самодіяльності “Алло! Ми шукаємо таланти”, “Студентська весна”, “Гуморина”, посвяти в студенти. Вирішувались проблеми матеріальної допомоги. Студпрофком із метою оздоровлення залучав студентів до здачі норм ГПО, створював команди з баскетболу, волейболу, боротьби та інших видів спорту, надавав путівки до будинків відпочинку “Металург”, “Рассвет”, “Нива”, ім.Семашко, “Донбас”, “Алушта”, “Солнечный”, “Ставрополь”, у поїздки до Москви, Ленінграда, Коломиї, Володимира-Суздальського, Новгорода, Пскова, Карпат, за кордон. Влітку працювали будзагони, у т.ч. безкорисливої праці, які перераховували зароблені кошти до Фонду миру.

Профспілковий викладацький комітет у 1983 р. знову очолила кандидат історичних наук, доцент О.М.Цигульська. У період відносної фінансової стабільності працівникам інституту надавалася матеріальна допомога, отримали квартири В.Н.Пашукова, В.О.Онишко, О.А.Житков, О.Д.Брайченко, О.О.Рафальський, Т.М.Мізін, Ю.А.Соколовський та інші. Профбюро факультетів очолювали авторитетні активісти Черкасова М.С. (історичний), Манакін В.М. (філологічний), Добридень Л.І. (педагогічний), Каленнікова Т.А. (фізико-математичний), Гасман М.Й. (фізичного виховання) та ін. Профспілчани розподіляли подарунки дітям до Нового року. Усі бажаючі отримати місця для дітей у дошкільних закладах забезпечувались ними. Перші місця у колективному й індивідуальному соцмаганні 1985 р., яке проводив профком, посіли факультет іноземної мови (декан – Бабич В.М., секретар парторганізації – Хрипун В.О.), в.о. професора кафедри політекономії Дратвер Б.Л., ст.викладач кафедри педагогіки, кандидат педагогічних наук, Герой Соцпраці Ткаченко І.Г., викладач кафедри німецької мови Артамановська С.П., лаборант підготовчого відділення Прилипко Н.В. (майбутній начальник навчального відділу), завідувач педпрактикою (з 1978 р.) Дубіна Н.І. Протягом 1986–1989 рр. оздоровилося в санаторіях і пансіонатах 80 профспілчан, розподілено 6 автомобілів. Проводились екскурсії до Мінська, Волгограда, Кишинева, Києва, Павлиша, “Лісової пісні”, на хутір Надію.

За період з 1980 по 1990 рр. комсомольська організація інституту зросла із 2699 до 3101 чоловіка. Студенти брали участь в утвореній 1981 р. міській школі освіти комсомольського активу, яка працювала під методичним керівництвом кафедри історії КПРС. Із 1982 р. починає діяти при факультеті громадських професій школа комсомольських пропагандистів і районна школа молодих комуністів. У 1983 р. проводиться конкурс на кращий реферат і кращого студента-лектора. У 1985 р. комітет комсомолу очолив викладач історичного факультету О.О.Рафальський. Комітет керував студзагонами, які виїжджали за кордон. Зокрема, студентський загін “Дружба” працював у Толбухіні (Болгарія). Його командиром був викладач

кафедри історії СРСР О.Д.Брайченко. За путівкою комітету комсомолу студенти історичного факультету проводили піонерсько-шефську роботу в ЖЕУ № 1. Вони керували гуртками за інтересами “Санітарний”, “Чудесниця”, вишивки і випалювання, брали участь у роботі лекторської групи, працювали з неблагополучними підлітками. Одним із провідних напрямків комсомольської діяльності фізико-математичного факультету була робота групи “Пошук”. Пошуківці шефствували над могилою Невідомого солдата у селищі Новому, збирали матеріали для факультетської кімнати бойової слави. Комсомольці музично-педагогічного факультету організували у підшефному інтернаті № 2 хор 1–3 класів, провели бесіди про Рєпіна, Шишкіна, Сурикова, Рождественського, Асадова. Було проведено концерт у в/ч Канатова. За участі комсомольців у 1988 р. створюються студентські деканати, які розподіляли стипендії, контролювали успішність, працювали із академборжниками, стежили за дисципліною. Того року 320 бійців 10-и студбудзагонів працювали в Онуфріївському, Світловодському, Маловисківському, Бобринецькому, Новоукраїнському районах Кіровоградської області і в колгоспі “Победа” Радянського району Кримської області (загін “Полум'я” педфаку). Деякі студенти ставали депутатами місцевих Рад, звітуючи про свою роботу в інститутському комітеті комсомолу.

У 1983 р. вузівський осередок Компартії України очолив кандидат історичних наук Т.І. Бабак. З початком перебудови партком брав участь у створенні дієвого резерву керівних кадрів закладу, факультетів і громадських організацій, курирував питання інтернаціонального виховання, зокрема підготовки кімнати, присвяченої Узбецькій РСР, контролював відвідування викладачами гуртожитків, проводив роботу з удосконалення громадсько-політичної практики студентів. 28.01.1986 року партком розглянув питання про роботу художньої Ради інституту з організації морального і естетичного виховання студентів. У її складі діяли вокально-хорова, хореографічна, екскурсійна, бібліотечна секції, секції театру і виразного читання, образотворчого мистецтва, масово-концертної діяльності. Було проведено фестиваль художньої самодіяльної творчості студентів. За окремим планом діяв кабінет естетики. Через кілька тижнів, заслухавши інформацію члена парткому Воєводіна В.М., відзначалося, що кімнатами-музеями інституту проводиться робота з комуністичного виховання студентів у формі лекцій-екскурсій, семінарів-екскурсій, зустрічей із діячами літератури і мистецтва, конкурсів. На загальних партзборах у 1987 р. говорилося, що ведуть заняття на належному науково-методичному рівні, чітко організовують самостійну роботу студентів професор Горпинич В.О. доценти Показєєва Л.Г., Головань Н.О., Черкасова М.С., Парсамов С.С., Мельничук Т.Й., Горпинич Н.Г., Панченко В.Є., Садохіна Т.П., Покоłodний Л.Д., Попов І.В., Вороний О.М., Лялюхіна С.І.

На рубежі 80–90-х років створюється ряд нових організацій – Товариство української мови ім. Т.Шевченка, Народний Рух України за перебудову, Українська Республіканська партія, міський клуб “Перевесло” та ін., проходять перші альтернативні вибори до Рад. У цих процесах беруть активну участь комуністи КДП В.М.Воєводін, В.О.Онишко (кафедра наукового комунізму), В.Є.Панченко, Г.Д.Клочек, М.К.Смоленчук, Л.В.Куценко (кафедра української літератури), В.В.Постолатій (кафедра педагогічних і природничо-математичних дисциплін початкового навчання), В.М.Репало (кафедра політекономії) та ін. Володимир Панченко увійшов до складу Верховної Ради України і обласної ради. Валерій Репало став депутатом Кіровоградської обласної Ради. Нового секретаря парткому вузу Миколу Садового було обрано до складу бюро обкому КПУ.

Партком ідеологічно керував іншими вузівськими громадськими осередками. Групою народного контролю велася боротьба з порушенням дисципліни (пропусками занять), перевірялася якість їжі у закладах громадського харчування. Про недоліки інформувались декани, проректор, ректор, друкувалися матеріали в “Радянському студенті”. Особливо активні пропагандисти здорового способу життя (Бреусов, Загідуллін, Мунтянов, Євгененко, Бобочко, Захаров, Матвієнко, Показєєва) увійшли до бюро первинної організації товариства боротьби за тверезість.

Високі вимоги до розвитку художньої творчості сприяли творчим успіхам чотирьох народних самодіяльних колективів вузу. У 1981 р. народний ансамбль танцю “Юність” представляв УРСР (разом із духовим оркестром Львівського політеху) на святі пісні й танцю студентів прибалтійських республік “Гаудеамус-VIII”. У 1983 р. колектив став лауреатом міжнародного фольклорного конкурсу в Болгарії. Кіровоградці обмінювалися творчими візитами з ансамблем “Калина” Полтавського педінституту. У 1985 р. ансамбль став дипломантом всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Москві. Колектив виступав на телевізійному конкурсі “Сонячні кларнети”, перед будівельниками гірничозбагачувального комбінату з Чехословаччини та НДР, став лауреатом фольклорного конкурсу в Польщі, у творчих концертах-звітах області в палаці “Україна” (м. Київ). При “Юності” у 1984 р. створено його супутник – дитячий хореографічний ансамбль “Вітерець” СШ № 34. У 1985 р. замість В.С.Босого керівником ансамблю призначається В.Ф.Похиленко. У 1990 р. до репертуару входили “Вступні хороводи”, “Українська полька”, “Буковинський козак”, “Василечки”, “Русский народный танец”, “Рапсодія”, “Рахівчанка”, “Вихиляси”, “Троїсті музики”, “Гопак” та інші. Колектив взяв участь у концерті з нагоди 60-річчя вузу. До складу художньої ради ансамблю входили В.Ф.Похиленко (худ.керівник), І.В. Данилов (зав.відділом хореографії), А.В.Соколенко (учитель СШ № 18), В.І.Дроздов та О.В.Хоминська (студенти).

Народною хоровою капелою підготовлено і виконано більше 50 творів російської, української і зарубіжної класики, а також відомих радянських композиторів. У 1989 р. відбулися творча зустріч із хоровим колективом “Добруджанські звуки” (Толбухін, Болгарія), туристичні поїздки Володимир – Суздаль – Гусь-Хрустальний, до Молдавії, виступ на святі рідної мови. У 1990 р. до репертуару входили музичні твори М.Лисенка, І.Лученка, А.Ешпая, Б.Сметани, М.Светлова, Я.Мединя, Є.Козака, М.Леонтовича, М.Косенка, Дж.Верді.

Десятки років пропагував театральне мистецтво і художнє слово серед студентської, учнівської та робітничої молоді народний театр “Резонанс”. Його учасники самі виготовляли костюми і реквізит. Керівник театру В.Д.Дейнекін вів курс виразного читання для студентів, допомагав готувати вечори, агітбригади, концерти. У репертуарі другої половини 80-х років були “Наедине со всеми”, “Сверчок”, “История одной любви”, “Ночь после выпуска”, “За двома зайцями”, “Хрустальный башмачок” та ін. У 1989 р. остання вистава демонструвалася на республіканському телебаченні. 1990 р. 26 вистав було показано в КДПІ, 8 – у Феодосії, по 1 – у Сімферополі, Олександрії, с.Рівному.

У 1984 р. оркестру народних інструментів присвоєно звання народний. Під керівництвом ст. викладача музпеду, заслуженого працівника культури УРСР Г.Л.Бродського колектив успішно виступав на республіканських і всесоюзних сценах, кілька разів виїздив за кордон. У якості самодіяльних студентських колективів діяли духовий і естрадний оркестри, вокальні групи, ансамблі, оркестр “Традиція” (керівник – доцент В.І.Дряпіка).

Розділ 4. ДО УНІВЕРСИТЕТУ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ (1991 – ВЕСНА 1999 рр.)

За умов економічної кризи, падіння престижу професій гуманітаріїв педінститут шукав нові форми роботи, вихід зі складної соціально-економічної ситуації. Відбувалося скорочення штатів, утримуваних за рахунок бюджету, і збільшення платних послуг. Відкрилися природничо-географічний і педагогічно-індустріальний факультети, правове відділення, коледж і ліцей, вводилися нові спеціальності. Здавалася в оренду педакадемії частина приміщення інституту. В експлуатацію введено новий п'ятиповерховий корпус. Відтепер посвята в студенти відбувається тут. Педінститут отримує ім'я В.К. Винниченка (02.03.93). Починається збір коштів на пам'ятник земляку, письменнику, керівнику уряду Центральної Ради. Він мав бути споруджений на місці знятого в ці часи пам'ятника В.І.Леніну.

На початку 90-х років важливими завданнями колективу були гуманістична спрямованість освіти, демократизація системи викладання, незалежність навчально-виховного процесу від втручання політичних партій, громадських, релігійних організацій та рухів, неухильне дотримання “Закону про мови в Українській РСР”, поліпшення спільної роботи з школами та органами народної освіти з відбору здібної молоді для навчання у вузі, здійснення широкої педагогічної професійної орієнтації учнів, зближення НДР з вимогами практики. Особлива увага приділялась використанню у навчальному процесі сучасних технічних засобів навчання, мікрокалькуляторів та ЕОМ, системи телебачення, підготовці студентів до використання ТЗН, мікропроцесорної і електронно-обчислювальної техніки в школі. Виходячи із постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 1992 р. “Про акредитацію вищих навчальних закладів”, центральним завданням колективу стала акредитація. У її ході активно пропагується ідея перетворення педінституту в університет.

Проводилися заходи з підвищення активності студентів. 1993 р. відбувся диспут друго- і третьокурсників факультетів української філології та іноземних мов “Сучасний учитель. Який він?” за участю соратника В.О.Сухомлинського доцента Д.Ю.Стельмухова і делегата Українського з'їзду працівників народної освіти, директора СШ № 21 В.І.Каюкова. Його переможці – студенти В.Попович, О.Назаренко та А.Безкровна отримали грошові премії. Вперше кафедра української мови провела конкурс на

кращого знавця мови серед студентів неспеціальних факультетів, переможцями якого стали Л.Лимар (ф-т іноземних мов), І.Резніченко (фізико-математичний ф-т), О.Шарова (фізико-виховний ф-т), С.Мотуз (історичний ф-т). В актовому залі відбулося вручення дипломів першим лауреатам літературної премії ім.Є.Маланюка, заснованої кафедрою української літератури і акціонерним товариством “КУБ” В.Шевчуку, В.Рубану і Н.Поклад. Два перших лауреати до цього виступали з циклом лекцій у вузі.

На всіх факультетах у 1991 р. було 3314 студентів денної форми навчання і 1518 – заочної (тривалий час завідує заочним відділом Л.Г. Білан, консультпунктом – Л.І. Мазурак). До середини 90-х років щорічний набір зменшувався. Але в 1994–1995 навчальному році з'явилися перші комерційні групи. З цього часу відбувається паралельне навчання на державній та комерційній основах і, з кожним роком збільшується чисельність студентів, які компенсують витрати державі на навчання. Із 3156 в 1993–94 навчальному році кількість студентів денної форми навчання зросла до 3551 в 1996–97 н. р. Полегшений варіант (співбесіди) вступу за платною формою, слабкість шкільної освіти, неможливість усіх батьків здібних дітей оплатити навчання приводили до погіршення контингенту студентів, що виразилося, зокрема, в успішності і відвідуваності. Якщо на початку 90-х років остання складала близько 90%, то в 1995–1997 рр. – близько 82%. Поряд з цим високим був відсоток успішності випускників (98,4 – у 1991–1992 н.р., 99,8 – у 1994–95 н.р.). Зменшення набору першокурсників у 1990–1993 рр. привело до зменшення чисельності випускників стаціонарного відділення із 636 у 1992 р. до 514 – у 1995 р. (519 осіб у 1996 р.). 01.01.1999 р. в інституті навчалося 3879 студентів денної форми навчання і 1954 – заочної.

Об'єктивно кращій оцінці знань сприяла письмова форма іспитів. Під час усних іспитів був присутній актив групи. У 1991–1992 н.р. вперше запроваджується читання курсу історії України для непрофільних факультетів. Кафедри спрямовують роботу на деідеологізацію навчання, створення умов для вільного світоглядного самовизначення студентської молоді.

У 1994 р. при вузі створюється науково-виробничий комплекс “неперервна освіта” з підготовки і відбору здібних абітурієнтів. До його складу увійшли Олександрійське вище педучилище, Маловисківський коледж, Новомиргородський ліцей, кіровоградські школа-інтернат і СШ № 5, гімназія, інші заклади. З 1996 р. діє обласне відділення Малої академії наук, президентом якого обрано ректора педінституту О.Є.Поляруша.

У травні 1994 р. були проліцензовані всі спеціальності КДПІ. У грудні 1995 р. на факультетах проведено самоаналіз. 13 червня 1996 р. вуз атестується і отримує ліценції на підготовку магістрів. 17 грудня 1996 р. ДАК приймає рішення про зміну статусу інституту на педагогічний університет.

4 квітня 1997 р. уряд України прийняв постанову № 303 про створення на базі педінституту, що ліквідовувався, Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Привітати колектив до приміщення обласної філармонії завітали гості, зокрема народні депутати М.Сирота, М.Жулинський, І.Шаров, Б.Олійник, В.Яворівський, віце-прем'єр-міністр України І.Курас, представники обласної і міської влади, кіровоградських вузів. У адресі Президента України Л.Кучми говорилося: “Впевнений, що надання університетського статусу сприятиме підвищенню рівня навчально-виховного процесу і наукової роботи, примноженню вашого внеску у розвиток вітчизняної педагогічної науки і практики. Бажаю вихованцям університету та їх наставникам вагомих здобутків у благородній справі – сіяти розумне, добре і вічне”. Через місяць перші дипломи університету отримали випускники, показавши якісний показник успішності майже 80 %.

За своїм Статутом КДПУ мав готувати згідно з державним замовленням висококваліфікованих фахівців відповідно до державних стандартів у системі безперервної педагогічної освіти, сприяти поширенню наукових знань, здійснювати культурно-просвітницьку діяльність серед населення. Університет міг випускати фахівців за рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра.

“Радянський студент” перейменовується в “Освітянський гарт”, а згодом – в “Університетський меридіан” (редактор – В.Романцевич). У 1998 р. виходить “Інформаційний вісник” (редактор – А.Гурбанська). Тут публікувались інформації про студентське життя, роботу викладачів. Із газет читачі дізнавались, скажімо, про виникнення відділення журналістики на факультеті громадських професій, приїзд до вузу українського поета з Канади Яра Славутича, якому тут було присвоєно почесне звання професора. До 70-річчя вузу вченою радою було прийнято рішення написати його історію. Це було здійснено авторським колективом (кандидати педагогічних – Постолатій В.В. та історичних наук Шевченко С.І.).

Наприкінці 90-х років університет мав 6 навчальних корпусів, 42 лабораторії, 2 спортивних зали, стадіон, 4 гуртожитки, 2 їдальні, буфет. Працював санаторій-профілакторій “Юність” на 50 місць із затишними кімнатами, триразовим харчуванням та кімнатою відпочинку. Тут студенти і викладачі можуть також лікуватися. Їм пропонують фізіопроцедури, голкорефлексотерапію, масаж, ванни, інгаляції, ЛФК, а також надають поради досвідчені терапевт і голкотерапевт. У мальовничій приміській зоні розташовувався спортивно-оздоровчий табір “Буревісник”. На площі 0,87 га розміщувалося 4 фінських дачних будиночки, 10 житлових вагончиків, їдальня на 50 місць. Будувався відновлювальний центр. У таборі могли розміститись одночасно 128 осіб. За кілька десятків метрів від КДПУ команда вищої футбольної ліги “Зірка” Кіровоград (за яку виступали й

випускники вузу) приймала кращі команди України у боротьбі за звання чемпіона і кубок незалежної держави.

Правилами прийому передбачалась можливість навчання у вузі представників будь-якої держави на контрактній основі. Іноземні громадяни українського походження, які отримали направлення на навчання від офіційно зареєстрованих українських національно-культурних товариств, при виборі спеціальностей “українська мова та література”, “історія та основи правознавства” користувалися такими ж правами, як і громадяни України. Бакалаври, спеціалісти і магістри готувалися за спеціальностями: “українська мова та література”; “українська мова та література і англійська мова”; “російська мова і література та українська мова і література”; “російська мова і література та англійська мова”; “російська мова”; “історія та правознавство”; “історія та народознавство”; “історія та географія”; “початкове навчання”; “початкове навчання та практична психологія”; “початкове навчання та образотворче мистецтво”; “початкове навчання та дошкільне виховання”; “початкове навчання та хореографія”; “хореографія та народознавство”; “хореографія та іноземна мова”; “математика та основи економіки”; “математика та основи інформатики”; “математика та фізика”; “фізика та математика”; “трудове навчання та інформатика”; “інформатика”; “фізика та трудове навчання”; “трудове навчання”; “англійська та німецька мови”; “англійська мова та українська мова і література”; “англійська мова та російська мова і література”; “німецька та англійська мови”; “німецька мова та українська мова і література”; “англійська мова”; “фізичне виховання”; “музичне виховання та художня культура”; “музичне виховання та народознавство”; “хімія та біологія”; “географія та біологія”; “правознавство”. Із усіх спеціальностей готувалися фахівці й на екстернатній основі. У цей час проректором із навчально-виховної роботи призначено О.Брайченка. Нову посаду проректора із навчально-методичної роботи посіла О.Крижанівська.

Висококваліфіковані науково-викладацькі кадри, матеріальна база, авторитет КДПУ дали змогу мати у своєму складі навчальні заклади іншої, відмінної від основної, профільної орієнтації. З 1999 р. на базі університету працював “Кіровоградський навчально-науковий центр Одеської державної юридичної академії” (керівник – канд.іст.н. Козир І.А.). За спеціальністю “Правознавство” випускники отримували кваліфікацію спеціаліста-юриста на факультетах державного управління і міжнародно-правових відносин, цивільного права і підприємництва та судово-прокурорському. Студенти 2 роки навчалися у Кіровограді, а з III курсу – в Одеській академії. 27.4.1999 р. на базі університету відкрито філіал Української державної фармакадемії (декан-організатор, канд.мед.н. В.М. Скороход). Його студенти також після II курсу переводилися до базового навчального закладу – в Харків (тепер – Національний фармацевтичний університет). 1998 р. розпочало діяльність

відділення правознавства (завідуючий – випускник іст-факу, канд.іст.н., доц. В.М. Орлик) для надання освітньої кваліфікації молодшого спеціаліста. Новостворений факультет довузівської та післядипломної освіти (декан канд.філолог.н., доц. – А.Гурбанська) проводить підготовчі вечірні та очно-заочні курси, предметні консультації, дні відкритих дверей, тести, контрольні роботи, пробні іспити. У ліцеї університету учні 10–11 класів за обраним профілем вивчають дисципліни філологічного, математично-природничого та історико-правового комплексів.

Значно зріс науковий потенціал вузу. У 1991 р. працювали 6 докторів і 191 кандидат наук, що складало 49,6% викладацького складу. Протягом року було захищено 12 кандидатських і одну докторську (доцент В.П.Марко) дисертацій. Розширило можливості наукової роботи створення наступного року Кіровоградського відділення Української Академії оригінальних ідей, яке очолив доктор технічних наук, професор кафедри математики З.Філер. 8 кандидатських і 1 докторську (В.А.Василенко, згодом – проректор КДПУ з навчально-виховної роботи, ректор кіровоградських педакадемії та інституту комерції) було захищено в 1993 р. За участь у розробці Соросівської програми підтримки освіти 7 працівників інституту одержали гранти Сороса. У 1995–1997 рр. за результатами першого загальнодержавного конкурсу стипендію Кабінету Міністрів України отримували молоді викладачі вузу О.В. Волчанський (майбутній зав. науково-дослідною частиною), В.В. Радул (майбутній зав.кафедрою, докт.пед.н., проф., ректор вузу), О.А. Семенюк (майбутній керівник ліцею, факультету довузівської підготовки, кафедри, докт.філолог.н., проф.). Останній, як і С.І. Рябець (майбутній начальник навчального відділу), такого права удостоювався двічі. Першим доктором соціологічних наук, який захистився у роки незалежної України, став Ю.П.Сурмін.

Станом на 1 січня 1995 р. працювало 378 викладачів, серед яких 15 докторів і професорів (4%), 190 кандидатів наук і доцентів (50%). Доценти Лучик В.В., Манакін В.М. і професор Мельничук С.Г. захистили докторські, 7 викладачів – кандидатські дисертації. 24 працівники було направлено до цільової аспірантури, 9 – вступили до докторантури. У 1996 р. в інституті нараховувалось 57 % викладачів із вченими ступенями і званнями, за чим педвуз поступався серед подібних закладів лише колегам з Києва й Одеси. Докторські дисертації захистили кандидати історичних наук С.С.Парсамов і В.В.Крутіков. До отримання університетського статусу вуз мав 7 академіків галузевих наук, 25 професорів, докторів наук, 2 народних артисти, понад 200 кандидатів наук. У заснованій 1996 р. магістратурі відбувся випуск перших 16 магістрів. Діяла власна аспірантура із 7 спеціальностей, докторантура. 1997 р. захистив докторську дисертацію доцент В.І.Дряпіка. У 1998 р. працювало 60,2% співробітників із ученими ступенями і званнями, докторські дисертації захистили філологи В.М.Ожоган і В.Є.Панченко. Із

1991 по 1997 рр. відбулися помітні кількісні і якісні зрушення у публікаційній роботі. Число щорічно виданих монографій за цей час збільшилось із 4 до 8, навчально-методичних посібників – із 4 до 49, статей – із 110 до 332, загальна кількість наукових робіт – із 413 до 539. Активно друкувались матеріали у журналах СНД. З іншого боку дефіцит державних коштів привів до скорочення викладацького складу, розроблюваних наукових тем.

На основі концепції соціального експерименту, як способу духовно-практичної діяльності Ю.П.Сурмін у монографії “Соціальний експеримент: нариси методології” (К.: Вища школа, 1991) розглянув актуальні проблеми соціальної експерименталістики. Л.В.Куценко ґрунтовно вивчав життєві й творчі шляхи письменників рідного краю, підсумком чого стали книги, видані в 1993–1995 рр. у Кіровограді: “Боян степової Еллади”, “Благословенні ви, сліди...”, “Літературний словник Кіровоградщини”. Професор Г.Д.Клочек працював над смисловою переоцінкою творів Т.Г.Шевченка. З цієї проблематики у кінці 90-х років вийде ряд фундаментальних праць. До посібника “Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження” (К.: Вища школа, 1994), серед співавторів якого був І.В. Долганов, вперше включено матеріал з історії літератур народів Сербії, Хорватії, Болгарії, Чехії, Словаччини, Польщі й Угорщини. У монографії О.Бабенка “Від єдиного кореня (Проблема української інтелігенції в драматургії корифеїв” (Кіровоград, 1994) йдеться про творче осмислення долі української еліти кінця позаминулого сторіччя. На матеріалах російської, української, інших слов'янських мов проаналізовано національно-специфічні явища в лексичній семантиці, які відбивали діалектику єдності розбіжностей у мовних картинах світу, в монографії В.М. Манакіна “Основы контрастивной лексикологии: близкородственные и родственные языки” (Кіровоград, 1994). Першим в Україні персоналізованим монографічним дослідженням міфології духів природи стали “Демонология водной стихии. “Хозяева воды” в фольклоре” і “Водно-мифологические персонажи земного происхождения” (обидві – Кіровоград, 1995) С.С.Парсамова. Заслуговують на увагу роботи В.В.Крутікова “Буржуазія України та економічна політика царизму в пореформений період (60–90 р.р. XIX ст.)” (Дніпропетровськ, 1992), В.І.Дряпіки “Орієнтація студентської молоді на цінності музичної культури (соціально-педагогічний аспект)” і “Розкриваючи світ джазу, рок і поп музики”, В.М.Ожогана “Грамотичні категорії займенникових слів” (усі – 1997 р.). Ряд праць, присвячених В.К.Винниченку, вийшло з-під пера В.Є.Панченка. Історики могли поміщати свої статті до збірника “Наукові записки з історії України”. На допомогу вчителям видано “Чистий голос совісті. До 60-річчя від дня народження письменника – земляка Віктора Близнеця” (А.І.Гурбанська), “До джерел історії краю” (Н.М.Бокій,

О.Д.Брайченко, Л.В.Куценко), ряд матеріалів у “Методичному віснику” управління освіти облдержадміністрації і обласного інституту удосконалення вчителів. 1999 р. вийшов “Посібник для пошуковців і збирачів етнографічних матеріалів по Кіровоградській області” Т.І. Бабака і С.І. Шевченка. Цікавий матеріал з національної духовної культури узагальнив у опублікованій того року монографії “Традиційні символи у магічних ритуалах українців” викладач образотворчого мистецтва, лауреат краєзнавчої премії ім. В. Ястребова, збирач польового етнографічного матеріалу О.Г.Босий. Приклади по навчальних закладах Кіровоградщини наведено в публікаціях В.В. Радула (зокрема, “Фактори соціальної зрілості студентів педвузу: Навч. посібник” та “Діагностика особистості майбутнього вчителя” (К., 1994–1995). Відновлено випуск наукових записок інституту з кількох напрямків. Із метою розв'язання проблеми видання робіт створено редакційно-видавничий центр (з 1998 р. очолює В.Ю.Дерхо).

На базі кафедр історичного, філологічного, музично-педагогічного факультетів створено гуманітарний центр. Діяли лабораторії з українознавства, лінгвістичних досліджень, вивчення творчості В.Сухомлинського, В.Винниченка, Є.Маланюка. Виникло регіональне відділення Українського математичного товариства. Розпочав діяльність регіональний науковий центр з дослідження історії Центральної України Інституту історії України НАН України, який очолив новопризначений проректор із наукової роботи інституту, кандидат історичних наук О.Д. Брайченко. Згодом цю посаду проректора обійме В.М. Манакін, доктор філологічних наук.

У 1990 р. на базі інституту проведено всесоюзну конференцію за спадщиною В.О.Сухомлинського і створено Всесоюзну асоціацію його імені. Її обласне відділення очолив завкафедрою педагогіки, к.пед.н. А.С. Бик. До речі, випускниця КДПІ 1972 р. докт.пед.н., проф. В.С. Риндак стала головою Уральської асоціації В.О. Сухомлинського. Даниною пам'яті славетного земляка стали міжнародні науково-практичні конференції, присвячені 75-річчю (1993 р. “Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського і розбудова національної освіти”) і 80-річчю (1998 р. “Педагогіка Василя Сухомлинського на зламі епох”) педагога. В останній узяли участь керівники області, Міністерства освіти України, Академії педагогічних наук України, міжнародного товариства послідовників Василя Сухомлинського, науковці Росії, Білорусії, Китаю. Вперше поза межами ідеологічної обов'язковості в 1991 р. було обговорено проблеми філології, фольклору, етнографії, історії, театального, образотворчого і музичного мистецтва на обласній конференції “Культура рідного краю” за участю педінституту. Цього року проведено міжвузівську наукову конференцію молодих учених “Пріоритетні проблеми навчально-виховного процесу вищої та середньої школи”. Аспіранти і докторанти інституту взяли участь у 1995 р. в науково-практичній

конференції “Сучасні проблеми навчально-виховного процесу вищої та середньої школи”. Кафедри соціально-педагогічних теорій і філософії, центр вивчення суспільної думки в області “Соціон” і лабораторія соціальних проблем освіти провели в 1993 р. всеукраїнську теоретичну конференцію “Відродження України: проблеми і перспективи”, де висвітлено питання становлення соціально-економічних відносин, принципів державотворення. Інтерес до міжнародної наукової конференції “Діалог культур”, присвяченої 100-річчю від дня народження Дмитра Чижевського, виявили вчені США, Канади, ФРН, країн СНД. У вузі відбулася всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми з оздоровчої фізкультури та валеології у навчальних закладах України”. Педінститут провів конференції до ювілеїв І.Карпенка-Карого, Б.Хмельницького, В.Винниченка (“Винниченківські читання”), А.Тарковського, перемоги над фашизмом, битв на Синіх і Жовтих водах, музейної справи області. Конференція “Реабілітовані історією. Центральна Україна. 1917–1991 роки” зібрала працівників Інституту історії НАН України, педуніверситету, обласних відділень Спілки архівістів України, Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих, редколегії книги “Реабілітовані історією”, КІСМу, краєзнавців. У міжнародній науковій конференції до 100-річчя від дня народження Є.Маланюка взяли участь учені закордонних країн.

Пріоритетними напрямками наукових досліджень учених вузу на рубежі століть були: охорона навколишнього природного середовища, проблеми розбудови державності України, профілактика, діагностика і лікування дітей, проблеми нового змісту освіти та методики навчання і виховання, історія Центральної України. Вони здійснювалися на замовлення уряду України, Міністерства освіти, Міністерства охорони здоров'я, інших відомств.

КДПУ має власний інформаційний центр, який забезпечує електронний зв'язок та вихід у мережу Internet. Це дало можливість комп'ютерного спілкування з провідними науковими центрами та бібліотеками світу. Музично-педагогічний факультет має унікальну фонотеку кращих зразків класичної і сучасної музики.

Студенти музично-педагогічного, історичного, філологічного факультетів досліджували основні шляхи та умови виховання учнів засобами народних медицини, астрономії, гри, фольклору, землеробського календаря. У 1991 р. із 3627 студентів інституту НДР займалися 3313. Діяло 178 гуртків і груп. Через рік 9 студентських робіт було відзначено нагородами всеукраїнського конкурсу (керівники – доценти С.Г.Барабаш, Н.Г.Горпинич, В.В.Крутіков, О.М.Серебряков, Л.П.Смольянова, В.С.Хрипун та ін.). 1993 р. у всеукраїнському конкурсі перше місце отримала робота з фізики Ліпінського В.В. і Фоміченко В.Б. У 1997 р. участь в НДР брали 2824 студенти із 3770. Вони підготували 160 дипломних, 5 конкурсних робіт. Діяло 144 гуртки і групи. Зменшення кількісних показників

супроводжувалось підвищенням якості роботи. Продуктивно працював археологічний гурток на історичному факультеті під керівництвом Н.М.Бокій. Щорічно проводились археологічні розкопки, за матеріалами яких писалися курсові роботи, проводились конференції і вечори. Експериментальні психологічні дослідження вели члени психологічного гуртка педагогічного факультету під керівництвом Н.О.Головань. Гурток з конструювання шкільних приладів на фізико-математичному факультеті (керівник С.П.Величко) передавав сільським школам області виготовлені нестандартні фізичні прилади. У 1994–1995 рр. в інституті було проведено 2 міжвузівські студентські наукові конференції, присвячені В.О.Сухомлинському. У 1998 р. участь у НДР брало 90% студентів. Цьому сприяв багатий книжковий фонд вузу.

Університетська бібліотека мала 2 спеціалізовані читальні зали (суспільно-політичної і психолого-педагогічної літератури та філологічних дисциплін), 2 книжкових абонементи з обслуговування історичного, філологічного, педагогічного, фізико-математичного та іноземномовного факультетів, 4 філіали з міні-читальними залами на окремих факультетах: музично-педагогічному, природничо-географічному, іноземної мови та фізвиховання. Читальні зали для самостійної роботи студентів розраховані на 350 посадкових місць. Фонд бібліотеки налічував 728600 томів та періодичних видань і повністю відповідав нормативам забезпеченості навчальною літературою.

Працював міжбібліотечний абонемент для отримання літератури з інших бібліотек області, міста. Співробітники бібліотеки проводили зі студентами заняття з основ бібліотечної роботи, інформаційно-бібліографічного пошуку. Щомісячно проводяться дні інформації з відкритим переглядом нової літератури. Загальна площа всіх бібліотечних приміщень складала 4250 м².

Наприкінці 90-х років значно розширилися зарубіжні зв'язки. Вуз брав участь у міжнародних програмах та проектах, зокрема “Освіта ХХІ ст.”, “Створення сучасної системи підготовки перекладачів-філологів” (спільно з Київським лінгвістичним університетом за участю університетів Франції, Великобританії, Німеччини, Іспанії). Системою стали участь у міжнародних конференціях, публікації результатів наукових досліджень у періодичних виданнях за рубежом. КДПУ відвідали представники Корпусу Миру, Британської Ради, Федеративної служби Німеччини у справах шкіл за кордоном. Вони, зокрема, викладали американське країнознавство, граматику німецької мови. Ведеться співробітництво з Американським Будинком, Інформаційним Агентством Сполучених Штатів Америки, Американським лінгвістичним товариством. Викладачів КДПУ запрошують читати лекції до університетів США, Великобританії, Китаю, Лаосу, Угорщини, Болгарії, Югославії, Італії, Іспанії, Німеччини, Голландії, Польщі.

1991 р. на денній формі історичного факультету навчалося 393 студенти, а в 1997 – 505. За цей час кількість заочників збільшилася із 294 до 335. У 1993 р. із 177 п'ятикурсників до державних іспитів було допущено 176. Загальна успішність склала 98,4%, якісний показник – 59,5%. Загальна успішність із всесвітньої історії склала 100%, історії України – 98,1%, педагогіки – 100%, якісний показник з цих предметів був відповідно – 55,3%, 61,5%; 65,3%. У 1994 р. здійснено перший набір студентів на комерційних засадах.

Восени 1991 р. на базі кафедри історії УРСР і СРСР (завідуюча – доцент, кандидат історичних наук К.В.Манжул) було створено кафедру історії України. 15 викладачів почали поступово забезпечувати навчальний процес не лише на своєму, а й на всіх інших факультетах. До складу новоствореної кафедри увійшли доценти Т.І.Бабак, Г.М.Перепелиця, К.В.Манжул, Н.М.Бокій, старші викладачі О.О.Рафальський, К.С.Мельничук, Н.І.Біденко (у майбутньому – заст.декана), викладач О.А.Житков, асистенти Л.М.Філоретова, С.І.Поляруш, Н.П.Панченко, асистенти-сумісники Н.М.Гейко, С.І.Шевченко, О.Д.Стародубцев. Згодом тут працювали доценти О.Д.Брайченко, викладачі Т.М.Соловійова, В.К.Кізюн, викладач-сумісник Ю.В.Кравченко, асистенти О.І.Гребенюк, О.А.Майстренко, В.М.Нагірний, А.А.Сасімов.

1991 р. на історичному факультеті було відкрито нову спеціальність “Історія і народознавство”. Через рік створюється кафедра народознавства, яку очолив декан факультету Т.І.Бабак. Тут працювали, зокрема А.Рацул, Л.Кондратенко, Н.Окунькова, П.Карплюк, С.Проскурова, С.Поляруш, В.Хоружий, П.Безтака, В.Орлик. Було створено методичну базу, кабінет народознавства, започатковано етнографічну практику. Викладачі видали ряд матеріалів “Етнографія Кіровоградщини. На допомогу вчителів”. 1997 р. кандидатські дисертації захистили викладачі кафедри Сергій Шевченко (проблеми міжнародних економічних зв'язків України) і Олег Марченко (традиції місцевого самоврядування), у 1998 – Василь Орлик (історія молдавської колонізації України).

У квітні 1993 р. проведено конференцію спільно з Інститутом археології НАНУ з проблем Трипільської культури, а у травні вже дві конференції – до 225-річчя Коліївщини і з проблем голодомору 1932–1933 рр. Викладачі кафедри народознавства взяли участь у двох міжнародних і 14 міжвузівських всеукраїнських конференціях. За кількістю публікацій у першій половині 90-х років кафедра була серед кращих у вузі. 1993 р. кафедра всесвітньої історії вела роботу з тем: соціально-економічні і політичні процеси в Англії, Франції, ФРН, історія культури, східнослов'янська міфологія і т.ін. Її працівники організували наукову конференцію, присвячену 50-річчю закінчення Другої світової війни.

У 1994 р. кафедра історії України працювала над двома заліковими темами: “Доба пізньої бронзи – ранньозалізний вік на дніпровському Правобережжі” і “Суспільно-політичні процеси на Україні XVIII-XIX ст.” У грудні 1995 р. на базі кафедри історії України працювала міжвузівська конференція “Україна середньовічна: у боротьбі за державу”, присвячена 400-літтю від дня народження Б.Хмельницького. У 90-х роках до докторантури поступили працівники кафедри К.С.Мельничук (у майбутньому – завкафедрою) і О.О.Рафальський. Останній був завкафедрою, згодом – деканом факультету іноземних мов КДПУ, а потім перейшов на роботу до Інституту політології і національних відносин НАН України (де захистив докторську дисертацію), працював у адміністрації Президента, очолював партію “Демократичний Союз” (тепер – заступник голови Республіканської партії України). Тривалий час плідно працює студентський гурток з археології. Його керівник доцент Н.М.Бокій передає молоді свій багатий експедиційний досвід. Студенти з 1997 р. виїждять із нею на археологічні розкопки до Новоархангельського району у пошуках місця Синьоводської битви. Кафедрою видавалися щорічно наукові записки. Вихованець кафедри Олексій Брайченко з посади декана історичного факультету перейшов працювати проректором КДПУ. На рубежі століть кафедрою керував кандидат історичних наук, доцент Григорій Перепелиця.

Безумовно, найвищих наукових показників за роки роботи факультету досягла кафедра всесвітньої історії. Саме тут першими за час існування КДПУ захистили докторські дисертації за історичним профілем Сергій Парсамов і Володимир Крутіков. Завідував кафедрою канд. іст. н., доц. Іван Поперешняк, згодом – канд. іст. н., доц. Галина Загідулліна, на рубежі тисячоліть – канд. іст. н., доц. Віталій Павченко. Докторантуру закінчили кандидати історичних наук, доценти Олександр Киян і Борис Ачказі. На кафедрі працювали також М. Загідуллін, Ю. Михайлов, М. Ткаченко, Л. Пономаренко, В. Філоретов (у майбутньому – завкафедрою, декан), Л. Доценко, Є. Дементов, О. Цигульська, В. Грінченко (у майбутньому – завкафедрою народознавства та історії культури), І. Вівсяна, О. Люта.

У 1998 р. кафедру народознавства перейменовано на кафедру спеціальних історичних дисциплін і правознавства (завідуючий – Петро Безтака). Працівники кафедри, у складі якої з’явилися кандидати історичних і педагогічних наук К. Манжул та О. Єфіменко, викладач О.В. Демешко (згодом – перший заст. начальника обласного управління юстиції) забезпечували навчальний процес на історичному факультеті та відділенні правознавства КДПУ, на перших курсах Одеської юридичної академії.

Восени 1998 р. викладачі і студенти факультету взяли участь у науково-практичних конференціях, присвячених 80-річчю В.О.Сухомлинського, історії України періоду Литовської доби, 115-річчю музейної справи в області. З нагоди 20-річчя відновлення факультету відбулися спортивні

змагання, концерт, урочисте засідання, наукова конференція. Деканат відзначав щороку кращих студентів премією ім.Д.Яворницького. У 1997 р. її отримала випускниця Т.В. Печериця (тепер – канд. іст. н.), 1998 – студентка IV курсу О.М.Бойко. У 1997–1999 рр. студенти писали курсові й дипломні роботи з історії КДПУ.

За роки існування факультету підготовлено кілька тисяч педагогів. Він став одним із найбільших факультетів вузу, на якому навчалося більше 900 студентів денного і заочного відділень. Навчально-виховний процес забезпечували понад 60 викладачів 15 кафедр університету. На трьох факультетських кафедрах працювало 30 викладачів, з них 80% докторів і кандидатів наук. Щороку захищалося майже 50 дипломних і більше 300 курсових робіт.

Формуванню наукового потенціалу факультету сприяли налагоджені зв'язки з провідними педагогічними і академічними інституціями держави, аспірантурами. Викладачі захищалися, зокрема, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Одеському національному університеті ім. І. Мечникова, Інституті історії НАНУ, навчалися в аспірантурі Київського національного педуніверситету ім. М.Драгоманова. На рубежі тисячоліть у провідного наукового співробітника Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАНУ, доктора історичних наук професора Василя Даниленка, як наукового керівника, із всесвітньої історії захищено кандидатські дисертації трьома (і закінчено докторантуру одним) викладачами вузу.

Викладачі і студенти досліджували документи держархіву області (директор – випускниця філфаку 1976 р. Т.В. Чвань), раритети відділу рідкісних книг і краєзнавства (завідуючий О.В.Чуднов, випускник і викладач філфаку 1980-х рр., лауреат обласної краєзнавчої премії ім. В. Ястребова) обласної універсальної бібліотеки ім. Д. Чижевського (директор – випускниця факультету іноземних мов О.М. Гаращенко), співробітничали з обласними та районними музеями, де працюють випускники-історики (зокрема, певний час директором обласного краєзнавчого музею був П.В. Босий, згодом – проректор Кіровоградської педакадемії; обласний художній музей очолював О.Г. Юрченко, згодом – Т.О. Ткаченко (Суханова). В обласних засобах масової інформації регулярно виступав канд. іст. н., член Спілки журналістів України С.І. Шевченко з історичної, краєзнавчої, політологічної, літературознавчої, спортивної тематики. Він і доц. Бокій Н.М. (як і випускник факультету, переможець обласного конкурсу “Учитель року – 1999”, відмінник освіти України Комірний О.І.) стали лауреатами краєзнавчої премії облради ім. В. Ястребова. У 1999 р. обрано новий склад викладацького профбюро факультету, який очолила доцент кафедри всесвітньої історії, канд.іст.н. Л. Пономаренко (згодом – голова профкому вузу).

Серед випускників факультету різних часів – заступник голови Ради Міністрів УРСР Марія Орлик, народні депутати України Ігор Шаров (канд.іст.н., працював головою правління товариства “Інтергаз”, заступником міністра Кабінету Міністрів України, був радником, постійним представником Президента України у Верховній Раді), Ганна Антоньєва (голова Демократичної партії України, працювала гендиректором ВО “Артеміда”), Світлана Нестеренко (Синенко) і Андрій Політ, почесний громадянин Кіровограда, голова міської ради ветеранів війни, праці і військової служби Василь Дацький (відмінник 50-х років), начальники обласних управлінь і відділів А. Абрамов (у справах сім’ї та молоді облдержадміністрації), О. Яременко (внутрішньої політики ОДА), І. Волков (преси ОДА), В. Гончар (внутрішніх справ), В. Громовий (освіти ОДА), Ю. Семенюк (оргроботи облради), голови Долинської райради Олександр Карабило, Компаніївської та Гайворонської райдержадміністрацій Віктор Резнік і Олександр Чудний, заслужений тренер України з важкої атлетики і пауерліфтингу В’ячеслав Жуков, директор Кіровоградського сокоекстракційного заводу Степан Бабак, проректори КДПУ Віталій Кравцов та Ірина Козир і КІРУЕ – Руслан Вавренюк, голова вузівського профкому Олена Цигульська, відомі педагоги, підприємці, спортсмени, правоохоронці, журналісти, зокрема, редактори газет В. Сенчило, Ю. Ілючек, О. Рацул, О. Чорний.

Із 1991 р. музично-педагогічний факультет розпочав підготовку фахівців із нової спеціальності “Учитель музики і народознавства”, а з 1998 р. – із спеціальності “Учитель музики та художньої культури”. Головним завданням педагогічного колективу була підготовка учителя, який би відповідав найвищим сучасним вимогам: досконало володів дисциплінами музичного циклу, добре виконував хорові, інструментальні та вокальні твори, чітко орієнтувався в основних напрямках та течіях музичного мистецтва, володів методикою викладання спеціальних дисциплін, активно займався концертною і лекторською діяльністю, мав широку ерудицію, прагнув до внутрішньої і зовнішньої досконалості. У 1991 р. на стаціонарному відділенні навчалося 230 студентів, 1997 – 182. Зменшилася за цей час і кількість “заочників” із 175 до 148. У 90-х роках покращилися наукові показники. Захищено докторську дисертацію, двоє осіб навчалися у докторантурі.

Перспективу розвитку факультету його керівництво вбачало в довузівській роботі. З цією метою укладено угоди на предмет профорієнтаційної роботи з Маловисківською школою-гімназією, Кіровоградською школою-інтернатом, Олександрійським і Кременецьким (Тернопільська область) вищими педагогічними училищами, Олександрійським вищим училищем культури. На факультеті громадських професій студенти набували допоміжних спеціальностей керівника духового оркестру, оркестру народних інструментів, організатора дискотеки і

фольклорних заходів. У 1991–1996 рр. підготовлено ряд лауреатів і дипломантів всесоюзних та всеукраїнських студентських конкурсів: А.Каченюк, О.Семенків, І.Троянський, В.Калашнікова, С.Дьоміна, Ж.Фоміна, Ю.Ругляк, М.Камінська, О.Вишняков, О.Гасленко, С.Марченко (керівники М.І.Гейченко, В.І.Ярошенко, Л.А.Дерев'янка, Т.М.Пляченко, Д.Б.Притула, Ю.А.Соколовський). Викладач Н.В.Керімова залучала студентів до збору і пропаганди українського фольклору через гурт “Гілка”, стала лауреатом обласної краєзнавчої премії ім. В. Ястребова.

Естетичну насолоду несли звіти народної самодіяльної хорової капели (керівник – заслужений працівник культури України, ст.викладач Медведєва Н.М.), мішаного хору (доцент Заруба Е.С.), жіночого хору (викладач Терновець В.О.), чоловічого хору (викладач Дьомін К.П.), оркестру популярної класичної та народної музики (заслужений працівник культури України, доцент Бродський Г.Л.), камерного оркестру (доцент Пляченко Т.М.), тріо баяністів (заслужений працівник культури України, ст.викладач Гейченко М.І.), вокального жіночого ансамблю (викладач Гайдай Л.В.), вокального чоловічого ансамблю (заслужений працівник культури України, ст.викладач Медведєва Н.М.), вокального ансамблю викладачів Л.Гайдай, Л.Поворозко, Л.Козлової, І.Шевченко, К.Дьоміна. Помітний внесок у концертне життя університету, міста, області у цей час роблять заслужена артистка України Р.Валькевич, доценти Б.Притула, В.Дряпіка, викладачі О.Сліпченко, А.Прасол, В.Ярошенко, Р.Зеленська. Колектив факультету підтримував наукові, творчі зв'язки з провідними музично-педагогічними факультетами Київського та Одеського педагогічних і Київського національного університетів.

Випускники факультету склали майже 70% учителів музики в області. Відмінниками народної освіти стали учитель-методист Бобринецької СШ Запірченко В., педагоги кіровоградських СШ № 18 Палій Г., № 29 – Астаф'єва Н., № 1 – Запісочний Л., № 22 – Бур'янський А., загальноосвітньої школи с.Нового Жаліс В., Бережинської ЗОШ – Іваніхін С., Комишуватської СШ Павелко Л. та ін. Добрі організаторські здібності у поєднанні з професійною підготовкою дозволили частині випускників очолити школи мистецтв та естетичні центри (О.Іванов, І.Негода, Т.Зайцева й ін.), дитячі хорові студії при загальноосвітніх школах (О.Смійчук), дитячі музичні школи (В.Ревенко, В.Чопенко, О.Шагіахметов та ін.). Керівниками самодіяльних колективів стали заслужений працівник культури України С.М.Степаненко (зразковий дитячий оркестр духових інструментів “Зміна”), В.М.Оношенко (народний дитячий оркестр духових інструментів), М.С.Чорнобай (оркестр народних інструментів обласного Будинку вчителя), заслужений працівник народної освіти України В.О.Андронніков (фольклорний гурт народного хореографічного ансамблю “Пролісок” обласної школи мистецтв), О.Соколенко і В.Захаров (народні хорові

колективи в Новоукраїнці і Веселому Куті) й інші. Факультет закінчили композитори М.Безуглий, С.Биков, Д.Шахневич, О.Іванов та ін. Серед понад 1500 випускників були доктор педагогічних наук В.І.Дряпіка і 13 кандидатів наук.

Деканом факультету тривалий час працювала доцент Г.С.Дідич. Кафедрою історії, теорії музики та основного інструменту завідував доктор педагогічних наук, доцент В.І. Дряпіка (до цього – доцент Т.Ф.Брайченко). Тут діяли секції гри на народних інструментах (завідуючий Гейченко М.І.), гри на фортепіано (Полевнича Є.Б.), історико-теоретична секція (Брайченко Т.Ф.). На кафедрі хорового диригування та методики музичного виховання нагромаджено досвід роботи секції хорового диригування (Медведева Н.М.) і вокальної секції (Дерев'янка Л.А.). Кафедрою завідувала доцент Пляченко Т.М.

За період з 1991 по 1997 рр. кількість студентів фізико-математичного факультету збільшилася на 158 чоловік. Цьому сприяв пошук нових спеціальностей. У 1998 р. їх кількість зросла до 8: “Фізика і математика”, “Фізика і трудове навчання”, “Математика та основи інформатики”, “Математика і фізика”, “Математика та основи економіки”, “Трудове навчання та основи інформатики” (денна форма), “Математика та основи економіки”, “Трудове навчання” (заочна форма). Добрим показником успішності сприяло введення в 1992 р. стипендії ім. І.Тамма, яку отримали Ткаченко О.М., Маркова В.А., Головка М.В., Ткачук А.І., Коцар Л.М. Із 1991 по 1999 рр. студентами зроблено 35 доповідей на міжнародних конференціях, присвячених пам'яті академіка М.П.Кравчука, які були опубліковані в збірниках тез (зокрема в 1996-1998 рр. – 31 теза). Неодноразовими призерами всеукраїнського конкурсу “Червона рута” стали студенти Шапоренко Р. і Поворозник В. Студенти Дегтеренко Т. і Погоніна Л. брали участь у виступах відомого ансамблю “Ятрань”. Популярністю користувалися фізичні брейн-ринги (керівники доцент Вовкотруб В.П. і аспірант Федішова Н.В.), студентські КВК.

41 викладач і 38 співробітників, забезпечували навчальний процес у 24 спеціалізованих лабораторіях та кабінетах. Серед професорсько-викладацького складу факультету 7,2% склали доктори і 83,6% – кандидати наук. В арсеналі професора Філера З.Ю. нараховувалося понад 300 наукових праць, у т.ч. 6 монографій, авторських свідоцтв, у професора Плічка А.М. – близько 100 наукових робіт, у т.ч. 2 монографії, у професора Волкова Ю.І. – більше 30 наукових праць, у т.ч. 2 монографії, у доцента Бобочка В.М. – 75 наукових праць, у т.ч. 4 монографії, у доцента Величка С.П. – більше 100 наукових праць, у т.ч. 8 навчальних посібників, монографія, авторське свідоцтво. За період з 1996 по 1998 рр. обсяг друкованої продукції зріс із 40,3 до 82,3 др.арк. Доценти Бобочко В.М. (згодом – декан) і Величко С.П. стали переможцями конкурсу “Соросівські доценти”, двічі грант “Соросівський

аспірант” одержав ст.викладач Рябець С.І. Переможцем конкурсу “Соросівський учитель” стала аспірант Кононенко Ю.А. На факультеті проведено 3 всеукраїнські науково-практичні конференції з методики викладання фізики. У 1993 р. за ініціативою професора Волкова Ю.І. започаткована регулярна робота міського семінару “Математика, її застосування та викладання”, через п’ять років розпочав роботу семінар “Актуальні проблеми фізики та методики її викладання” (керівник – доцент Величко С.П.). У 1995 р. на факультеті відкрито аспірантуру з методики навчання фізики та технології напівпровідників і матеріалів електронної техніки. У 1998 р. до цього переліку додалися методика навчання математиці та диференціальні рівняння. Ведеться підготовка магістрів фізики, математики та інформатики.

За період існування фізико-математичного факультету підготовлено більше 7500 учителів фізики, математики, інформатики, креслення і трудового навчання. Випускники Гончаренко С.У. (дійсний член АПН України, засл. діяч науки і техніки), Буряк В.К., Мельничук С.Г., Радул В.В., Волков Ю.І., Дундученко Л.О., Петренко В.П., Кондратюк В.І., Садовий М.І. стали докторами наук. Кандидатські дисертації захистили понад 100 осіб. І.Г. Ткаченко, працюючи директором Богданівської СШ Знам'янського району, захистив кандидатську дисертацію, удостоєний високого звання Героя Соціалістичної Праці. Іван Гурович у 1980 р. згадував: “Мої роки навчання в Кіровоградському педінституті залишили незабутні враження на все наступне трудове життя як учителя сільської школи. І не тільки тому, що це були роки юності, роки мрій, шукань, усвідомленого вибору своєї майбутньої професії, а тому, що збагачувався інтелектуально, морально”. Майстрами педагогічної справи стали заслужені вчителі України Недзельський В.М. і Рясна О.Г. Грант Соросівського вчителя виборів Кожухар М.В. “Вчителем 1998 року” з інформатики стала Т.Олійник. Більше 20 років завідував обласним управлінням освіти Б.П.Хижняк, 18 – Д.Ю. Стельмухов. Чверть століття очолював обласні інститут післядипломної педагогічної освіти та відділення педагогічного товариства М.А. Яровий. М.М.Суворов завідував відділом пропаганди обкому Компартії України, був заступником голови облдержадміністрації. Начальником управління освіти Норільської (Російська Федерація) міської адміністрації працював В.М.Жеглатий, який в інтерв'ю “Заполярой правде” 1.11.1996 р. повідомив: “В 1970 году закончил физмат Кировоградского госпединститута. Был учителем физики, потом директором Кайерканской школы № 11... Мне очень повезло. В 22-х километрах от моего родного Светловодска находится село Павлыш, где жил и работал В.А.Сухомлинский. Я с ним встречался и даже проходил у него практику. Он был замечательным человеком – большого ума и большой силы воли. И, конечно, Макаренко. Его книги

“Педагогическая поэма” и “Флот на башнях” оставили очень сильное впечатление”.

1991 р. діяли кафедри вищої математики (завідуючий – професор Філер З.Ю.), математичного аналізу (доц. Кушнір В.А.), загальної фізики і методики фізики (доц. Ткачук І.Ю.) теоретичної фізики і загальнотеоретичних дисциплін (доцент Гамалій В.Ф.). Згодом відбулася деяка реорганізація, і в 1999 р. функціонували кафедри математики (доц. Вороний О.М.), фізики та методики її викладання (доц. Вовкотруб В.П.), інформатики (ст.викладач Паращук С. Д.), загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання (доц. Чубар В.В.).

У 90-х роках деканами факультету іноземних мов працювали доценти В.М. Бабич, В.А. Василенко, В.Ю. Паращук, О.О. Рафальський, О.М. Білоус. Готували фахівців зі спеціальностей “Англійська і німецька мови”, “Німецька та англійська мови”. Із 1997 р. тут навчалися за спеціальностями державної форми: “Англійська мова та українська мова і література”, “Англійська мова та російська мова і література”, “Німецька мова та українська мова і література”. Із 1994 р. на комерційних засадах вчилися студенти зі спеціальностей “Англійська та німецька мови” і “Німецька та англійська мови”, а заочно – “Англійська мова” і “Німецька мова”.

На факультеті щорічно читають лекції та проводять семінарські заняття висококваліфіковані викладачі з Англії, США, Німеччини. На повний курс навчання до престижних вузів зарубіжжя направлялися кращі студенти факультету. Цілий ряд майбутніх учителів проходить щорічне стажування в ліцеях, коледжах та університетах Німеччини. На комерційній основі формуються групи бажаючих старшокурсників для вивчення основ перекладацької майстерності і бізнес-курсів англійської та німецької мов. Це давало можливість набути фах перекладача. Ефективній роботі з підготовки спеціалістів сприяють чотири фонолабораторії, оснащені сучасною аудіо- та відеоапаратурою. Завдяки супутниковій телеантені студенти факультету отримали можливість вдосконалювати свої знання з іноземних мов, щоденно переглядати інформаційні, наукові та навчальні програми з усієї планети.

На початку 90-х років колектив кафедри германських мов провів велику роботу із забезпечення навчального процесу сучасними науково-методичними матеріалами, які б заповнили прогалини колишніх радянських підручників. У навчальному процесі почали широко використовуватись 14 навчальних посібників Д.А. Євгененка, Б.В. Кучинського, Т.Д. Зеленка, О.О. Гуменюка, О.М. Білоуса, М.Ю. Сушкова, Г.В. Михайлової. Серед них: “Федеративна Республіка Німеччина”, “Деякі труднощі німецької мови”, “Актуальна професійна тематика”, “Україна. Економіка. Екологія. Міста. Культура. Історія”, “Аналіз текстів німецької класичної літератури”, “Актуальні теми сьогодення”, “Довідник професійних термінів”, “Теорія і практика методики викладання німецької мови в школі. Ч.1”. У 1998 р.

видано навчальний посібник, 8 статей, тези загальним обсягом 15,8 др.арк. Завідуючий кафедрою, професор, заслужений працівник народної освіти України Д.А.Євгененко за перші 40 років вузівської роботи мав 94 друковані праці (180 др.арк.), у т.ч. 12 навчальних посібників, рекомендованих міністерством освіти для учнів і вчителів шкіл України. Професор, заслужений працівник народної освіти України, член-кореспондент (з 1995 р.) Аерокосмічної Академії України Б.В.Кучинський за 35 років вузівського стажу видав 41 друковану роботу (70 др.арк.), у т.ч. 3 підручники для вузів. Декан факультету доцент О.М.Білоус прийшов до інституту, закінчивши в 1979 р. Берлінський університет імені Гумбольдта, мав на кінець 90-х рр. 25 публікацій. Доцент О.О.Гуменюк видав 22 праці, закінчив докторантуру. 40 років вузівського стажу мав за плечима доцент Т.Д.Зеленко, видавши 35 робіт.

У 1994 р. по лінії Гете-інституту в Дюсельдорфському університеті перебував доцент Гуменюк О.О. Протягом 1996–1997 навчального року на кафедрі читала курс практики і країнознавства доцент П.Кюнау. На запрошення Міжнародної спілки Гете викладач Воронкова Н.Р. працювала у січні–лютому 1997 р. над своєю темою наукового дослідження в Штутгарті і Веймарі. У вересні–жовтні наступного року за згодою Київського бюро Гете-інституту асистент Токарева Т.С. працювала над темою своєї наукової роботи в бібліотеках Мюнхена і Веймара. Декан Білоус О.М. через Українсько-Австрійське бюро з питань координації в освіті, науці і культурі налагодив обмін викладачами і студентами з Віденським університетом.

З 1991 р. на кафедрі англійської мови і філології (завідуючий – доцент В.О.Хрипун) працювало 26 осіб. Ними видано ряд розробок, (В.Ю.Парашук. Тексти для читання та обговорення на уроках англійської мови. – Кіровоград, 1992; В.С.Хрипун. Англійська читанка. – Кіровоград, 1994; К.П.Пом'янська. Методичні рекомендації з теоретичної граматики англійської мови (Розділ “Морфологія”). – Кіровоград, 1993; Скляниченко Г.В. Предмет та основна проблематика курсу порівняльної типології англійської, німецької, української та російської мов. – Кіровоград, 1993; Стахеєва Л.М. Початкове навчання дітей англійської мови. – Кіровоград, 1994). У 1994 р. на базі кафедри створено 2 кафедри. Кафедра англійської мови, якою керували доценти Л.М.Стахеєва, М.І. Данілко, забезпечувала навчальний процес I–II курсів англійського відділення і III–V курсів німецького відділення з фаху “англійська мова”, як друга спеціальність.

Кафедрою англійської філології тривалий час завідував доцент В.О.Хрипун. За 1996–1999 рр. тут опубліковано 46 наукових праць (110,3 др.арк.), у т.ч. 6 навчально-методичних посібників і підручників англійської мови для студентів (Грицюк Л.Ф., Парашук В.Ю.), практикум з граматики англійської мови (Кузнєцова Г.Г., Мизин Т.О.).

У 1996 і 1999 рр. разом із кафедрою англійської мови було організовано міжнародні семінари “Методика викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі” та “Аудіоматеріали у методиці викладання англійської мови”. Викладачі Г.В.Поліщук, А.С.Леонівець, Є.Г.Даннікова, Л.В.Оверченко підвищували кваліфікацію на літніх американських курсах, Г.В.Поліщук – у літній англійській школі в Лондоні, В.С.Хрипун стажувалася у Монтклерському університеті. Кафедра підтримувала тісні контакти (проведення семінарів, участь у конференціях, отримання методичних матеріалів) з Британською Радою у Києві та Одесі, Американським Домом у Києві та Американським Корпусом Миру. З 1994 по 1997 рр. на кафедрі працювали волонтери Корпусу Миру Юджинія та Ірена Пташинські, які викладали американське країнознавство та філологічне читання. Вони також надавали кафедрі допомогу в озвученні аудитивного матеріалу, забезпеченні кафедри навчально-методичною та науковою літературою, технічними засобами. Читали лекції та вели семінари також інші фахівці з Великобританії та США: професор Люїс (Великобританія), Роберт та Мішель Фріди (США), Віктор Китасти (Американський Дім), Баррі Уотсон (Британська Рада). Згідно програми співробітництва між КДПУ та Монтклерським університетом кафедра отримала наукову літературу. В.О.Хрипун, В.С.Хрипун і Т.О.Мизин є членами Українського товариства викладачів англійської мови, яке входить до Європейського товариства, а Є.Г.Даннікова і Л.В.Оверченко – Української філії міжнародного товариства учителів англійської мови, як іноземної. У кабінеті фахової майстерності кафедри є понад 1000 примірників оригінальної літератури, у т.ч., багатотомник Британської енциклопедії, енциклопедія “Британіка”, енциклопедія “Книги світу” й інші. Його поповненню сприяють зв'язки з британськими міністерством закордонних справ і посольством у Києві. Щорічно члени гуртка “Слово-текст-культура” (керівник – В.О.Хрипун) готували “Шекспірівські читання”. Із 1964 р. працює на кафедрі доцент Л.Ф.Грицюк, з 1965 – доцент В.О.Хрипун, викладач Г.Г.Кузнєцова, завідувач лабораторіями Б.С.Фоміченко, з 1969 – доцент К.П.Пом'янська.

Факультет російської мови та літератури очолювали доцент В.Г.Степанов, професор В.М.Манакін. У 1990–1991 рр. було припинено набір на спеціальність “російська мова і література в національній школі”. У 1994 р. факультет закінчили останні 13 узбецьких студентів (у 1992–1994 рр. – 77 осіб). За фахом “російська мова і література” відбувалось зменшення студентів: 1991 р. – 533, 1992 – 490, 1993 – 406, 1994 – 269 чоловік. Це привело до об'єднання цього факультету із факультетом української мови та літератури в 1993 р. у філологічний факультет. Деканом його працював Л.В.Куценко, з 1995 р. – О.І.Крижанівська, з 1998 р. – В.М.Ожоган (у майбутньому – проректор вузу). На рубежі століть заступником декана з навчальної роботи була Л. П. Кричун (майбутній декан).

Факультет став визначним науковим центром, якому належать пріоритети у дослідженні творчості І.Карпенка-Карого, М.Кропивницького, В.Винниченка, Є.Маланюка, А.Тарковського. У 90-х роках склалися провідні в українській філології наукові школи професора, академіка ВШ України Г.Д.Клочека (“Сучасне прочитання класики та новітньої літератури, теорії та методики літератури”) і професора В.О.Горпинича (“Проблемні питання ономастики, дериватології, морфології, ортології, лексикології, лексикографії слов’янських мов та практична лінгводидактика”). Професори В.П.Марко, В.В.Лучик, доценти В.Є.Панченко, Л.В.Куценко, В.М.Ожоган опублікували з цих напрямків близько 500 праць, у т.ч. підручники, учбові посібники.

На факультеті працює літературно-художня студія “Обрій”, виходить факультетська багатотиражка “Філолог”. Діють комп’ютерні класи, кабінет мови та літератури, електронних засобів масової інформації, бібліотека з читальним залом. На кінець 90-х рр. факультет підготував більше 13 тис. учителів. Ніна Кириченко з Нікопольської СШ № 9 на Дніпропетровщині стала кавалером ордена Трудового Червоного Прапора, Героєм Соціалістичної Праці. Більше 50 осіб стали висококваліфікованими викладачами вищої школи, кілька сот – провідними журналістами місцевих засобів масової інформації. Євген Марчук працював керівником уряду, СБУ, міноборони, народним депутатом Верховної Ради, балотувався на посаду Президента України. Третій термін поспіль є народним депутатом комуніст В.Д. Мішура. Випускник 1989 р. С.А. Грінченко очолив обком СДПУ(о), працював заступником, першим заступником голови облдержадміністрації. О.О. Домаранський керував управлінням освіти і науки облдержадміністрації. М.Г. Цибульський у 1980–1990-х рр. очолював обласне управління по охороні державних таємниць у пресі. Понад 2 десятиріччя очолює дитячий хореографічний ансамбль “Росинка” з обласного центру кавалер ордону княгині Ольги III ступеня Г.Є. Чайковська.

На факультеті навчаються діти колишніх студентів. Так, у 1966–1971 рр. кваліфікацію учителя мови і літератури здобував майбутній редактор Кіровоградської райгазети “Зоря”, головний редактор Центрально-Українського видавництва, автор кількох книг Д.Танський. Ще до війни фізико-математичний факультет закінчила його мама, пропрацювавши кілька десятиріч учителькою на Новоархангельщині, а на початку 2000-х на філологічному факультеті (відділення журналістики) навчається їхня донька і внучка.

З 1981 до 1996 рр. на кафедрі української мови працювала доцент Н.Г.Горпинич, яка в 1986 – 1992 рр. керувала кафедрою, мала більше 50 праць з фонетики, лексикології, лінгводидактики. У 1992–1996 рр. кафедрою завідував доктор філологічних наук, академік академії ВШ, заслужений діяч науки і техніки В.О.Горпинич (більше 200 праць). Він був членом Національної ономастичної комісії НАН України, Національної ради з

географічних назв при Кабінеті Міністрів України, Української національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів України, Спеціалізованої ради для захисту докторських дисертацій при Дніпропетровському університеті, редколегії республіканського збірника “Русское языкознание”. За 37 років роботи на кафедрі професор В.К.Чернецький видав 76 наукових праць з проблем історії української мови, лексикології, словотвору. Із 17 працівників кафедри в кінці століття 2 мали учений ступінь доктора і 12 – кандидата філологічних наук. З 1995 р. кафедрою завідував професор В.В.Лучик, який у творчому доробку мав 70 праць, у т.ч. монографію “Автохтонні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя” (Кіровоград, 1996), У 1998 р. відзначений Американським бібліографічним інститутом і запрошений бути членом наукової ради цієї установи. Доцент В.М.Ожоган – автор більше 50 наукових праць, у т.ч. монографії “Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови” (К., 1997). Понад 60 робіт – в активі працюючої із 1971 р. доцента Т.І. Поляруш. За 20 років роботи в інституті доцент Н.О.Задорожна мала 33 роботи, за 19 – доцент О.І.Крижанівська – 35 робіт. На кінець 1990-х рр. вузівський стаж ст. викладача С.П. Пономаренко, нараховував 38 років. Впроваджено викладання польської (викладач – Т.І. Поляруш), а згодом і сербської (викладач – О. Білих, у майбутньому – заст. декана) мов. Кафедра підтримувала творчі зв'язки із школами №№ 1, 4, 5, 9, 19, 25 Кіровограда, №№ 1, 4, 10 Світловодська, № 1 Долинської, Першотравенки Долинського, Новопразької Олександрійського, Свірного Голованівського районів, № 1 Новгородки. У 1992–1993 навчальному році на кафедрі проходив стажування викладач Бельцького педінституту, який вивчав курс “Сучасна українська мова” з метою його читання для майбутніх учителів української мови і літератури в Республіці Молдова.

У 1996 р. в “Славістичному щорічнику”, що видається Віденським університетом (Австрія), вийшла стаття проф. В.В.Лучика “Про внутрішню форму твірної основи гелоніма Блоква”. Він виступив на міжнародних конференціях у м.Ополе (Польща, 1996), Банська Бистриця (Словаччина, 1997), Бидгощ (Польща, 1998), підтримує наукові зв'язки з відділом термінології і ономастики Інституту російської мови РАН, Інститутом картографії Росії, кафедрою словацької мови університету м.Бяла (Банська Бистриця), професором Краківського університету В.Манчаком. Доцент В.М. Ожоган брав участь у роботі міжнародної наукової конференції в м.Банська Бистриця. Доцент Т.І.Поляруш підтримує зв'язки з Білостоцьким університетом (Польща). 1999 р. у Київському видавництві “Обереги” вийшов “Словник мікрогідронімів України” (Лучик В.В., Поляруш Т.І.) обсягом 20 др. арк.

Зріс науковий потенціал кафедри української літератури, де ще у 1991 р. вчені ступені мав лише кожен другий викладач. Через 8 років більшість

працівників отримала ступені доктора чи кандидата філологічних наук. Зав.кафедрою, проф. Г.Д. Ключек видав навчальну програму з риторики для гімназії, за якою працює ряд шкіл у Тернопільській області, а в серії книг “Шкільна версія аналізу твору” – “Романи Івана Багряного “Тигролови” і “Сад Гетсиманський” та “Історичний роман Ліни Костенко “Маруся Чурай” (Кіровоград, 1998). Доц. В.Є.Панченко опублікував збірник статей “Магічний кристал. Від П.Куліша до Л.Костенко” (Кіровоград, 1994), підручник (у співавторстві) “Українська література, 11 клас”, був режисером, автором фільму “Голгофа В.Винниченка”, редагував сторінку в газеті обласної Ради “Народне слово” “На допомогу вчителю-словеснику”. У газеті міської ради “Кіровоградська правда” рубрику “...І вічна таїна слова” вів проф. В.П. Марко, перу якого належить навчально-методичний посібник “Основи аналізу літературного твору” (Кіровоград, 1997). В додатку до “Кіровоградської правди” друкували матеріали на допомогу вчителів-словесників доценти А.І. Гурбанська (згодом очолила Кіровоградську філію Національного університету культури) та І.Є.Руснак. На кафедрі створено програму “Талант” для виявлення за рейтингом і підтримки талановитих молодих філологів, створення їм умов для реалізації потенційних можливостей.

Кафедру російської мови та загального мовознавства в 1991 р. очолювала доцент У.В.Тимофєєва (у 1992 – доцент Л.Ф.Могильник). Із 26 працівників лише 11 мали учений ступінь. Кафедральною темою була “Семантика язика и текста”, затверджена Інститутом мовознавства АН УРСР. У 1993 р. 12 викладачів взяли участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях. У 1993–1994 навчальному році доценти В.М.Манакін і Н.М.Манакіна викладали в Уханському університеті (Китай). У 1997 р. на кафедрі російської мови та загального мовознавства працювало 12 викладачів: у т.ч. професор, доктор філологічних наук, завідуючий кафедрою В.М.Манакін, який того року взяв участь у міжнародній конференції в Польщі (Познань), 10 кандидатів наук. З 1993 р. діяла аспірантура, з 1997 – докторантура.

У 1991 р. працівники кафедри російської і зарубіжної літератури (завідуюча – доцент Р.З.Дидикіна) А.Б.Перзеке та Л.О.Казніна взяли участь у всесоюзних конференціях в Алушті і Тамбові, у 1993 р. завідуюча кафедрою ст.викладач Н.В.Карленко – в зарубіжних конференціях у Москві і Смоленську. 1996 р. (завідуючий кафедрою – доцент Л.Д.Поколотний) проведено викладацько-студентську конференцію, присвячену 175-річчю із дня народження Ф.М.Достоевського, а через рік – міжнародну конференцію до 90-річчя А.Тарковського, в якій узяли участь науковці з Москви, Києва, Луганська, Пскова (Росія). Усі викладачі мали учений ступінь. Згодом кафедру очолив доктор філологічних наук В.Є.Панченко.

Кількість студентів стаціонарного відділу педагогічного факультету із 1991 по 1997 р. збільшилася із 403 до 493, заочного – з 201 до 282. Показники

успішності зимової сесії у 1995 р. склали 80,9% (абсолютний) і 43,5% (якісний), а в 1998 р. – відповідно 79 % і 41,4%. Того року факультет готував фахівців із 5 спеціальностей: “Початкове навчання”, “Початкове навчання і дошкільне виховання”, “Початкове навчання та образотворче мистецтво”, “Початкове навчання та практична психологія”, “Хореографія і народознавство”. Студенти брали участь у факультетському хореографічному ансамблі, жіночому хорі, вокальних групах. За весь час факультет підготував більше 5 тис. учителів початкових класів. Серед них – педагог-новатор, автор відомих публікацій з проблем диференціації, кандидат педагогічних наук заслужений учитель України С.П.Логачевська, заслужений учитель С.П.Львова, десятки відмінників народної освіти. У 1998 р. декан факультету, доцент Т.Гора затверджена сесією Кіровоградської міськради заступником міського голови, а на її місце призначено доцента В.Завіну (у майбутньому – перший проректор, в.о. ректора вузу).

На початку 90-х і з 1996 р. кафедру педагогіки очолює професор, заслужений працівник освіти С.Г.Мельничук (у 1994–1996 рр. нею завідувала доцент О.М.Ткаченко). Із 18 викладачів 41 % мав учені ступені й звання. У докторантурі навчався доц. Л.В.Бабенко (згодом – декан мистецького ф-ту), у місцевій аспірантурі – 8 осіб. Доктор педагогічних наук С.Г.Мельничук на кін. 90-х рр. був автором понад 70 робіт, у т.ч. монографії “Формування естетичної культури майбутніх учителів”. Доцент С.В.Омельяненко мала в творчому доробку, зокрема, кілька посібників. Від 20 до 50 робіт опублікували доценти Т.Я.Довга, В.І.Завіна, О.М.Ткаченко, А.Й.Григор'єв, О.С.Мельничук (у т.ч., вперше в Україні – “Історію педагогіки України”). Кафедра уклала договір про наукову співдружність з Інститутом художньої освіти Російської Академії освіти (сектор теоретичних основ естетичного виховання), згідно якого уже проводився обмін науковою інформацією, а в 1998 р. проф. С.Г.Мельничук виступив у цьому інституті на міжнародній конференції “Розвиток ідей художньої освіти і естетичного виховання в ХХІ столітті”.

Професор, народний артист України А.Є.Коротков очолив створену в 1994 р. кафедру хореографічних дисциплін. До її складу ввійшли висококваліфіковані спеціалісти: народний артист України А.М.Кривохижа, заслужені працівники культури України В.Ф.Похиленко, В.С.Босий, В.І.Завіна, І.Г.Демиденко. Вони керують спеціальною практикою, яка проходить в обласному комплексі хореографічного мистецтва. Студенти використовують відеозаписи кращих творів професійних і самодіяльних колективів. При кафедрі постійно діє семінар керівників хореографічних ансамблів шкільних і позашкільних закладів, проводяться практикуми-семінари для керівників хореографічних ансамблів України, відкриті постійно діючі курси підвищення кваліфікації викладачів хореографії педагогічних вузів України. Підтримуються зв'язки із науковими центрами та

культурними закладами Росії, Молдови, з Академією українського танцю (м. Торонто, Канада), Міжнародною Європейською Асоціацією хореографів (Париж). У 1997 р. проведено Всеукраїнський семінар для керівників кафедр хореографічних дисциплін педагогічних інститутів “Хореографія – як навчальна дисципліна на всіх рівнях освіти”. Викладачі кафедри входять до науково-творчої лабораторії при комплексі хореографічного мистецтва.

З 1992 р. кафедрою філологічних дисциплін початкового навчання завідує доцент Л.І.Потеха. У 1999 р. 8 із 10 викладачів мали учений ступінь. Більше 30 праць опублікував доцент Ю.З.Круть. Його ім'я занесено Кембриджським бібліографічним центром до енциклопедії “Відомі вчені світу”. Він виступає по кіровоградському радіо, співпрацює з обласним осередком “Просвіти” ім.Т.Шевченка. Три роботи доцента Л.В.Живицької відзначені грамотами Міжнародного конкурсу “Трансформація гуманітарної освіти в Україні” (фонд “Відродження” Д.Сороса), серед 60 її праць є публікації в журналах зарубіжжя. Доцент Л.І.Потеха мала 35 робіт, у т.ч. 6 навчально-методичних посібників. У навчальний процес впроваджувалися проблемне читання лекцій, ділові, рольові ігри, тестово-рейтингова система, диференційоване навчання, індивідуальний контроль та ін. Щороку під керівництвом викладачів або у співавторстві з ними студенти друкували по кілька робіт. Кафедряни вели і виховну роботу: драматизація та інсценізація казок, конкурси лялькових театрів, читців, захист читацьких формулярів, методичних скарбничок, зустрічі з освітянами, письменниками, цікавими людьми міста й області.

13 викладачів кафедри природничо-методичних дисциплін у 1991 р. очолював доцент Б.Г.Бурдіян. У 1999 р. їх кількість зменшилась до 10, а завідуючою стала доцент Т.В.Жабо. За 1996–1998 рр. викладачі кафедри видали 51 роботу загальним обсягом 67,1 друк.арк., взяли участь у 3-х міжнародних конференціях. Кандидатські дисертації захистили В.В.Постолатій і Н.В.Котелянець, поступила в докторантуру доцент Т.О.Фадєєва. У цілому на кінець досліджуваного періоду по 25-40 наукових праць мали Т.П.Гора, В.О.Дерев'янка, І.В.Дубинський, Т.В.Жабо, В.В.Постолатій.

Деканами факультету фізичного виховання працювали в 1990–1993 рр. доцент М.Балан, у 1993–1994 – доцент В.В.Шерета, згодом – доцент С.М.Воропай. Праця викладачів відзначалась державою. Так, професора В.С.Язловецького нагороджено орденом “Знак пошани”; значком “Відмінник народної освіти УРСР” – 10 викладачів, із яких на кін. XX ст. працювали О.Г.Циганенко, Л.І.Бурдіян, Б.В.Согрін. В.С.Язловецький, В.В.Мунтянов, В.В.Шерета. В науковому доробку факультету було 500 наукових і науково-методичних праць, проведення до десяти науково-методичних конференцій. Підтримуються творчі зв'язки з Київським державним університетом фізкультури та спорту, Черкаським державним університетом, Одеським і

Луганським педагогічними інститутами, Московським обласним і Харківським інститутами фізкультури, Інститутом системних досліджень МО України, НДІ фізіології дітей і підлітків АПН Росії. У 1993 р. на факультеті відкрита аспірантура. 1999 р. навчалось 283 студенти стаціонарної форми навчання і 227 – заочної. Навчально-виховну роботу проводили 48 викладачів, серед них 2 професори, 22 кандидати наук, доценти. Діяло 10 аудиторій, 4 спортивних зали, стадіон, ігровий майданчик, заміська спортивно-оздоровча база, кімнати відновлення (душові, сауна), кімната-музей, пневматичний тир, кімната психологічного розвантаження, медичний кабінет, бібліотека. Одночасно з цим відсутність коштів не давала можливості запровадити найновіші досягнення науки, поновити книжковий фонд.

Серед випускників факультету: доктор біологічних наук, професор Ростовського університету Л.В.Шаманський, проректор Харківського інституту фізичної культури, професор А.С.Ровний, професор В.С.Язловецький, відмінник народної освіти О.О.Мезенко. Досвід випускника-вчителя В.А.Авраменка (М.Краматорськ) вивчається не тільки в Україні, а й за кордоном. На факультеті навчалися світова рекордсменка К.Гордієнко (Заславець), неодноразова чемпіонка світу та Європи з пауерліфтингу О.Сухорук, чемпіонка світу із спортивної гімнастики О.Дудник, чемпіон Європи з боксу В.Довгунь, заслужені майстри з футболу В.Євтушенко та М.Михайлов, майстри спорту міжнародного класу В.Решетніков (легка атлетика), О.Ушаков (класична боротьба), П.Кондратенко (велоспорт). За перші 40 років підготовлено 153 майстри спорту, більше 330 кандидатів у майстри спорту і більше 1000 першорозрядників (у т.ч., В.С.Бикова – 40 майстрів спорту з гімнастики, М.Й.Гасман – 30 майстрів спорту з гімнастики, О.Г.Циганенко – 25 майстрів спорту з велоспорту). У 90-х роках у збірних України досягли успіху студенти: чемпіон світу та призер Всесвітньої Універсиади (самбо) О.Корецький, чемпіон світу, член олімпійської збірної України А. Глущенко (тріатлон), срібний призер чемпіонату світу та член олімпійської збірної О.Симоненко (велотрек, у 2000 р. стане першим в історії вузу випускником (1998 р.), який виборов срібну нагороду Олімпійських ігор), срібний призер Параолімпійських ігор в Атланті 1996 р. Ю.Андрюшин (плавання), володарі європейського кубка володарів кубків В.Сашка, В.Антошко і П.Сивиринчук (бейсбол). Серед випускників є відомі в державі і за її межами тренери – заслужений тренер СРСР, кавалер ордена “Трудового Червоного Прапора” А.Щербаков, який приймав участь у підготовці олімпійських чемпіонів з ручного м'яча, заслужені тренери України зі спортивної гімнастики О.Сіренко, Н.Тимофєєва, С.Куценко. Т.Радченко, котрі підготували олімпійців - 96 С.Заліпукіну і О.Тесленко, заслужений тренер України з футболу А.Андрєєв, заслужений тренер України з велоспорту С.Симоненко. А.М.Зав'ялов і Є.Б.Теслицький очолили українські професійні ліги з боксу і

баскетболу, В.О.Ковальов – обласне управління з фізичної культури та спорту (до нього тут працював О.П.Березан), Ю.І.Махно. Г.В.Шулькін, О.Є.Янчук – ДСТ області.

У 1991 р. на кафедрі теоретичних основ фізичного виховання (завідуючий – професор В.С.Язловецький) із 13 працівників учений ступінь мали 5, у 1997 р. із 7 – 2. Викладачі брали участь у розробці проблеми “Новий зміст навчального матеріалу з коригувальної гімнастики і методики фізичного виховання учнів з відхиленням у стані здоров’я”. Кафедра спортивно-педагогічних дисциплін (завідуючий – доцент К.К.Мартишевський) на початку 90-х років мала у своєму складі 24 викладачі, з них учений ступінь мав лише 1. Діяли 3 студентські гуртки. Згодом ситуація покращилася і кількість науковців зросла до 30% (при завідуючому, доценті С.В.Бондаренку). У 1991 р. кафедра анатомії і фізіології (завідуюча – доцент Л.І.Бурдіян) мала 5 кандидатів наук із 8 викладачів. Доцент С.І.Лялюхіна опублікувала статтю в Польщі. Через 6 років на кафедрі уже було 4 професори і доценти з 10-и працівників.

У 1993 р. відбувся прийом 50 студентів на перші курси спеціальностей “Хімія і біологія” (факультет фізичного виховання) та “Географія і біологія” (педагогічний факультет). Через рік створюється природничо-географічний факультет (декан – доцент А.Б.Рацул). У 1995–1996 навчальному році (декан – доцент Л.В.Бабенко) навчання здійснюється на базі факультету фізичного виховання і СПТУ № 2. Із лютого 1996 р. по червень 2003 р. деканом працює доцент Л.М.Лопатенко. У 1996–1997 навчальному році факультет отримує лабораторний корпус № 6, створюються і обладнуються кабінет методики викладання хімії, 4 хімічні лабораторії, 3 кабінети географії, 5 біологічних кабінетів і лабораторій. У 1998-1999 навчальному році нараховувалося 370 студентів. Вони, зокрема, проходили геологічну і геодезичну практики на Побужжі, фізико-географічну – в Криму, ґрунтознавчу, ландшафтознавчу, геоморфологічну та екологічну – в Карпатах.

У 1994–1995 н.р. починає працювати кафедра природничо-географічних дисциплін, якою завідував доцент А.І.Кривульченко, у складі 1 професора, 5 доцентів, 2 завідуючих лабораторіями і 2 ст.лаборантів. Через рік кафедру очолила доцент Л.М.Лопатенко. У 1996–1997 н.р. створюються 2 кафедри – хімічних та географічних дисциплін (завідуючий – доцент А.І.Кривульченко) і біології (завідуючий – проф. В.І.Гулай). У 1998–99 н.р. функціонують кафедра хімії і біології (зав. – проф. В.І.Гулай) та географії (зав. – доц. В.М.Вовк). Викладачі підтримують зв’язки з науково-дослідними установами України, Росії та Молдови. На базі кафедри хімії і біології 1998 р. створено міжвузівську лабораторію екології степу. Головними завданнями стали організація систематичних стаціонарних і експедиційних досліджень природних об’єктів і явищ на території центральних регіонів України з метою їх глибокого вивчення, розробки рекомендацій з регламентації використання, налагодження ефективної

охорони, організації комплексного екологічного моніторингу за станом природних і штучних екосистем, вирішення важливих практичних проблем.

У 1996 р. виник дев'ятий факультет педінституту: педагогічно-індустріальний, який проводив підготовку вчителів трудового навчання. Але вже 1997 р. своє існування він припинив, а студенти перейшли на фізико-математичний факультет, де була відкрита нова спеціальність “Трудове навчання та інформатика”.

У 1991 р. ліквідовано кафедру політичної історії ХХ століття, а кафедру теорії соціалізму перетворено на кафедру суспільно-політичних теорій (зав. – доц. Ю.П.Сурмін). Діяли загальноінститутські кафедри філософії (канд. філософ. н. Л.Г.Дротянко), політекономії (доц. А.Д.Ревенко), психології (доц. П.В.Лушин), педагогіки (доц. А.С.Бик, у майбутньому – ректор Єлисаветградського вільного університету, заст. директора обласного інституту вдосконалення учителів), теорії та методики виховної роботи (доц. І.А.Добрянський, у майбутньому – ректор КІРУЕ, голова облорганізації товариства “Знання”), іноземних мов (канд.філ.н. О.О.Гуменюк), фізвиховання (ст.викл. С.В.Бондаренко), медпідготовки (доц. В.М.Скороход). У 1992 р. кафедра політекономії була перейменована в кафедру економічної теорії, а через рік об'єднана з кафедрою суспільно-політичних теорій в кафедру суспільних наук. У 1993 р. було об'єднано і кафедру педагогіки з кафедрою теорії і методики виховної роботи в кафедру педагогіки (з 1999 р. завідує докт.пед.н. В.В. Радул).

Протягом 1998–1999 навчального року кафедрою фізичного виховання (завідуючий – А.Л.Турчак, майбутній декан факультету фізвиховання) організовано роботу спортивних секцій та груп підвищення спортивної майстерності з баскетболу, настільного тенісу, шахів, шашок, волейболу, футболу, гімнастики, бейсболу, східних єдиноборств (айкідо) та омніо-тренінг-технології (три-йога). Її викладачі проводили змагання із окремих видів легкої атлетики (відповідальний Балан М.М.), гандболу (Крикуненко М.О.), міні-футболу і футболу (Новіцький В.Я.), естафетного бігу (Турчак А.Л., Балан М.М.), баскетболу (Сиділо Л.В., Дарзинська Н.О.) легкоатлетичного кросу в університеті та обласні змагання з державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

У вересні 1991 р. у зв'язку із заборонаю діяльності Компартії України закінчив свою роботу партком вузу (секретар – доцент М.І.Садовий). Без ідеологічного керівництва партії невдовзі припинив діяльність комсомол, у т.ч. інститутський комітет (секретар – С.П.Михида). Така ж доля чекала його правонаступника – спілку молодіжних організацій. За цих умов підвищується роль профспілок, усього вузівського колективу.

У березні 1991 р. з ініціативи профкому прийнято перший в історії інституту колдоговір. Жваво проходили конференції трудового колективу. Зокрема, в 1993 р., обговоривши виконання колективного договору було

рекомендовано ректорату докорінно поліпшити роботу АГЧ (проректор А.П.Бризинський) щодо створення здорових і безпечних умов праці та побуту викладачів, співробітників і студентів, а профкому – посилити ефективність розв'язання соціальних і побутових питань. У новому договорі навчальне навантаження викладачів встановлювалось у межах 650–850 годин (у середньому – 720 год.), низькооплачуваним працівникам вводилися надбавки в розмірі до 50% зарплати і т. ін.

Активісти профспілки неодноразово організовували поїздки до Києва, пікети облдержадміністрації, мітинги, збори, участь у першотравневих демонстраціях, приймали вимоги про збільшення і своєчасну виплату зарплати працівникам інституту. Позиція профкому з питань пріоритетів у використанні бюджетних і комерційних коштів вузу нерідко відрізнялася від рішень у цьому напрямку ректорату. Комітет заслуховував проректора АГЧ, приймав Положення про фонд соціальної допомоги, преміювання, припинивши організацію соціалістичного змагання і зосередившись на захисті соціальних інтересів працівників. Активно працювали в цей час голова і члени профкому О.М.Цигульська, К.П. Пом'янська, С.Г.Барабаш, М.І.Садовий, С.М.Метельова, Л.Г.Івакіна.

У 1991 р. головою студпрофкому стає І.П.Краснощок (у майбутньому – декан ф-ту довузівської та післядипломної освіти). Відбувалися конкурси краси, КВК, “Студентські весни”, “Конкурси талантів”, “Капусники”, дискотеки, спортивні змагання. У клубі “Молода сім'я” проводилися зустрічі з сексопатологами і гінекологами, демонструвались фільми. Вирішувались питання матеріальної допомоги студентам-сиротам, студентам-інвалідам, зимового і літнього відпочинку. У 1996 р. головою студпрофкому обирається Н.І.Мазур.

У досягненні статусу педагогічного університету вагома заслуга ветеранів різних років. У ХХ ст. понад 50 років віддав вузу доц. кафедри російської мови І.С.Михалко, більше 40, доц. кафедри російської і зарубіжної літератури І.В.Долганов та З.В.Торговець, доц. кафедри математики Н.Д.Волкова, доц. кафедри фізики та методики викладання фізики Л.О.Волков та І.З.Ковальов, доц. кафедри педагогіки В.П.Барабаш, доц. факультету фізичного виховання О.Г.Циганенко, проф. кафедри германських мов Д.А.Євгененко, доц. цієї ж кафедри Т.Д.Зеленко, проф. Б.Л.Дратвер та ін.

1 березня 1994 р. розпочала роботу благодійна Академія ветеранів “Аве, Салюс”. Її ініціатор О.М. Цигульська (голова профкому) очолила правління, до складу якого увійшли В.Г. Барабаш – заступник голови з навчальної роботи, В.І.Владимирова (багаторічний начальник відділу кадрів) – заступник голови із зовнішньо академічних зв'язків, Ю.Є. Дрофань – президент клубу цікавих зустрічей, О.Т. Чибісова – відповідальна за хор ветеранів, П.А. Тарасенко – відповідальний за направлення ветеранів до санаторію-профілакторію, Т.Н. Міллер, В.К.Романцевич, С.Г. Мельничук,

З.Ю. Філер. Уже до вересня відбулося 15 занять із 50-60 слухачами, які колись працювали в інституті. Започаткувала цю роботу спецкурсом “Рецепти народної медицини” доц. Н.О.Головань. Слухачі під час семінарських занять на природі збирали лікарські рослини. Цікавими й корисними були курси лекцій редактора “Освітнянського гарту” В.К.Романцевича “Організація раціонального харчування”, доц. Г.М. Загідулліної “Вилікуй себе сам”, доц. Е.В. Гуцало – “Омолодження організму”, “Техніка довголіття й здоров’я”, проф. В.С. Язловецького “Основи валеології”. Курс про вплив планет Сонячної системи на стан і настрої людей читав проф. З.Ю.Філер. Правове навчання вів представник облпрокуратури С.В. Коновалова, цикл краєзнавчих лекцій – В.В. Смотренко. На засіданнях клубу цікавих зустрічей виступали, зокрема, колишні міський голова В.Г. Мухін і заступник голови міськвиконкому, політолог-соціолог К.Е. Рейзвіх, професори Г.Д. Клочек, В.П. Марко, О.Є. Поляруш, доценти С.І. Лялюхіна, Б.Г. Бурдіян, В.М. Скороход та ін.

Рада трудового колективу вирішила 10% профспілкових внесків передавати академії. Її роботою наприкінці 90-х керувало правління у складі 10 осіб на чолі з головою, доц. О.М.Цигульською. Її заступником була В.Г. Барабаш, до правління входили ректор педінституту 1957–1978 рр. доц. Ф.Г. Овчаренко, ректор педуніверситету 1978–2003 рр. проф. О.Є. Поляруш, проф. С.Г. Мельничук, заступник голови профкому доц. К.П. Пом’янська та ін. Тривалий час профбюро Академії очолювала ветеран вузу С.А. Мяло. Її незмінний староста – Г.І. Олійниченко. В академії працюють клуби за інтересами: “Сад-Город”, “Світ музики”, “Кулінарне мистецтво”. Головні завдання академії (моральна підтримка, зміцнення здоров’я і примноження життєвого потенціалу ветеранів війни і праці) помітні уже в її назві, яка обрана за конкурсом (автор – заступник декана історичного факультету, доц. О.Д.Брайченко) і означає “Привіт, Здоров’я” (Салюс – римська богиня здоров’я). Наприкінці ХХ ст. до складу академії входили 74 слухачі: учасники Великої Вітчизняної війни, ветерани праці університету, пенсіонери-вчителі, які закінчили цей вуз. “У важкий час сьогодення це велике щастя – зустріти людей, які дбають, турбуються один про одного. Вони чуйні, доброзичливі. Це – золотий фонд університету”, – писалося про них у кіровоградській пресі.

У 1962 р. на роботу до вузу прийшов випускник педфаку Володимир Романцевич. Через 3 роки він стає редактором вузівської багатотиражки “Радянський студент”. Залишився він на цій посаді і в часи зміни назви часопису на “Освітнянський гарт”, “Університетський меридіан”. Тепер є ще й редактором університетського редакційно-видавничого центру. Як зазначає Володимир Костянтинович на початку ХХІ ст.: “Гортаючи підшивки газет (а до них нерідко звертаються ті, хто хоче дізнатися про історію того чи іншого факультету, а то й загалом вузу), бачиш різноманітні матеріали. Академічне

навчання і громадсько-корисна праця, художня самодіяльність і побут, наукова робота і спорт, моральне обличчя студентської молоді і її культурний кругозір, свята і будні, урочисті збори і зустрічі, вісті з педагогічної практики і з будзагонів, колгоспних ланів – неможливо перерахувати всього, про що писала й пише газета. Багатотиражка – справжній літописець університетського життя. Але вона не була – і, треба сподіватися, ніколи не буде – байдужим спостерігачем і протоколістом. Газета – дійовий помічник педагогічного колективу в підготовці освітянських кадрів”.

Багатотиражка стала школою для майбутніх журналістів В.Белінського (головний редактор “Кіровоградської правди”, заслужений журналіст України), В.Журавського (працював редактором світловодської “Наддніпрянської правди”), Ю.Сердюченка (голова облорганізації Спілки журналістів України, був редактором “Молодого комунару”), В.Бухтіярова, Н.Кльованої, В.Крупського, О.Бондаря (власний кореспондент “Голосу України”). З її шпальт на суд товаришів виносили свої вірші В. Юр’єв, Л.Народовий, Б.Чамлай, О.Попов, Д.Танський, Є.Железняков, Р. Любарський, В. Сіднін, К. Башликова, К. Горчар та ін. В.Гончаренко тут надрукував 65 віршів і поем, кращі з яких увійшли до його збірки “Червоний волосожар”. Випускник філфаку М.Семенюк очолював редакцію газети “Зоря комунізму”, а колишній студент і викладач цього ж факультету С. Запорожан – “Думку” і “Вечірню газету” (усі – Кіровоград).

Роботу з організації порядку, санітарного стану, матеріального забезпечення проводить обслуговуючий персонал. Із 1989 р. працює завідувач господарством, ветеран Великої Вітчизняної війни М.І.Гречнев, з 1985 – завідувача складом Л.Д.Сяська, з 1986 – інженер із техніки безпеки Л.О.Василенко, з 1992 р. – охоронець, ветеран Великої Вітчизняної війни А.Г. Шустерман.

Нерозривною ланкою з колективом вузу стали працівники інших галузей, які працюють у його корпусах. На перервах спішають пообідати до їдалень студенти. У книжкових кіосках можна придбати нові посібники й підручники, газети, канцтовари. Ще 1963 р. працювати кіоскером “Союздруку” прийшла Ф.С.Коротик. Численні подяки від викладачів і студентів з тих пір з’являлись у книгах відгуків. Із нагоди 35-річчя роботи в інститутському кіоску Фаїні Семенівні вручено подяку з десятками автографів, у т.ч. від попереднього (Ф.Г. Овчаренко: “Желаю Вам здоровья и счастья”) і тодішнього (О.Є. Поляруш: “Спасибі, що Ви в нас є і що Ви така наша близька і незамінна”) ректорів. І як говорить сама кіоскер: “Я уже чувствую себе не работником “Укрдруку”, а сотрудником педуниверситета”.

На початку 90-х років розширюється репертуар “Юності” переважно за рахунок української класики. Крім концертних виступів на базі ансамблю проводилися заняття з історії танцю, костюму, естетичного керівництва

хореографічними колективами. Звання лауреата в 1991 р. “Юність” отримала в Польщі на традиційному міжнародному конкурсі хореографічних колективів. Щороку в середньому ансамбль за 10 місяців давав 12 концертів. У цей час він виступає на концертах до 61 річниці інституту, на міжнародній конференції з естетичного виховання молоді в Херсоні, на 30-річчі “Юності” (1993 р.), презентації КДПУ ім. В. Винниченка.

У 90-х роках народна самодіяльна хорова капела виступала у міських і обласних концертах до пам'ятних дат, на фестивалі “Студентська весна”. Успіхом користуються твори “Голубий Дунай” Загребського, “Вечорниці” Ніщинського, “Хор птахів” Іпполітова-Іванова, “Балада про поранене поле” Лученка. Неухильно ріс авторитет театру “Резонанс”, що досягалося копіткими репетиціями з понеділка по п'ятницю з 18³⁰ до 22³⁰. Його вистави проходились у вузі, під час театральних весен. Тричі в сезон демонструвались вистави для дітей міста. 1998 р. його керівник Валерій Дейнекін удостоєний звання заслуженого артиста України. Веселий настрій, заряд гумору несли виступи студентського театру мініатюр “Оазис”.

Колектив вузу відіграє важливу роль у громадсько-політичних процесах краю. Демократична, плюралістична атмосфера в інституті сприяла активній участі його представників у роботі рад, партій, рухів, громадських організацій. 4 роки працював у першому складі парламенту незалежної України і 8 – у депутатському складі обласної ради доцент філфаку В.Є.Панченко. Протягом 90-х років він почергово відігравав помітну роль в обласних осередках Комуністичної партії України, Партії демократичного відродження України, Соціал-демократичної партії України (об'єднаної), Української соціал-демократичної партії (з 1999 р. – голова облорганізації), був співголовою місцевих об'єднань “Нова Україна” та “1 грудня”, керував осередками Спілки письменників України і “Просвіти” (згодом – віце-президент Кірово-Могилянської академії). Використовуючи можливості Верховної Ради, у 1992 р. йому вдалося перевезти до Кіровоградського краєзнавчого музею ряд речей В.Винниченка із Франції. Уже третій термін працює у парламенті заслужений економіст України, доц. В.Б.Альошин. У 1994 р. він обирався головою обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”. До нього ці функції виконував доц. В.М.Бабич. Доц. В.М.Репало очолив крайову організацію Народного Руху України за перебудову і перейшов працювати заступником голови облдержадміністрації. Його наступником по громадській і службовій посадах став доц. А.Д. Ревенко (згодом – один із місцевих лідерів Помаранчевої революції, перший заступник голови облдержадміністрації). Міський Рух очолив викладач В.О. Онишко.

Незмінним головою обкому близьким соратником Голови Соціалістичної партії О.О.Мороза з 1991 р. є доцент (згодом – професор) фізмату М.І.Садовий, який в 1994–1998 рр. був депутатом обласної ради (з 2005 р. – народний депутат України). Біля витоків СПУ був і випускник

Богданівської середньої школи Знам'янського району, народний депутат Верховної Ради (майбутній керівник її комітету, голова Громадської ради освітян і науковців України, міністр освіти і науки України) С.М. Ніколаєнко, котрий відвідував Кіровоград, зустрічаючись тут з однопартійцями, серед яких чільні місця займали науковці педуніверситету, його ветерани, випускники й студенти. Освітняни-соціалісти, як представники найпослідовнішої опозиції до влади 90-х років, зробили помітний внесок у формування плюралістичної атмосфери в суспільстві, у боротьбу проти згортання процесів демократизації в державі і регіоні, які тоді мали місце. Входив до лав цієї партії і колишній ректор педінституту Ф.Г. Овчаренко. У 1998 р. ректор КДПУ, проф. О.Є.Поляруш став депутатом міської ради. Ст.викладач філфаку В.М.Вієвський, виконував функції секретаря обкому Комуністичної партії України. Серед представників вузу були й члени Соціал-демократичного союзу, Народно-демократичної партії, партії “Реформи і порядок” та ін. Першим головою осередку Конгресу української інтелігенції Кіровоградщини став доц. Л.В.Куценко. Обласну організацію “Прометей” очолив доц. В.В. Постолатій. Активісти молодіжних організацій соціалістів, соціал-демократів, комуністів, рухівців, народних демократів, лібералів були серед студентів. Зокрема, на заочне відділення історичного факультету поступив майбутній народний депутат України, лідер комсомольців СНД і України А. Політ.

Університет був місцем виступів відомих письменників, істориків, політиків Є.Марчука, Л.Танюка, Д.Павличка, Л.Кравчука, В.Онопенка, І.Кураса, Г.Удовенка, Д.Гнатюка, В. Яворівського, Б. Олійника. Голова НРУ В'ячеслав Чорновіл в останній день свого життя у березні 1999 р. мав тут зустріч, сказавши молоді: “Я – не романтик, я романтиком був у вашому віці, в 60-і роки... Я вже настільки давно у політиці, що вже став прагматиком, але я – ідейний прагматик”.

У різні часи в любові до альма-матері в прозі й поезії освідчувалися випускники. З нагоди 70-річчя КДПУ ім. В.Винниченка університетська багатотиражка надрукує вірша одного з них, уже знаного письменника Валерія Гончаренка, “Студентський меридіан”, написаного ще до 50-річчя педінституту:

У грудях серце б'ється щемко.
Вже айстри зоряні цвітуть.
Зелена вулиця Шевченка
І незабутній інститут.
Плинуть, неначе лелеки,
В рідний мій Кіровоград
Роки студентські далекі
І не вертають назад.

Ми із канікул поспішали
Шляхами спогадів і снів.
Нас проводжали не вокзали.
А молоді пісні, пісні.
І тут, в навчанні і коханні
Гортали весни ми свої.
Нам навіть дзвоники останні
Дзвенять, мов срібні солов'ї.

ВИСНОВКИ

У літописі провідного гуманітарного вузу Центральної України віддзеркалено основні події історії педагогічної освіти. Реалізуючи своє головне завдання підготовки вчителів для сільських і міських шкіл, у вузі враховували конкретну суспільно-політичну атмосферу в країні, працюючи в руслі директивних рішень, методичних нормативів галузевого міністерства. Ступінь виконання держзамовлень, зокрема, залежав від кваліфікації та умінь керівного і професорсько-викладацького складу закладу, гармонійного поєднання в колективі досвіду ветеранів і енергії молодих, конкретного стану справ у освітянській галузі регіону. У часи стабільної соціально-економічної ситуації, позитивної демографічної динаміки, обов'язкової загальної середньої освіти, поступового спорудження нових шкіл становище педінституту було прогнозованим, що сприяло планомірному збільшенню кількості факультетів, кафедр, спеціальностей, які тут набувались, а отже й контингенту студентів та викладачів. Останні запрошувалися в попередні десятиріччя з ряду провідних університетських та інститутських міст не лише України, а й інших радянських республік, отримуючи в Кіровограді можливості реалізації наукового, педагогічного, організаційного потенціалу, вирішення побутових проблем.

Розширений спектр завдань, які поставали перед колективом у процесі розвитку вузу, спонукали до узагальнення передового досвіду, урізноманітнення форм і методів проведення занять, більш активного залучення студентів до наукової і громадської роботи, ефективнішого проведення практик, зміцнення матеріально-технічної бази. Протягом 1960–1980-х рр. до старого двоповерхового приміщення, що є пам'яткою архітектури, додалися інші навчальні корпуси, збудовано гуртожитки. Модернізувалося технічне оснащення навчальних кабінетів і лабораторій.

Про рівень теоретичних знань і практичних навичок колишніх студентів вузу свідчив їх вагомий доробок у діяльності шкіл, освітянських і державних органів управління, правоохоронних структур, закладів науки, культури і спорту, громадських організацій. Випускниця історичного факультету (1953 р.) Марія Орлик стала заслуженим працівником культури УРСР, працювала заступником голови Київського міськвиконкому, головою Президії Українського товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, заступником Голови Ради Міністрів Української РСР, головою Спілки жінок України, була членом ЦК Компартії України, депутатом Верховної Ради УРСР кількох скликань, нагороджена орденами Трудового Червоного Прапора, “Знак Пошани”, княгині Ольги, медалями.

Члени педколективу, кваліфікація яких забезпечувала формування належного рівня підготовки молодих спеціалістів, робили помітний внесок у наукове і громадське життя області й республіки. Ціла низка викладачів отримала нагороди й почесні звання. За заслуги в підготовці висококваліфікованих кадрів КДП ім. О.С. Пушкіна відзначений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР, найвищою тоді нагородою в республіці. У досягненнях навчального закладу вагомою була роль керівництва ректорату на чолі з багатолітнім ректором Федором Овчаренком, деканатів і кафедр, очолюваних переважно випускниками провідних університетів та інститутів республіки.

Гармонійному формуванню майбутніх учителів сприяли робота гуртків, клубів за інтересами, організація масових спортивних змагань, діяльність знаних художніх колективів. За досягнуті успіхи у розвитку хореографічного мистецтва народний танцювальний ансамбль “Юність” педінституту нагороджено Грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

На рубежі радянської доби і часів незалежної України вуз шукав вихід із тодішньої соціально-економічної ситуації через розширення переліку спеціальностей та збільшення спектру комерційних послуг, зокрема, й за рахунок введення платного навчання. В умовах негативної демографічної динаміки особлива увага акцентувалася на роботу з потенційними абітурієнтами. У цей час здається в експлуатацію новий 5-поверховий корпус, докладаються зусилля до комп'ютеризації.

Департизація і деідеологізація вузівського життя сприяли посиленню українознавчого національного компоненту через розширення вивчення і дослідження історії України, народознавства, української мови та літератури. Особливого значення набувала наукова робота. Адже з розпадом СРСР і виникненням комерційних вузів інститут залишила низка науковців, на місця яких прийшли переважно молоді випускники КДП ім. О.С.Пушкіна. Наступний захист десятків кандидатських і докторських дисертацій з актуальної для молодого держави проблематики сприяв збереженню за вузом одного з чільних місць серед педінститутів України за відсотком викладачів із вченими ступенями й званнями. Наприкінці ХХ ст. у вузі склався збалансований і за віковою структурою колектив. Тут працювали покоління від сивочолих переможців фашизму до вихованців закладу 1990-х рр.

Нові можливості відкрилися перед колективом з утворенням на базі держпедінституту держпедуніверситету ім. В. Винниченка, який згідно Статуту мав готувати за державним замовленням висококваліфікованих фахівців відповідно до держстандартів у системі безперервної педагогічної освіти, сприяти поширенню наукових знань, здійснювати культурно-просвітницьку діяльність серед населення. Університет міг випускати фахівців за рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра. Діяли докторантура й аспірантура, з кількох спеціальностей відбувався захист дисертацій.

У часи незалежності реалізовували потенціал випускники вузу різних років, ставши кращими вчителями, відмінниками освіти, науковцями, письменниками, спортсменами, художниками, директорами шкіл, музеїв і архівів, керівниками і офіцерами правоохоронних та армійських підрозділів, завісцькрайоблуно, головами райдержадміністрацій, райрад, партій і молодіжних організацій, заступниками голови і начальниками управлінь облдержадміністрації, депутатами різних рівнів, у т.ч. Верховної Ради, членами уряду. Чільне місце тут посідає Євген Марчук, який у роки розбудови незалежної держави працював народним депутатом Верховної Ради, головою СБУ, віще-прем'єр-міністром, прем'єр-міністром, секретарем РНБУ, міністром оборони України.

Викладачі та студенти в 1990-х рр. займали активну позицію в громадському житті вузу, були помітними в суспільних процесах краю. Активісти і учасники правих, лівих та центристських партій, провладних і опозиційних сил робили політичну ситуацію в місті і області більш толерантною, інтелігентною, інтелектуальною, логічно спрямованою. І в самому держпедуніверситеті це сприяло атмосфері демократизму, що виявлялося, зокрема, при розв'язанні соціальних проблем колективу. За умов формування авторитарно-олігархічного режиму в державі часом нелегкий вибір доводилося робити керівництву закладу в процесі президентських і парламентських виборів, коли необхідно одночасно враховувати позицію вищого чиновництва, норми Конституції і законодавства, зважати на плюралістичну атмосферу в педколективі, дбати про моральні засади виховання майбутнього вчителя. Для конкретного працівника у цій ситуації вибір міг проходити між кар'єрою і матеріальними перевагами з одного боку та професійними функціями педагога, моральним обов'язком громадянина, повагою колег і авторитетом серед студентства з іншого.

Ряд проблем із досліджуваного періоду перейшли у ХХІ ст., де до них додалися нові. І ті й інші мають бути проаналізовані вже автором історії КДПУ ім. В.Винниченка поч. 2000-х рр. Можливо, саме в нинішньому тисячолітті, столітті, десятилітті колектив вузу виконає не скільки надважливу, стільки знакову місію – виховає майбутнього Президента України, заможної, демократичної і впливової європейської держави, для якої педуніверситет готуватиме Учителя ІІІ тисячоліття.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Кіровоградської області, ф.Р.-5380, оп. 2,2 дод., 3, 3 дод., 3 доз., 4 НТД, 5, доз. (справи за 1964–1992 рр.); ф.П-323 (справи за період діяльності Компартії України); ф.П-5907, оп.2-р (справи за 1930–1960-і рр.).
2. Архів Кіровоградського держпедуніверситету ім. В.Винниченка, ф.Р-5380, оп. 5 (справи за 1993–1999 рр.), оп. 3 особового складу (справи за 1964–1999 рр.).
3. Поточний архів приймальної проректора з наукової роботи КДПУ ім. В.Винниченка, довідки з історії кафедр, факультетів, бібліотеки 1960-х – 1990-х рр.
4. Поточний архів деканату історичного факультету КДПУ ім. В.Винниченка, дипломні і курсові роботи 1998 р.
5. Поточний архів деканату факультету іноземних мов КДПУ ім. В.Винниченка, Білоус О.М., Шевченко С.І. Факультет іноземної мови КДПУ ім. Винниченка: 40 років поступу, 2002 р. Рукопис.
6. Архів автора, спогади випускників, ветеранів КДПУ ім. В.Винниченка, 1999–2005 рр.
7. Бабак Т.І., Шевченко С.І. Історичний факультет: віхи зростання. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2001.–24 с.
8. Босько В.М. Визначні постаті степової Еллади. – Кіровоград: ВЦ “Інформаційна мережа”, 2004. – 376 с.
9. Гайда Л.А. Вчителі-краєзнавці, засновники музеїв Кіровоградщини (Біографічні нариси). – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2004. – 56 с.
10. 20x20. Письменники сучасної Кіровоградщини. – Кіровоград: Антураж А, 2004. – 188 с.
11. За ректора проголосували одностайно // Народне слово. – 1998. – 19 лютого.
12. Заполярная правда (Россия). – 1996. – 1 ноября.
13. Започатковуємо рубрику... // Університетський меридіан. – 2000. – 1 жовтня.
14. Кіровоградська правда. – 1980. – 28 вересня.
15. Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. О.С. Пушкіна (до 50-річчя з дня заснування). – Кіровоград: Облполіграфвидав, 1980. – 13 с.
16. Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. О.С.Пушкіна: Рекламний проспект / Відп. за вип. Мельничук С.Г. – Кіровоград: Кіровоградська правда, 1990. – 29 с.

17. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Б/о, 19 с.
18. Кіровоградський медичний коледж ім. Є.І.Мухіна. – К.: “Здоров’я”, 2003. – 162.; Федотов І.А. Кіровоградський державний технічний університет: історичний нарис (1929–2002). – Кіровоград: РВЛ КДТУ, 2002. – 236 с. та ін.
19. Кіровоградському педагогічному – 50 // Кіровоградська правда. – 1980. – 5 жовтня.
20. Кокуленко Борис. Степова Терпсихора. – Кіровоград: Видавництво “Степ”, 1999. – 213 с.
21. Королук С. До двадцятиріччя існування Кіровоградського державного педагогічного інституту імені О.С.Пушкіна // Наукові записки КДПІ ім. О.С.Пушкіна. Т.1. – К.: Радянська школа, 1951. – С.3–24.
22. Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю): Довідник. Т.1. – К. – Кам’янець–Подільський: “Медобори”, 2003. – 271 с.
23. Кращі науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів України. І випуск / Болгов В. – К.: Український видавничий консорціум, 2004. – 156 с.
24. Куценко Леонід. Літературний словник Кіровоградщини. – Кіровоград: Кіровоградське державне видавництво, 1995. – 126 с.
25. Левочко В. Є така академія: “Аве, Салюс” // Голос ветерана. – 1999. – 30 листопада. (Див. також: Академія ветеранів Кіровоградського педуніверситету “Аве, Салюс”. 10 років. 1994–2004. З досвіду роботи з ветеранами війни та праці. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. – 5 с.; Цигульська О. “Аве, Салюс!” // Освітнянський гарт. – 1994. – 29 квітня.)
26. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.). – К.: Либідь, 1992. – 196 с.
27. Матівос Ю.М. Місто на сивому Інгулі: Історико-публіцистичний нарис. – Кіровоград: ТОВ “Діаграма”, 2004. – 296 с.
28. Михида С. Вузу-60 // Молодий комунар. – 1990. – 29 вересня.
29. Нашому інституту п’ятдесят років // Радянський студент (тематичний випуск). – 1980. – 26 вересня; Сторінки історії. 1930 – 1990 // Там само. – 1990. – 28 вересня.
30. Овчаренко Ф. Вуз особливого призначення // Кіровоградська правда. – 1975. – 30 серпня.
31. Поляруш О.Є. Роки зростання і змужніння інституту // Наукові записки. – Т.Х. – Кіровоград: КДПУ, 1995. – С.5–20. (Див. також: його ж. Полудень віку. – Кіровоградська правда. – 1980. – 1 жовтня.)
32. Поляруш Олег. Нашому університету–70 // Університетський меридіан. – 2000. – 1 жовтня.

- 33.Постолатій В.В. Сторінки з історії Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (1865–1965 рр.). – Кіровоград, 2004. – 158 с. На правах рукопису. (Див. також: його ж. Педагогічна освіта на Кіровоградщині (1865–1965 рр.). – Кіровоград, 2005. – 153 с. На правах рукопису.)
- 34.Радул В.В. Тут готують освітянські кадри // Університетський меридіан. – 2004. – 7 червня.
- 35.Радянська освіта. – 1970. – 28 січня.
- 36.Святкування 60-річного ювілею // Радянський студент –1990. – 5 жовтня.
36.а Спортивна газета. – 1968. – 12 березня.
36.б У студентів – новосілля // Кіровоградська правда. – 1978. – 8 жовтня.
- 37.Філологічний факультет / Відп. ред. Ожоган В. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2001. – 20 с.
- 38.Цигульська О.М. Колективний договір – основа цивілізованих відносин профспілки з державою, її органами влади і управління // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2000. – № 3. – С.172–174.
- 39.Шевченко С.І. Виховання майбутніх учителів засобами народознавства у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені В.Винниченка // Педагогічна наука – сучасній школі: Зб. науково-практичних матеріалів всеукраїнської конференції. Частина II. – Кременець, 1999. – С.49–51; його ж. Діяльність кафедри народознавства та історії культури у вихованні майбутніх учителів українознавства у Кіровоградському держпедуніверситеті ім. В.Винниченка // Духовність українства: Зб. наукових праць: Випуск третій. – Житомир, 2001. – С.178 – 181 (співавт. Марченко О.М.); його ж. Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В.Винниченка у міжнародних зв'язках 1960–1990-х рр. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти / Зб. статей. Випуск 7. – К., 1999. – С.229–233; його ж. Краєзнавчі дослідження у Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка традицій міжнародних зв'язків Центральної України // Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (9–11 листопада 2000 року. М. Херсон). – К.: ТОВ “Карбон ЛТД”, 2000. – С.45–49; його ж. Краєзнавчо-туристська підготовка студентів історичного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка // Там само: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (16–18 вересня 2004 року). – Херсон, 2004. – С.6–11; його ж. Роль кабінету народознавства Кіровоградського держпедуніверситету в дослідженні минувшини краю // VIII Всеукраїнська конференція “Історичне краєзнавство і культура” (наукові доповіді та повідомлення). Ч.1. – Харків, 1997. – С.77–79 (співавт.

- Михайленко Т.С.); його ж. Співробітництво архівістів і викладачів у підготовці вчителів історії // *Архіви України*. – 1989. – № 4. – С.45–52 (співавт. Брайченко О.Д.) та ін.
40. Шевченко Сергій. Від чотирьох факультетів до солідного вузу // *Вечірня газета*. – 2000. – 6 жовтня; його ж. ГКЧП в Кіровограді таки був // *Кіровоградська правда*. – 1992. – 15 грудня; його ж. Збірка етнографічної минувшини // *Кіровоградська правда*. – 1996. – 10 грудня; його ж. КДПУ – Балкани // *Університетський меридіан*. – 2002. – 12 червня; його ж. “Небезпечний” літгурток при “Кіровоградці” // *Кіровоградська правда*. – 2003. – 29 липня; його ж. Русская филология. Кировоградский государственный университет имени Владимира Винниченко отмечает своё 70-летие // *Ведомости*. – 2000. – 6 октября; його ж. Тричі відроджений // *Університетський меридіан*. – 2001. – 4 грудня та ін.
41. Яловий Ф.З. У нас на загальнонауковому // *Кіровоградська правда*. – 1965. – 14 травня.
42. Янчуков С.М. З іменем Володимира Ястребова. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2005. – 180 с.

ДОДАТКИ

Додаток № 1

УКАЗ

**Президії Верховної Ради Української РСР
Про нагородження Кіровоградського державного педагогічного
інституту імені О.С. Пушкіна Почесною Грамотою
Президії Верховної Ради Української РСР.**

За заслуги у підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів нагородити Кіровоградський державний педагогічний інститут імені О.С. Пушкіна Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

**Голова Президії
Верховної Ради Української РСР**

О. Ватченко

**Секретар Президії
Верховної Ради Української РСР**

Я. Колотуха

м. Київ
26 вересня 1980 року

Додаток № 2

ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ

**Кабінету Міністрів України від 2 березня 1993 р. № 152 «Про присвоєння
та скасування імен навчальним і культурно-освітнім закладам»**

1. Прийняти пропозиції про присвоєння імен:
Кіровоградської обласної державної адміністрації:

українського письменника, художника і політичного діяча Винниченка Володимира Кириловича Кіровоградському педагогічному інституту і надалі іменувати його – Кіровоградський педагогічний інститут імені В.К. Винниченка (на зміну пункту «а» постанови Ради Міністрів УРСР від 20 травня 1949 р. № 1232.

Прем'єр-міністр України

Л. Кучма

Міністр кабінету Міністрів України

А. Лобов

ПОСТАНОВА
Кабінету Міністрів України
Від 4 квітня 1997 р. № 303
Київ

Про створення Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

Кабінет Міністрів України Постановляє:

Прийняти пропозицію Міністерства освіти, погоджену з Міністерством фінансів, Міністерством економіки та Кіровоградською обласною державною адміністрацією, про створення Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка на базі Кіровоградського державного педагогічного інституту імені В.К. Винниченка, що ліквідується.

Створення зазначеного університету здійснити в межах асигнувань, передбачених Міністерству освіти на підготовку кадрів.

Прем'єр-міністр України

П. Лазаренко

ВИТЯГ ІЗ НАКАЗУ
міністра освіти України від 19 квітня 1997 р. № 120 “Про оголошення
постанови Кабінету Міністрів України від 4 квітня 1997 року № 303”

1. Створити Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка на базі Кіровоградського державного педагогічного інституту імені В.К. Винниченка, що ліквідується.
2. Затвердити на посаді ректора Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Поляруша Олега Євгеновича із збереженням умов укладеного раніше контракту.
3. Ректору Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Полярушу О.Є.:

До 30.05.97 р. перевести усіх докторантів, аспірантів, студентів та слухачів Кіровоградського державного педагогічного інституту імені В.К. Винниченка до Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка та сформувати професорсько-

викладацький і науково-педагогічний склад, навчально-допоміжний та адміністративно-господарський персонал.

До 15.06.97 р. розробити організаційну структуру та Статут Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка і подати його на затвердження до Міністерства освіти України.

Провести реорганізацію необхідних підрозділів та управлінських структур університету.

Провести необхідну роботу по переформування навчально-методичної документації та залікових книжок студентів.

Забезпечити виготовлення печаток, штампів та бланкової документації університету.

4. Управлінню керівних та науково-педагогічних кадрів (Погребняк В.П.) внести зміни до укладеного з ректором контракту в частині, що стосується зміни статусу вищого навчального закладу.
5. Головним управлінням, управлінням Міністерства освіти України врахувати в роботі зміну статусу навчального закладу відповідно до Постанови Кабінету Міністрів.
6. Головному управлінню акредитації (Безвесільна О.М.) внести відповідні зміни до державного реєстру вищих навчальних закладів.
7. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Бабака В.П.

Міністр

М.З. Згуровський

Додаток № 5

Вітання керівництва Верховної Ради України та Міністерства освіти науки України з нагоди 70-річчя заснування КДПУ ім. В. Винниченка

Викладачам, співробітникам, студентам Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Прийміть найщиріші вітання з нагоди 70-річного ювілею!

Ваші випускники, яким ви дали путівку у світ, втілюють у життя державні реформи, витворюючи нову школу – школу майбутнього.

Нових творчих злетів, успіхів у формуванні освітянської еліти України на довгі й плідні літа!

Заступник Голови Верховної Ради

С.Б. Гавриш

Шановні викладачі, співробітники та студенти Кіровоградського

державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка!

Цьогорічний жовтень – ювілейний для вашого університету: минає 70 років від дня його заснування.

Без перебільшення можна сказати, що ця подія загальнодержавна, оскільки з Кіровоградським педагогічним університетом як всеукраїнською кузнею педагогічних і науково-педагогічних кадрів пов'язана доля не одного покоління науковців, викладачів, учителів, вихователів.

У різні часи здобували освіту, починали свій творчий шлях і наукову діяльність десятки і сотні видатних людей, які уславили Україну, зробили неоціненний внесок у скарбницю її духовних надбань, утверджували престиж свого народу в цивілізованому світі.

Сьогодні Кіровоградський педагогічний університет має своє самобутнє обличчя, визнаний авторитет серед навчальних закладів України і за її межами. І це завдяки тому, що тут сформувався працездатний, згуртований колектив викладачів і співробітників, які шанують закладені попередниками традиції і багато роблять для того, щоб ці традиції розвивалися, збагачувалися.

Нині в університеті працюють представники різних поколінь його професорсько-викладацького складу: ветерани, які не одне десятиліття віддали своєму закладу, і його вчорашні випускники, які гідно продовжують справу своїх учителів та наставників.

Університет відзначає свій ювілей у непростий час – в умовах соціально-економічних перетворень, які відбуваються в країні, гострого дефіциту матеріальних та фінансових ресурсів.

Проте ми впевнені, що нинішні труднощі тимчасові. Молода Українська держава набирається сил і прийде той час, коли освіта, наука, культура будуть мати всі можливості для їх розвитку.

У день свята зичимо вам духовної чистоти, творчої невичерпності, займати чільне місце у сфері національної науки і культури та визнання на міжнародній арені. Щастя Вам, здоров'я, впевненості у своїх силах і можливостях, творчих здобутків у навчанні, праці на благо рідного народу, незалежної демократичної України.

З повагою, Міністр

В.Г. Кремень

(Університетський меридіан. – 2000. – 1 жовтня.)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. У ЧАСИ ПЕРЕБУДОВИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ (ВЕРЕСЕНЬ 1964 – ГРУДЕНЬ 1969 РР.).....	7
Розділ 2. РОЗБУДОВА ІНСТИТУТСЬКИХ СТРУКТУР У 1970-1980 РР.	31
Розділ 3. У ПЕРІОД СУСПІЛЬНИХ ЗМІН (1981–1990 РР.)	54
Розділ 4. ДО УНІВЕРСИТЕТУ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ (1991 – ВЕСНА 1999 РР.)	84
ВИСНОВКИ	116
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА.....	119
ДОДАТКИ.....	123

Сергій Іванович Шевченко

**ІСТОРІЯ КІРОВОГРАДСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА
ВИННИЧЕНКА (1964–1969 рр.)**

**Підп. до друку 05.10.2005. Формат 60×84¹/₁₆. Папір офсет. Друк різнограф.
Ум. др. арк. 8,40 Тираж 300.**

Кіровоград